

ÚZDIK TÁRBIESHI

Республикалық ақпараттық педагогикалық ғылыми-әдістемелік журналы

«ÚZDIK TÁRBIESHI» республикалық ақпараттық педагогикалық ғылыми-әдістемелік журналының
№01(48) (2025 ж. Қаңтар) шығарылымы.

Выпуск №01(48) (Январь 2025 г.) республиканского информационного педагогического научно-методического журнала «ÚZDIK TÁRBIESHI».

Қарағанды қаласындағы мекен-жайы: Қазыбек би ауданы, Нұрсұлтан
Назарбаев даңғылы 19. 100012
Журнал «KEMENGER» ЖК баспаханасында басылды. Таралымы 1000 дана.
Адрес г. Караганды: Қазыбек биский район, пр. Нурсұлтан Назарбаева 19.
Журнал издан в типографии ИП "KEMENGER". Тираж 1000 экз.

«ÚZDIK TÁRBIESHI» Республикалық ақпараттық педагогикалық ғылыми-әдістемелік журналы Астана қаласында Қазақстан Республикасының Ақпарат және Қоғамдық даму министрлігінің Ақпарат комитеті 2023 жылғы 12 маусымдағы Мерзімді баспасөз басылымын, ақпараттық агенттікті және желілік басылымды есепке қоюы туралы куәлігі № KZ92VPY00071802 берілген.

Таралу аумағы: Қазақстан аумағында.

«ÚZDIK TÁRBIESHI» журналы айына 4 рет жарық көреді.

Республиканский информационный педагогический научно-методический журнал «ÚZDIK TÁRBIESHI» в городе Астана комитетом информации Министерства информации и общественного развития Республики Казахстан выдано свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания, информационного агентства и сетевого издания от 12.06.2023 года № KZ92VPY00071802.

Территория распространения: На территории Казахстана.

Журнал "ÚZDIK TÁRBIESHI" выходит 4 раз в месяц.

Меншік иесі: /собственник: ЖК/ИП "BAYANDY"

Бас редактор:/Главный редактор: Баянды Ерлан

Редактор алқасы: Алшынов Ахметжан Әнуарбекұлы

Тел: + 7 700 970 00 98

Корректор / корректор: Кәкіш Мерей Ертайқызы

Жауапты хатшы / ответственный секретарь: Есбергенов Айдын Ардақұлы

Эл. почта: kemengerustaz.kz@mail.ru

Инстаграм: kemengerustaz.kz

Тел: + 7 771 181 23 03

«KEMENGER» баспасы

Шомбинова С.Б. «Біз бір ұжымбыз» тренингі	3
Байқытаева Д.Д. «Аурухана»	5
Ахметова А.З. Музыка іс-әрекет барысында ойындар арқылы баланы шығармашылыққа тәрбиелеу жолдары. «Дарынды бала» жобасын әзірлеу	7
Елғазина Ж.Б. «Қардың пайдасы»	10
Қабыл А. «Жабайы жануарлар»	12
Хабибуллина Г.Н. «Жеті лақ» ертегісі.....	15
Сахыева К.А. Балабақшада ойын технологиясын қолданудың бала өміріне пайдасы.....	17
Оразалиева Н.О. Балалардың белсенді сөйлеуін дамытудың тиімді әдістері.....	19
Айнабекова А.Т. Білім беру процесін іске асыру бойынша мектепке дейінгі білім беру мекемесінің отбасымен өзара іс-қимылының негізгі бағыттары	21
Шаколова А.Н. Танымдық дағдыларды дидактикалық ойындар арқылы дамыту	24
Болатова К.Б. Түрлі дидактикалық ойындар арқылы балалардың сөйлеуін дамытудың маңыздылығы.....	26
Жолдаспаева А.А. Технология "Мнемотехника в образовательном процессе ДОУ"	28
Күнтуған К.С. Эксперименттік ойындар және олардың мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық белсенділігінің дамуына әсері.....	31
Масакбаева А.Б. Мектепалды даярлықта STEM білім беру - ғылым, технология, инженерия және математика элементтерін енгізу	33
Джаниярова Ж.С. Балабақша тәрбиеленушілерімен бірге қыс ғажайыптарын бақылау.....	35
Акмуканова Н.К. Баланы әлеуметтендіру: балабақшадағы әлеуметтік дағдыларды дамыту.....	37
Жамаладин М.Ж. Игровые технологии на базе ИИ: как заинтересовать детей в обучении через игру	39
Спандиярова Г.Ж. Балабақшада білім беру қызметін ұйымдастырудағы жүйелік-белсенді тәсілі	42
Дилдабекова Р.У., Укибаева Ж.А. Ойнаймыз да, ойлаймыз да өсеміз	44
Шоқан А.Ә. Балалардың ұсақ қол моторикасын дамыту үшін қолданылатын әдіс-тәсілдердің тиімділігі	48
Бралинна М.С. Мектепке дейінгі және бастауыш білім берудің сабақтастығы — тиімді оқытудың факторы	50
Айтпанбетова А.А. Балалардың тілдік дамуы - мектепалды даярлық сыныбында тілдік дағдыларды дамыту әдістері	54
Назарова Г.Т. Тәрбиеленушілердегі танымдық қызығушылықты дамыту мақсатында серуендеуді ұйымдастыру	56
Турабаева Э.А. «Тәрбиелеу-білім беру үдерісінде балалар әрекеттерінің негізгі түрлерін кіріктіру арқылы перспективалық жоспар құру»	58
Адилбекова Л.А. Мектепке дейінгі балалардың білім алуына деген ынтаны қалыптастыру және дамыту.....	61
Утегулова Ш.Р. «Ойын технологиясы – баланы жан-жақты дамытудың негізгі құралы»	63
Темралина А.А. Мектепке дейінгі ұйымдарда жасанды интеллект технологиясын пайдаланудың маңызы	64
Жолдыбаева А. Республикам - мақтанышым!	66
Алиева А.Д. Ұлттық құндылықтар — ұлт қорғаны.....	70
Мырзаханов З.Н. Ұлттық құндылықтарды дәріптеу балабақшадан басталады.....	72
Жалғасова Г.Н. Балабақша – бақыт мекені	74
Шадибекова Э.М. «Балабақша - ел ертеңі»	76
Ыскакова Д.К. «Тәрбиеші: армандаған мамандық па, әлде өмірдегі кәсіп пе?»	78
Абылғазина С.Г. Сурет салу мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамыту құралы ретінде.....	79
Тәттібаева А.Б. Ойын - балалардың ойлау қабілетін арттыратын іс-әрекет	82
Бектасова С.Ж. Жасөспірімдерді рухани-адамгершілік тәрбиелеу: ұрпақтың құндылықтар айнасы.....	84

Шығыс Қазақстан облысы, Тарбағатай ауданы, Ақжар ауылы
КМҚК "Балауса-Балғын" бөбекжайы"
Педагог-психолог
Шомбинова Сауле Бакытбековна

«БІЗ БІР ҰЖЫМБЫЗ» ТРЕНИНГІ

Тренинг мақсаты:

Тренингке қатысушылардың өз ойларын ашық жеткізіп, бір – бірінің пікірін құрметтеуге, сеніммен қарауға бейімдеу. Тұлғаның өзін ортада көрсете білу, өзін бағалай алуға түрлі психологиялық жағдайлардан шығу және өз пікірін ашық айтуға ықпал жасау. Ұжымдық сыйластықты арттыру, эмоционалды көңіл-күйлерін көтеру.

Дәйек сөз

Адам өміріндегі ең тамаша нәрсе – оның басқа адамдармен қарым – қатынасы.

А. Линкольн

Тренинг ережесі

- Белсенді болыңыз
- Өзіңізді еркін ұстаңыз
- Бірігіп топпен жұмыс жасаңыз
- Өз ойыңызды еркін жеткізіңіз
- Бір біріңізді тыңдаңыз

Қайырлы күн құрметті ұжым мүшелері! Бүгінгі «Біз бір ұжымбыз» атты тренингке қош келдіңіздер! Тренинг бағдарламасымен таныстыруға рұқсат етіңіздер!

Тренинг бағдарламасы:

1. Қатысушыларды қарсы алу (нейрожаттығу)
2. Топқа бөлу (Жүрек жылуы, Күн шуағы)
3. Танысу жаттығуы
4. «Кім жылдам?» сұрақ жауап
5. Сергіту (Ақпарақ оркестрі)
6. «Білесіздер, білмейсіздер?» ойыны
7. «Адам, жер және қоғам» жаттығуы
8. «Сапқа тұр» ойыны
9. «Жылдам оқы және жаса» ойыны
10. «Құшақта» ойыны
11. «Көршіме хат» жаттығуы
12. «Инстаграм» әдісімен кері байланыс

Танысу жаттығуы

Қатысушылар бір-бірін жақсы тануы үшін қызықты танысу түрін ұсынамын. Қатысушылар поезд секілді бірінің артына бір тұрып, соңғы қатысушыны өзіне қаратып,

Менің атым Сауле, мен осындай іс қимылды жақсы көремін деп келесі адамға көрсетеді. Келесі адам, дәл солай қайталап, Оның аты Сауле, ол осындай іс қимылды жақсы көреді, менің атым Салтанат, мен осындай іс қимылды жақсы көремін деп келесі адамға көрсетеді

«Кім жылдам?» ойыны Сұрақ-жауап

Қатысушылар атқаратын қызметі бойынша сұрақтарға жауап береді.

Сергіту жаттығуы («Ақ парак» оркестрі)

«Білесіздер, білмейсіздер?» ойыны

Қатысушылар өзі туралы мәлімет бере отырып, ұжымға беймәлім қырын ашады. Мысалы: сіздер менің психолог екенімді білесіздер, ал менің мектепке қызылға бітіргенімді білмейсіздер

«Адам, Жер және Қоғам» жаттығуы

Мақсаты: Қатысушыларды қозғалысқа тартып, сергектік орнату, топ ішінде бір-біріне сенімділік пен ұжымдық байланысты арттыру. Қозғалыстарды үйлестіре отырып, тыңдау және жылдам әрекет ету қабілеттерін дамыту.

барысы: Қатысушылар шеңбер бойына пойыз секілді тұрады.

Жүргізуші үш түрлі сөзді айтады, және әрқайсысына сәйкес қатысушылар белгілі бір әрекеттерді орындайды:

"Адам" дегенде – алға бір қадам секіреді.

"Қоғам" дегенде – артқа бір қадам секіреді.

"Жер" дегенде – бір-бірімен орын ауыстырып, пойыз секілді қайта шеңбер құрайды.

«Сапқа тұр» ойыны

Мақсаты: ұжымда бірлік пен өзара қолдауды нығайту, әрбір адамның өзіндік ерекшелігін бағалауға бағыттау. Тапсырмалар ойын түрінде беріліп, қатысушылардың бір-біріне деген сыйластығын арттырып, көңіл-күйін көтереді.

Тапсырмалар:

Бойымыздың ұзындығы бойынша сапқа тұрамыз.

Жасымыз бойынша сапқа тұрамыз.

Туған айымыз бойынша сапқа тұрамыз.

Есіміміздегі әріп санына байланысты сапқа тұрамыз (мысалы, Аяужан – 7 әріп; кімнің есімінде әріп көп болса, сол бірінші тұрады).

Осы қызметтегі еңбек өтілі бойынша сапқа тұрамыз.

Кім өзін ең әдемі санайды, сол бойынша сапқа тұрамыз.

Кім өзін ақылды деп санайды, сол бойынша сапқа тұрамыз.

«Жылдам оқы және жаса» жаттығуы

Мақсаты: Қатысушылардың жылдам әрекет ету, назар аудару қабілеттерін дамыту, топ ішінде өзара қарым-қатынасты күшейтіп, көңілді атмосфера орнату. Шапшаңдық пен зейінділікке баулу арқылы ұжымдық жұмысқа бейімделу, сенім орнату және қатысушылардың көңіл-күйін көтеру.

Барысы: Жүргізуші қатысушыларға жаттығуды орындауға 30 секунд уақыт бар екенін айтып, әр қадамды кезек-кезек ұсынады. Жаттығу барысында сұрақтар қойылады және тапсырмалар орындалады.

«Құшақта» ойыны

Мақсаты: ұжымдық қарым қатынасты нығайту. Ұжым мүшелеріне таратылған карточкада жазылған қасиеттерге сәйкес деп ойлаған қызметкерді құшақтайды.

«Көршіме хат!» жаттығуы

Мақсаты: топ ішіндегі сыйластықты, ауызбіршілікті арттыру

Шарты: Тәрбиешінің көмекшілер өз тобындағы тәрбиешілерге арнап мақтау сөздермен ашық хат жолдайды.

Кері байланыс

Тренингке қатысушылар «Инстаграм» әдісі бойынша тренингтен алған әсерлерімен бөліседі.

Қорытынды

Құрметті тренингке қатысушылар бүгінгі тренингке белсенділікпен қатысқандарыңыз үшін көп рахмет.

Шығыс Қазақстан облысы, Тарбағатай ауданы, Ақжар ауылы
КМҚК "Балауса-Балғын" бөбекжайы"
Тәрбиеші
Байқытаева Дариға Далелханқызы

«АУРУХАНА»

(Сюжеттік - рөлдік ойын)

Білім саласы: «Әлеуметтік орта».

Тақырыбы: «Аурухана» (Сюжеттік - рөлдік ойын)

Мақсаты: Баланың сөз қорын, тіл байлығын дамыту. Бір - біріне деген жағымды қарым –қатынас, көңіл - күй сезімдерін, ой - қиялын одан әрі дамыту; ойын арқылы балаларға қоршаған өмір жайлы кең білім қолдана отырып, тәрбиелеу. Ойын барысында ақ халатты абзал жандардың игілікті еңбегіне деген балалардың сүйіспеншілігін арттыру. Дәрігердің сезімталдығы мен кішіпейілдігі, қамқорлығы сияқты жақсы қасиеттерін жеткізе білу және тәрбиелеу.

Құрал - жабдықтары: Ақ халат, ойыншықтар, түрлі сюжеттегі плакаттар, медициналық ойыншық құрал - жабдықтар.

Алдын - ала жұмыстар: топтың іші ауруханадағыдай безендірілген, түрлі сала бойынша кабинеттер жасалған, (тіс дәрігері, көз дәрігері, т. б.)

Барысы:

Балалармен бірге шаттық шеңберін құру:

Аспанымыз ашық болсын,

Еліміз тыныш болсын.

Деніміз сау болсын,

Достарымыз аман болсын!

Тәрбиеші: Біз тісіміз, ішіміз ауырса қайда барамыз?

Балалар: Дәрігерге.

Тәрбиеші: Дәрігер қайда жұмыс жасайды?

Балалар: Ауруханада, емханада.

Тәрбиеші: Олай болса, бүгін біз сендермен «Аурухана» ойынын ойнаймыз. Қане, балалар өздерің орындарыңа барып жайғаса қойыңдар.

Балалар өздерінің орындарына барып жайғасады.(Алдын ала рөлдерге бөлінген балалар дәрігерлік сала бойынша «Аурухана кабинеттерінде» отырады).

Алғаш болып, балалар дәрігеріне бір ана қызымен келеді.

Ана:- Саламатсыз ба, дәрігер?

Дәрігер:- Саламатсыз ба?

Ана:- Менің қызыма екпе салу керек еді, қызымды тексеріп жіберіңізші.

Дәрігер:- Жарайды (қызды тексеріп, өкпесін тыңдайды) қызыңыздың тамаққа тәбеті қалай?

Ана:- Ия, жақсы.

Дәрігер:- Олай болса, мына жеке медициналық кітапшасын алып, медбикеке барыңыз. Сізге екпе салып береді.

(Педиатрға (балалар дәрігеріне) тағы кезекте тұрған ата - ана баласымен кіреді).

Ата - ана:- Саламатсыз ба, менің қызымның іші ауырып тұр тамаққа тәбеті жоқ.

Дәрігер: Саламатсыз ба, қане қызыңызды тексерейін. Аузыңды аша ғой, кеше қандай тамақ жедің?

Ата - ана: Кеше кешкісін көкөністерді көп жеп қойған.

Дәрігер: (тексеріп көреді де, қағазға рецепт жазып береді). Мына дәрілерді алып, күніне 2 мезгіл беріңіз.

Ата - ана: Рахмет дәрігер. Сау болыңыз!

(Келесі кабинетте тіс дәрігері (Стоматолог) отырады. Бір ата - ана баласымен кіреді).

Ата – ана: - Саламатсыз ба, дәрігер.

Тіс дәрігері: - Саламатсыз ба, келіңіз.

Ата - ана:- Менің баламның тісі түнімен ауырып шықты. Көріп жіберіңізші.

Дәрігер:– Қане, аузыңды аша ғой. (Тексеріп көреді). Тісінді құрт жеп қойыпты, қане осы тісті жұлып тастайынол үшін алдымен екпе жасап алайық Тәтті нәрсені көп жеме. Күніне 2 мезгіл тісін тазалау керек. (Баланың тісін емдейді.)

Ата - ана: – Рахмет сізге, дәрігер!

Дәрігер: - 2 сағаттай еш нәрсе жеменіздер, сау болыңыз! (Келесі кабинетте көз дәрігері (Окулист) отырады. Окулистке бір ата - ана баласымен келеді).

Ата - ана: - Саламатсыз ба? Менің баламның көзі қызарып кетті, тексеріп жіберіңізші.

Көз дәрігері: – Саламатсыз ба! Қане, көзіңді аша ғой. (Көзін арнайы құралмен тексеріп көреді). Көзіңді шаң - тозаңнан қорғау керек, теледидардың алдында көп отыруға болмайды, компьютермен де ойнама, мына дәрілерді күніне 2 мезгіл тамызу керек.

Ата - ана:

- Рахмет, дәрігер. Сау болыңыз.

(Ортада «Дәріхана» (Аптека) болады.)

Ата - ана:

..... - Саламатсыз ба!

Дәріханашы:

..... – Саламатсыз ба!

Ата - ана:- Мына дәрілерді маған беріңізші.

Дәріханашы: (Рецепт бойынша дәрілерді тауып береді). - Мінекей алыңыз. Ауырмаңыздар, сау болыңыз!

Ата - ана: - Саламатсыз ба!

Дәріханашы: – Саламатсыз ба!

Ата - ана:- Маған көзге тамызатын дәрі керек (қағазын береді).

Дәріханашы: - Мінекей дәріңіз. Ауырманыңдар, сау болыңыз!

(Сюжеттік - рөлдік ойын осы жерден аяқталады).

Тәрбиеші: Балалар, жарайсыңдар. Ал енді, балалар, бізге бүгін қонақ келе жатқан сияқты. (Осы кезде есіктен балабақшаның медбикесі кіріп келеді.)

Медбике:- Саламатсыңдар ма, балалар! Қал - жағдайларың жақсы ма? Денсаулықтарың қалай? Бүгін барлығың аппақ болып, әдемі болып кетіпсіңдер.

Тәрбиеші: Саламатсыз ба, дәрігер. Біз бүгін «Аурухана» ойынын ойнап, дәрігер рөлінде болдық. Құрметті дәрігер, біздің балаларымыздың сіздерге арналған таппақ, мақал - мәтелдері бар. Тындап көріңіз.

1 бала: Іші ауырса,тісі ауырса.

Мамам дәрі береді.

Барлық ана,барлық бала

Оны жақсы көреді.

2 бала: Сырттан келіп үнемі,

Сабынмен қол жуамыз.

Таза болды мұнтаздай,

Тағамға қол созамыз.

3 бала: Дені саудың жаны сау,

Денсаулық – зор байлық.

Медбике: Ой жарайсыңдар, балалар, осылай ақылды бала болыңдар. Ал енді мен сендердің аңғарым - паздықтарыңды байқайын. Маған бір ойын ойнап беріңдерші.

Тәрбиеші: Қанеки, балалар, біз қазір сендермен «Не артық?» деген ойын ойнайық.

/ Балалар артық затты табу керек.)

Тәрбиеші: Ал, балалар, құрал - жабдықтың барлығы ауруханаға қажетті заттар. Ал енді осының ішінде медициналық құралға жатпайын не нәрсе. Қанекей не артық?

(Балалар артық заттарды алып, көрсетеді).

Тәрбиеші: Жарайсыңдар, балалар, тапқырлық таныттыңдар.

Дәрігер:– Жарайсыңдар, балалар, тапқыр екенсіңдер. Рахмет сендерге. Сендерге өте пайдалы, құнарлы тамақтан жеу керек. Күнделікті жуынып, таза болып жүру керек және дәрумендер пайдалану керек. Мен сендерге бүгін дәрумендер ала келдім. Мінекей ала қойыңдар.

Тәрбиеші: Рахмет сізге, дәрігер! Ал, балалар, осымен бүгінгі «Аурухана» ойынымыз аяқталды. Ауырмайық, деніміз сау болсын!

Күтілетін нәтиже:

Жаңғыртады: аурухана туралы балалар білетін түсініктерін еске түсіреді;

Түсінеді: дәрігерлердің түрлі салаға бөлініп, қызмет ететіндіктерін түсінеді;

Қолданады: рөлдерге бөлініп ойнау арқылы дәрігер еңбегін бағалап, үйренеді, олардың қиын жұмыстарына құрметпен қарайды.

Шығыс Қазақстан облысы, Тарбағатай ауданы, Ақжар ауылы
КМҚК "Балауса-Балғын" бөбекжайы"
Мектепке дейінгі ұйымдағы музыка жетекшісі
Ахметова Аймангул Зарлыкановна

МУЗЫКА ІС-ӘРЕКЕТ БАРЫСЫНДА ОЙЫНДАР АРҚЫЛЫ БАЛАНЫ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚҚА ТӘРБИЕЛЕУ ЖОЛДАРЫ. «ДАРЫНДЫ БАЛА» ЖОБАСЫН ӘЗІРЛЕУ

Дарынды және талантты балаларды тәрбиелеу мен дамыту қоғамның шығармашылық әлеуетін қалыптастырудың, ғылым мен мәдениетті, өндіріс пен қоғамдық өмірдің барлық салаларын дамытудың ең маңызды шарты болып табылады. Осыған байланысты дарындылық пен талант табиғатын зерттеу, оларды диагностикалаудың ғылыми әдістерін жасау және дамыту бағдарламалары зерттеушілердің, теоретиктердің және практиктердің назарын көбірек аударуда.

Қазіргі уақытта елімізде бұл мәселе мемлекеттік мәселе ретінде көтерілді. Дарындылық пен қабілеттіліктің теориялық мәселелері ғана емес, сонымен қатар дарынды балаларды оқыту мен тәрбиелеуге байланысты практикалық мәселелер де өткір болды.

Балабақшадағы музыкалық білім беру тәжірибесі музыкалық қабілеті бар балалардың қосымша жұмысқа дайын болып қана қоймай, оны қажет ететінін көрсетеді. Олар өздерінің шығармашылық әлеуетін жүзеге асыру қажеттілігін сезінеді - олар жеке нөмірлерді дайындауға қуана қатысады, қосымша материалдарды оңай игереді, олар сахналық іс-әрекеттерге тартылады. Олар жеке сабақтарды қосымша жүктеме ретінде емес, сый ретінде қабылдайды. Осылайша, музыкалық дарынды балалармен жұмысты ұйымдастыру мәселесі балабақшаның музыкалық жетекшісі үшін өзекті және маңызды болды.

Мақсаты – музыкалық дарынды мектеп жасына дейінгі балалардың шығармашылық әлеуетін жүзеге асыру және дамыту үшін жағдай жасау.

Аталған мақсатқа сәйкес келесі міндеттер қойылады:

1. Мектепке дейінгі жаста көрініс тапқан музыкалық дарындылық құбылысын зерттеудің психологиялық-педагогикалық тәсілдерін зерттеу;
2. Оқу-тәрбие үрдісінде музыкалық дарынды балаларды анықтау әдістерін таңдау, әзірлеу;
3. Музыкалық қабілеті бар балаларды анықтау;
4. Дарынды балалармен үйірме және жеке жұмыстарды ұйымдастыру.
5. Музыкалық дарынды балалармен қарым-қатынас мәселелері бойынша ата-аналармен және мұғалімдермен тәрбие жұмысын ұйымдастыру.

Жоба келесі бағыттар бойынша жүзеге асырылады: балалармен жұмыс және мұғалімдермен және ата-аналармен жұмыс.

Жұмыс келесі кезеңдерде құрылды:

I кезең – ұйымдастырушылық: ол баланың қызығушылығын, дарындылығын ашу, дамытуды қамтыды. Ақпарат ата-аналардан, тәрбиешілерден және баламен байланыста болған басқа адамдардан алынуы мүмкін. Ата-аналарды балалардың жас ерекшеліктерімен таныстыра отырып, мұғалімдер ата-аналармен бірге әр баланың жеке ерекшеліктерін анықтайды. Жеке тұлғаның жас ерекшеліктеріне және білім беру мүмкіндіктеріне сәйкес келмеуі оның жеке даму жолын анықтау үшін балаға назар аударудың жоғарылауы ретінде қарастырылады. Бірінші кезеңде дарынды баланы анықтау бақылау әдістері мен сараптамалық бағалау әдісін қолдану арқылы мүмкін болады.

II кезең: баланың анықталған дарындылығын нақтылау, психологиялық-педагогикалық тексеру жүргізу. Бұл кезеңде мектепке дейінгі мекеме мамандарынан, ата-аналардан қосымша ақпараттар жиналды, баланың анықталған дарындылығын нақтылау үшін арнайы әдебиеттер зерттелді. Мектепке дейінгі мекемеде психологиялық-педагогикалық кеңес ұйымдастырылып, өткізілді, оған балалармен жұмыс істейтін барлық педагогтар шақырылды. Кеңес мүшелері бала туралы барлық ақпаратты жалпылауды жүзеге асырды, дарынды баланы дамыту үшін қолдау көрсету мен жағдайларды ұйымдастыруды анықтады. Қолдау мамандары әрбір қолдау пәніне нақты міндеттер қойып, дарынды баланы сүйемелдеу бойынша жеке бағдарламалар мен ұсыныстар әзірледі.

III кезең: қорытынды: қол жеткізілген нәтижелерді бақылау және талдау, туындаған мәселелерді, оларды шешу жолдарын анықтау және осы бағыттағы алдағы жұмыстың перспективалық жоспарын құру. Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында әр түрлі формада ұйымдастыру және дарынды баланы дамыту нәтижелерінің тұсаукесері: авторлық шығармалардың көрмелері, концерттер, театрландырылған қойылымдар, фестивальдар, конкурстар және т.б.

«Құлыншақ» бөбекжай-бақшамызда «Музыкалық дарынды балалар» бағдарламасы әзірленіп, ол қазіргі педагогика мен психологияның жетекші әдістемелік ұстанымдарына негізделді: жүйелік тәсіл, жеке көзқарас, белсенділік тәсілі, көпсубъективті (диалогтік) тәсіл және мәдени көзқарас.

Осы әдістемелік принциптерді жүзеге асыру шығармашылық дарынды балалармен жұмыс жасауда мәселелерді шешудің негізгі жолдарын анықтауға, іс-әрекетті жоспарлау мен болжауды жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Бағдарламаға сәйкес жұмыс келесі бағыттар бойынша жүзеге асырылады:

- өмірді және музыкалық әсерлерді байыту импровизацияға негіз жасайды, музыкаға деген қызығушылықты оятады;

- шығармашылық іс-әрекет тәсілдерімен таныстыру. Осы мақсатта балалар қарапайым пьесаларды, модальдық интонациялары ұқсас, бірақ көңіл-күйі жағынан қарама-қарсы әндерді салыстырады. Зерттелетін материал негізінде музыкалық шығармашылық бейнелері ұсынылады;

- шығармашылық әрекет тәсілдерін меңгеру. Әуелі оларға жетекшінің өзі көрсетеді, әнді бірлесе талдағаннан кейін оның орындалу жоспарын дауыстап ойлайды, сол немесе басқа шығармашылық шешімнің орындылығын дәлелдейді. Белгілі әуендердің мысалдарын қолдана отырып, ол мектеп жасына дейінгі балаларға бірдей масштабтағы қадамдардың үйлесуі әртүрлі музыкалық бейнелерді жасауға мүмкіндік беретінін, музыканың табиғаты музыкалық мәнерлеу құралдарының жиынтығына қалай байланысты екенін түсіндіреді.

Ән айту шеберлігін дамытуда музыка жетекшісінің тәрбиешілермен қарым-қатынасы. Сабақтардың табысты болуы музыка жетекшісі мен тәрбиешінің бірлескен іс-әрекетінсіз мүмкін емес, ол белсенді түрде көмектеседі, топта балалардың өз бетінше музыка шығаруын ұйымдастырады. Тәрбиешілермен жұмыс жасауда ашық көріністер, консультациялар, әңгімелер, дөңгелек үстел, семинарлар пайдаланылады, онда балабақша тәрбиешілері бағдарламалық тапсырмалармен, балаларды ән айтуға үйретудің әдіс-тәсілдерімен танысады. Тәрбиешілер балаларды ән айтуға үйретуде тиімді көмек

көрсетеді, балалардың музыкалық қабілеттерін дамыту үшін пәндік дамытушы ортаны шебер ұйымдастырады.

Ата-аналармен жұмыс. Отбасындағы балалардың жоғары мүмкіндіктерін түсіну олардың дарындылығын дамытудың маңызды шарттарының бірі болып табылады, ал оның болмауы «ойдың кедейленуіне» әкеледі.

Дарынды балалардың ата-аналарымен жұмыс формалары: әңгімелесу және семинарлар; іскерлік ойындар, тренингтер, жеке консультациялар.

Мектеп жасына дейінгі балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытудағы әрі музыкалық дарынды балаларда анықтаудағы ең үлкен әсер мектеп жасына дейінгі балалар үшін ең қызықты және жақын әрекет ретінде оқу процесіне музыкалық және ойын әрекеттерін қосу арқылы қамтамасыз етілуі мүмкін деп ойладық. Бұл мектеп жасына дейінгі балалардың шығармашылық қабілеттерін музыкалық және ойындық іс-әрекеттер жүйесі арқылы дамыту мәселесін нақтылауға және шешуге мүмкіндік берді.

Музыкалық білім беру әртүрлі нысандарда (музыка сабақтары, ойын-сауық, демалыс кештері, өз бетінше ойын әрекеттері). Солардың негізгісі – ойын әрекеті. Музыкалық-ойын әрекеті мектеп жасына дейінгі балаларды шығармашылыққа, музыкалық өнерге баулудың және музыкалық өнер арқылы тұлғаны тәрбиелеудің ең қолжетімді түрлерінің бірі болып табылады. Музыка және әртүрлі музыкалық әрекет түрлері адамның жеке басын қалыптастырады. Баланың сезімін дамытуда эмоционалды түрде қабылданатын музыканың маңызы зор. Музыкалық ойын – баланың қоршаған дүние туралы білімі мен түсініктерін толықтырудың, ой-өрісін, тапқырлығын, ептілігін, ептілігін, құнды адамгершілік-еріктік қасиеттерін дамытудың таптырмас құралы. Ойындарда бала өзін қоршаған дүниені түсініп, танып біледі, оларда оның интеллектісі, қиялы дамиды, әлеуметтік қасиеттер қалыптасады.

Музыкалық ойындар әрқашан шығармашылық әрекет болып табылады, онда баланың қозғалысқа деген табиғи қажеттілігі, қозғалыс мәселесінің шешімін табу қажеттілігі көрінеді. Ойнау арқылы бала қоршаған әлемді танып қана қоймай, оны түрлендіреді. Ойын баланың жүйке-психикалық дамуына, тұлғаның маңызды қасиеттерінің қалыптасуына да үлкен әсер етеді. Әрбір балаға тән шығармашылықты дамыту үшін балалар шығармашылығының әртүрлі түрлерін дамытуға бағытталған ойындар болуы қажет: қимыл-қозғалыс, ырғақ, ән, сөздік, театрландырылған және ойын, сонымен қатар қиялды дамытуға арналған ойындар.

Музыкалық ойындар балаларға әлемнің шығармашылық мүмкіндіктерімен таныстырып қана қоймай, ырғақ сезімін, есту мен дауысты үйлестіруді, музыкалық жадыны дамытуға көмектеседі, музыкалық ойынның көмегімен балалар музыка мен сөйлеуге тән көркемдік бейнелеу құралдарын (ырғақ, тембр, динамика, қарқын, гармония) меңгереді. Бұл жетекшіге даму қарқыны әртүрлі балаларға дифференциалды түрде әсер ету мүмкіндігін береді. Музыкалық сабақ жағдайында ойындар дамып, тәрбиелік сипатта болады және мыналарға бағытталған:

- балалардың қимыл-қозғалыс және интеллектуалдық дағдыларын, сенсорлық қабілеттерін меңгеруі;
- когнитивтік қызығушылықтар негізінде өзара тиімді әрекеттесу, ынтымақтастық дағдыларын дамыту.

Музыкалық жетекші баланы музыкалық әрекеттің әртүрлі түрлері негізінде оны музыкамен қарым-қатынас процесіне тартуға бағыттайды.

Музыкалық ойындар мұғалімнің ең маңызды міндеттерін шешуге ықпал етеді – балалардың шығармашылық белсенділігін ояту, қиялын ояту, шығармашылық іс-әрекетке құштарлық. Музыкалық ойындар барысында бала музыкалық қабілеттерін дамытады, музыканы қызығушылықсыз ләззат және эмоционалдық ләззат ретінде сезіну тәжірибесін жинақтайды, эстетикалық дүниетанымдық қабілетке ие болады. Бұл тұрғыда музыкалық ойынды баланың білімге деген қажеттілігін қанағаттандыруға бағытталған рухани-практикалық әрекет деп анықтауға болады. Кез келген музыкалық ойынның өзіндік мотиві, ойын жоспары, ойын материалы, ережелері болады. Әрбір ойынның алдында дайындық немесе көмекші жаттығу орындалады, ол әуелі музыкасыз, содан кейін музыкалық сүйемелдеумен орындалады.

Кішкентай бүлдіршіндердің музыкалық өнерді дарыту, әрі қарайғы дарынды және талантты балаларды тәрбиелеу мен дамыту қоғамның шығармашылық әлеуетін қалыптастырудың, ғылым мен мәдениетті, өндіріс пен қоғамдық өмірдің барлық салаларын дамытудың ең маңызды шарты болып табылады. Психологиялық-педагогикалық және әдістемелік әдебиеттерді талдай отырып, біз дарынды балаларды дамытудың оңтайлы жолдарын табу, педагогикалық әдістер мен олармен өзара әрекеттесу әдістерін іздестіру мәселесі бүгінгі таңда өзекті болып қала береді деген қорытындыға келдік.

Шығыс Қазақстан облысы, Тарбағатай ауданы, Ақжар ауылы
КМҚК "Балауса-Балғын" бөбекжайы"
Тәрбиеші
Елғазина Жұлдыз Бақытбекқызы

«ҚАРДЫҢ ПАЙДАСЫ»

Мақсаты: Балалардың қыс мезгілінің құбылыстары туралы түсініктерін кеңейту. Табиғатты бақылауға, жақсы көруге, қоршаған ортаның сұлулығын көруге тәрбиелеу. Қыс мезгілінің ерекшелігі жайлы түсінік беру. Тәжірибе арқылы мұздың қасиетімен таныстыру.

Билингвальдық компонент: Қыс-зима, қар-снег, мұз-лёд, қар-снег, аққала-снеговик декабрь-желтоқсан январь-қаңтар, февраль-ақпан

Сөздік жұмыс: Әңгімелеу, түсіндіру, сұрақ - жауап, ойын.

Көрнекіліктер: Қыс мезгілінің суреті, слайд, ойындар, тақырыптық суреттер.

Шаттық шеңбері: Арайлап таң атты,

Алтын сәуле таратты.

Жарқырайды қаламыз,

Жайнай түссін даламыз.

Қайырлы таң, достарым!

Қош келдіңіздер қонақтар! Бүгінгі ұйымдастырылған іс-әрекеті – ашық сабағына қош келдіңіздер!

Бізге қонаққа Қар ханшайымы келді!

Балалар, Қар ханшайымы жай келмеді, көп тапсырмалар алып келді, Қар ханшайымының тапсырмаларын орындап берейік!

- Қазір жылдың қай мезгілі?

- Қыс мезгілінің белгілерін білеміз бе?

- Енді қыс айларын атайықшы

- Желтоқсан, қаңтар, ақпан. Қар жауады, аяз болып, боран соғады.

- Ендеше, боран соққанын қимылмен қалай көрсетеміз?

(Балалар қолдарын жоғары көтеріп, гуілдейді)

- Қатты аяз болып, тоңғанда не істейміз? (Қолдарын қусырап, аяқтарын топырлатады)

- Ал, күн шыққанда не істейсіңдер? (Алақай, деп қолдарын көтереді)

- Балалар, біз тоңбас үшін үстімізге қандай киімдер киеміз?

Қане, іс - қимылмен көрсетейікші (Балалар іс - қимылмен көрсетеді)

- Бас киім, үстімізге тон, аяғымызға етік, қолымызға қолғап киеміз!

Қар ханшайымы: - Балалар! Сіздер қыс мезгілінде, қандай ойындар ойнайсыңдар?

- Қар лақтырып, аққала жасап, шанамен сырғанақ тебеміз.

Бүгін қыз мезгілінің керемет көріністерінің, қардың пайдасын табиғаттың қаншалықты сұлулығын, бүгінгі тақырыппен байланыстыра отырып, әңгіме құраймыз.

Әңгімелесу. «Қыс қызығы» Сурет бойынша.

Далада қыс мезгілі. Қыста күн суық, ызғарлы, аязды болады. Қыста адамдар жылы киініп жүреді. Өйткені күн суық. Қыс мезгілінде аспанды бұлт басып түнеріп тұрады. Қар ұшқындап, жапалақтап жауады. Қар жапалақтап ұзақ жауса, жер бетін түгел қар жамылып, айнала аппақ болып әсем көрініске

енеді. Қар суық, оны қолғапсыз ұстауға болмайды. Ағаштар ақ қырауға оранып, әдемі болып тұрады. Жауған қардан балалар аққала жасап, сырғанақ жасайды. Балалар шанамен сырғанап ойнайды, қар атысып ойнайды. Мұздың үстінде коньки теуіп, хоккей ойындарын ойнайды. Аязды күнде тереземізде аяз оюлар салады, оны қырау дейді. Қысмезгіліқызықты, көңілді. Қыстаауа таза болады.

2. Жұмбақ шешу:

Қыста ғана болады,
 Ұстасаң қолың тоңады. (қар)
 Мамықтай ұлпа,
 Қанттай ақ. (қар)
 Қолы жоқ сурет салады,
 Тісі жоқ тістеп алады. (аяз)
 Шелек қалпақ басында,
 Сәбіз екен танауы
 Танып көрші сен оны. (аққала)
 Суда қалқиды, жылыда балқиды. (Мұз)

Сергіту сәті

Жүріңдер балалар,
 Сырғанақ тебеіміз.
 Құрыспай – құрышпай,
 Шынықсын денеміз 2-3 рет
 - Жарайсыңдар!

Қар ханшайымы: Қалай ойлайсыңдар қар, мұз дегеніміз не?

Қар-кішкентай мұз кристалдарынан тұрады. Қар суық аязды күні қиыршық түрінде болады. Күннің жылы кезінде қар жапалақтап түседі. Аязды күні аяқ астында қар сықырлайды.

Қар неге ұқсайды?

Қар ақ болса оны жеуге болатын шығар.

Жоқ жеуге болмайды. Қарда көп микрөптар болады, тамағың ауырып қалады.

Микрөптар болатынын қайдан білеміз?

Қар ерігенде суға айналады, содан көруге болады.

Ал, суды қатырсақ не болады? Мұз пайда болады.

Балалар біз қазір тәжирибе жасаймыз, мұзды стаканға салып ерітіп, бақылап көреміз. (мұзды бақылау)

Мұздың қасиеттерін зерттеу.

1. Мұз текшелерін жылы жерге қойсақ ол ериді.
2. Еріген мұзға бояу қосып қатырсақ түсі өзгереді.
3. Қалай ойлайсыңдар мұздың дәмі бар ма? Иісі ше?
4. Бірқалыпты температурасы бола ма?
5. Ауыр ма жеңілме?
6. Ал мұз пайдалы ма жоқ па? (жеуге болмайды, құласаң ауыртады, лақтырғанда қатты тиеді, өзенде мұздың бетінен жүруге болмайды)

Қар ханшайымы: - Балалар! Ойын ойнағанды жақсы көресіңдер ме?

Дидактикалық ойын: «Аққала құрастыру»

Мақсаты: Баланың ойлау қабілетін арттыру, ұсақ қол моторикасын жетілдіру.

Қорытынды: - Балалар, қазір жылдың қай мезгілі?

- Қардан біз не жасадық? Тәжіртбе жасадық

- Қардың түсі қандай? Ақ түс

Белсенді қатысқан балаларды мақтап, мадақтау.

Күтілетін нәтиже:

Білді: Қыс мезгілінің ерекшеліктерін толық ажырата білді.

Түсінді: ұйымдастырылған іс-әрекеті деген қызығушылығы артты.

Жасай алды: Сұрақтарға жауап беріп, жұмбақтарды шешу, ойын ойнау арқылы рухани қасиеттерін арттыра отырып, сөйлеу қабілетін дамытты.

Шығыс Қазақстан облысы, Тарбағатай ауданы, Ақжар ауылы
КМҚК "Балауса-Балғын" бөбекжайы"

Тәрбиеші
Қабыл Айдана

«ЖАБАЙЫ ЖАНУАРЛАР»

Білім беру саласы:

«Қатынас»

Бөлімі: Көркем әдебиет

Тақырыбы: «Жабайы жануарлар»

Мақсаты: Жабайы аңдар тіршілігі туралы түсініктері бар. Жабайы аңдарды бір-біріне ажырата біледі және олардың аттарын дұрыс айта алады. Балалардың ойлау қабілеттерін дамыта алады

Тәрбиелік: Балалардың аңдарға деген сүйіспеншілік сезімдерін арттырып, оларға қамқорлықпен қарауға, табиғатты аялай білуге, адамгершілікке тәрбиелеу.

Пәнаралық байланыс: Қоршаған ортамен таныстыру, көркем әдебиет

Сөздік жұмыс: Жыртқыш, қауіпті, ін, апан, үңгір.

Билингвальды компонент: Аю - медведь, қоян - заяц, қасқыр - волк, түлкі - лиса, арыстан-лев.

Тәрбиеші:

- Балалар, бүгін бізде ерекше ұйымдастырылған іс-әрекет болады, бізге көптеген қонақтар келіпті. Қане балалар барлығымыз орнымыздан тұрып келген қонақтармен амандасып алайық.

Балалар:

Салематсыздар ма!

Здравствуйте!

Гуд монинг!

- Енді, әдеттегідей шаттық шеңберге жиналып, бүгінгі күнге сәттілік тілейміз.

Шаттық шеңбер:

Армысың, шапағатты, Күн ана

Армысың қайырымды, Аспан ана

Армысың мейірімді, Жер ана

Армысың менің достарым..

Барысы:

Тәрбиеші: Балалар қазір жылдың қай мезгілі?

Балалар: Күз мезгілі

Тәрбиеші: Күз мезгілінде неше ай бар?

Балалар: Үш ай. Қыркүйек, қазан, қараша.

Тәрбиеші: Күз мезгілінде табиғатта қандай құбылыстар болады?

Балалар: күн суытады, жапырақ сарғайып құрайды, айналаның бәрі сары түске енеді. Құстар жылы жаққа ұшып кетеді.

Тәрбиеші: Қандай жабайы жануарларды білесіңдер?

Балалар: Аю, қасқыр, түлкі, аю.

Тәрбиеші: Оларды неге жабайы жануарлар деп атайды?

Балалар: Өйткені олар орманда өмір сүреді, тамақтарын өздері тауып жейді, өздерін тұратын үй іздейді.

Тәрбиеші: Өте жақсы балалар сендер жақсы жауап бердіңдер!

Мағынаны табу.

1 - тапсырма: «Жабайы аңдарды сипаттау»

1. Аю - жыртқыш аң, бірақ ешкімге тиіспейді. Аю орманда өмір сүреді, өте үлкен түсі қоңыр, оның баласы қонжық.

2. Қасқыр түсі сұр. Жүні қайратты. Баласы бөлтірік.

3. Түлкінің терісі бағалы. Терісінен тымақ тігеді. Оны «түлкітымақ» дейді. Түлкі қыста ұйықтамайды. Қыста жортып жүріп, азықтарын тауып жейді Түлкінін тұмсығы ұзын. Құлағы қысқа. Жүні мамық болып келеді. Түсі қызғылт Түлкінін баласы мыршай.

4. Қоян - қорқақ аң, орманда мекендейді. Қояндардың жауы көп. Қоянның баласы көжек. Қоян ағаштардың қуысында қыстайды. Түсі сұр, құлағы ұзын, құйрығы қысқа.

- Қоян нені жақсы көреді?

5. Арыстан - үлкен, мықты, әдемі үлпілдек жүні бар. Оның тістері және тұяқтары өткір. Ол жылдам жүгіреді. Арыстанның басы денесіне қарағанда үлкен. Арыстан көздеген жемтігін құрығына түсіріп, қанжығасы майланғанда ақырып, айбат шегетін жалғыз аң сондықтан оны аң патшасы дейміз. Арыстан ыстық елде мекендейді.

- Арыстанды ертегілерде не деп атайды

2 - тапсырма: «Қандай жұмбақ болса да, шешпей оны қоймаймыз»

1. Тұмсығы ұзын аң? - **піл**

2. Арадан қорқатын аң? - **аю**

3. Ыстық елде мекендейтін аң? - **арыстан**

4. Мысыққа ұқсайтын аң... (**жолбарыс**)

5. Сүйкімді аң не? (**тиін**)

- Балалар, орманда тіршілік етіп, өз қорегін тауып жейтін жануарларды «жабайы аңдар» дейміз. Олардың жүндері қалың болғандықтан қыста тоңбайды

- Балалар, осы жабайы аңдардың ішінен орманда мекендемейтін бір аң бар. Ол қандай аң?

- Иә, ол - арыстан екен. Арыстан - ыстық елде мекендейді.

3 - тапсырма: «Балаларын ата»

- Балалар, енді жабайы аңдардың баласын атаңдар.

1. Қасқырдың баласы -/бөлтірік/

2. Аюдың баласы -/қонжық/

3. Түлкінің баласы -/мыршай/

4. Қоянның баласы -/көжек/

5. Тиіннің баласы -/тиін/

6. Кірпінің баласы/ кірпі/

Осы жануарларды бір сөзбен жабайы жануар дейміз. Олар қайда өмір сүреді. Оларға азық түлікті кімдер әкеп береді. Өздері тауып беріп балаларын қорғайды.

Сергіту сәті.

Қоян-қоян сұр қоян

. Ытқыт-ытқыт секірді

. Көкжал қасқыр үлейді

. Ку-ку-ку

Қорбан- қорбан қорбанда

. Аю жүреді орманда

. Түлкі жүреді сылаңдап,

Әдемі жүреді сылаңдап.

4 - тапсырма: «Жабайы аңдар туралы тақпақтар айту»

Тәрбиеші:

Кәрі еменнің түбіне

Бір - біріне үңіле

Айтысуға жиналды

Жан - жануар біріге.

1 бала:

Түлкі айтты. Түлкімін
Тұнып тұрған күлкімін
Бұлаң - бұлаң, құйрығым
Текке өтпейді бір күнім.

2 бала:

Әй, түлкіжан, мақтанба
Сиқырланып ақталма
Күшінді сенің көрейін
Қасекең келе жатқанда.

3 бала:

Балпаң - балпаң, басамын
Алты қырдан асамын
Аю деген ағаңмын
Аңшы көрсем қашамын.

4 бала:

Мен кірпімін, кірпімін
Көрінбей тұр кірпігім
Балаларға ұнайды
Жүретінім түртіліп:

5 бала:

Қайшы құлақ қоянмын
Ақшыл түске боялдым
Сытыр еткен бұтақтан
Елең етіп ояндым.

6 бала:

Жолбарыспын жыртқышпын
Бәрінен де мықтымын
Ормандардағы аңдардың
Жайратып салар күштімін.

7 бала:

Мен - мықты арыстан.
Аңдардың патшасы.
Жауымның алысқан
Күл болған қаңқасы

8 бала:

Бір көргенді білгін
Мен алып пілмін
аспаймын саспаймын
Жамандыққа баспаймын

9 бала:

Мен тиінмін, тиінмін
Аңды көрсем бекінем
Талдан - талға секірем.

- Балалар бүгінгі ұйымдастырылған ашық оқу іс-әрекетінде біз не үйрендік, сабағымыз қалай өтті, сендерге ұнады ма? Сабағымызда қорыта келгенде біз бүгін не үйрендік?

- Ендеше балалар сіздерге сабақ ұнаса бүгінгі сабақта ортадағы смайлик арқылы Өте жақсы, орташа, ұнамады деп тәрбиешіні бағалайсыздар.

Тақтаға смайликпен белгілеңіздер.

**Шығыс Қазақстан облысы, Тарбағатай ауданы, Ақжар ауылы
КМҚК "Балауса-Балғын" бөбекжайы"
Тәрбиеші
Хабибуллина Гульнара Нуртасовна**

«ЖЕТІ ЛАҚ» ЕРТЕГІСІ

Мақсаты: Театрландырылған «Қасқыр мен жеті лақ» ертегісінойын арқылы түсіндіру, тіл байлықтарын молайту, ертегінің мазмұнын дауыс ырғағын келтіре айтуға жаттықтыру; балаларға кейіпкерлердің рөлін түсініп ойнауды үйрету, сөздерін жаттату, ойлау қабілеттерін дамыту; қиын кезде достарына көмектесе білуге, ептілікке, шыдамдылыққа, батылдыққа тәрбиелеу.

Билингвалды сыңары: Кітап - книга. Үйшік – домик

Заттық дамыту ортасы: Үлкен кітаптағы ертегі суреттері, үн таспа, үйшік, үңгір.

Балалар, оқу қызметін бастамас бұрын бір - бірімізге жүрек жылуын беріп, амандасып алайық

Дара: Сәлеметсіңдерме балалар сендер мені таныдыңдар ма?

Ия мен Дарамын. Балалар сендер ертегі тыңдағанды жақсы көресіңдерме?

Мен сендерге кітап алып келдім, бұл жәй кітап емес сиқырлы кітап. Бұл кітаптың ішінде қызық-қызық ертегілер бар. (кетеді)

Педагог: Балалар, қараңдаршы бұл кітап таңғажайып сиқырға толы кітап екен. Оның ішінде бізге таныс ертегілер барма екен?

Ішін ашып көрейік, бұл кітапта бізге таныс ертегілер бар сияқты. (музыкамен іші ашылады).

1. Балалар мынау қандай ертегі? Ия бұл ертегі «Маша мен аю» дұрыс айтасындар.

2. Ал мынау қандай ертегі кейіпкерлері? Бауырсақты кім пісіреді?

Дұрыс айтасындар, өте тамаша.

3. Ары қарай парақтарын ашып көрейік, бұл қай ертегі? Шалқанды кім егеді?

4. Балалар бұл шыныменде таңғажайып сиқырға толы кітап екен, енді қарап көрейікші мынау қай ертегі болды екен?

5. Балалар міне тағы да бір парағын ашып көрейік, бұл беттен қандай ертегі шығады, бұлда бізге бір таныс ертегі сияқты ғой.

6. (соңғы парақтан қу түлкі шығады). Ой балалар бұл қай ертегінің кейіпкері?

Түлкі: Сәлеметсіңдерме балалар!

Педагог: Сәлеметсіңбе Түлкі, балалар бұл нағыз ертегі кейіпкері, өйткені түлкі көп ертегілерде кездеседі.

Түлкі: балалар сендер ертегі көргілерің келеме? Олай болса сендерді сиқырлы кітаптың ертегісін тыңдауға шақырамын. Тыныш отырып, мұхият тыңдаңдар.

Автор: Ертеде, ерте ертеде, орманда бір үйшік болыпты. Ол үйшікте ешкі өзінің жеті лағымен өмір сүріпті. Бір күні ешкі орманға лақтарына тамақ алып келуге кетеді. Содан ешкі лақтарына былай дейді:

Ешкі: лақтарым, шырақтарым. Мен қазір орманға барамын. Сендерге дәмді – дәмді шөп пен су алып келемін. Мен жоқта есікті ешкімге ашпаңдар, - деп балаларына тапсырады. (кетеді).

Лақтар: жарайды анашым біз есікті ешкімге ашпаймыз, сіз уайымдамай барып келіңіз.

Автор: Ешкінің айтқан сөзін қасқыр естіп тұрады. Ешкі орманға кете салысымен, ешкінің үйіне қасқыр келеді.

Қасқыр: Лақтарым, шырақтарым. Аналарың келді, дәмді шөбін әкелді, есікті тезірек ашыңдар, - дейді..

(жуан дауыс)

Лақтар: жоқ есікті ашпаймыз, сіз біздің анамыз емессің, біздің анамыздың даусы жіңішке, ал сіздің даусыңыз жуан сіз қасқырсыз. (балалар қорқады)

Автор: Қасқыр ашуланып кетіп қалады.

1. Лақ: Ой, не істейміз, одан да көңіл көтеріп ойын ойнайық.

2. Лақ: Анамыз да алысқа кетті. Біздің даусымызды да естімейді.

3. Лақ: Келіндер, одан да секіріп би билеп алайық.

Қасқыр: қап мына лақтарды не істесем болады екен, мені танып есіктерін ашпай қойды ғой, (жүріп) аааа таптым-таптым мен ұстаға барып жуан даусымды жіңішке дауысқа өзгертіп келейін.

Автор: Қасқыр ұстаға барып даусын өзгертуін бұйырады.

Қасқыр: Сәлем бердім ұста.

Ұста: Амансыңба қасеке.

Қасқыр: Сен тез арада менің жуан даусымды жіңішке дауысқа өзгертіп бер.

Ұста: жарааайды.

Автор: Ұста қорыққанынан қасқырдың жуан даусын жіңішке дауысқа өзгертіп береді. Ал қасқыр қуанып ешкінің үйіне келеді.

Қасқыр: (жіңішке дауыспен) рахмееееет, рахмееееет саған ұста.

Қасқыр: Лақтарым, шырақтарым. Аналарың келді, дәмді шөбін әкелді, есікті тезірек ашындар, - дейді.. (жіңішке дауыс)

Автор: лақтар анасы келді деп есікті ашып қалғанда қасқыр екенін көріп лақтар жан-жаққа қашып тығыла бастайды, бірақ қасқыр бәрін тауып қапшығына салып алып кетеді, сол кезде бір лақ пештің ішіне тығылып қалады.

Қасқыр: Ааааа ұсталдыңдарма, бүгін менің кешкі азығым болатын болдыңдар, қарным бір тоятын болды. (кетеді).

Автор: Біраз уақыттан кейін Ешкі ана орманнан үйіне оралған кезде, үйінің есігі айқара ашылып тұрғанын кореді де, лақтарын іздеп жылап лақтарын іздей бастайды. Сол уақытта пештің ішінде тығылып отырған лақ шығып болған мән жәйді айта бастайды.

Лақ: Анашым сіз жоқ кезде қасқыр келіп сіздің даусыңызға ұқсайтын жіңішке дауыспен өлеңіңізді айтты, біз соған сеніп есікті ашып қойдық, сөйтіп лақтарды қапшығына салып алып кетті.

Ешкі ана: Енді не істесем болады, лақтарымды қайдан табамын, олай болса жүр орманнан зұлым қасқырды іздеп табайық. (орманға кетеді)

Қасқыр: ал енді мен сендерді жеймін.

Қасқыр: Менен бәрі қорқады, ешкім менімен дос болғысы келмейді.

1. лақ: сіз бізді жеменізші, сіз сондай мейірімдісіз .

2. лақ: қатігез болмаңызшы.

3. лақ: сіздің де бөлтіріктеріңіз бар ғой, оларға біреулер қастандық жасаса сіздің жүрегіңіз аурады ғой.

4. лақ: сіз сондай мықтысыз, күштісіз.

5. лақ: сіз өте ақылдысыз, сіз сондай жақсысыз сізбен дос болғымыз келеді.

Ешкі: Міне менің лақтарым табылды, бәрі аман сау екен ғой.

Қасқыр: Мен енді қатыгез қасқыр емеспін, сенің лақтарың менің жүрегімді жібітіп қатыгез қасқырды мейірімді қасқырға айландырды, мен енді бәрімен дос болғым келеді. Ешкі ана мені кешіріші мені, мен енді сені ренжітпеймін.

Автор: Осымен ертегі де аяғына келіп жетті, қасқыр бәрімен дос болуды үйренді.

Рефлексстік коррекциялаушы.

Түлкі: Балалар мен сендерге ертегі мен бірге Ешкі ананың дiмдi әрi пайдалы сүтiн ала келдiм.

Сендердiң денсаулықтарыңа өте пайдалы (таратады).

Педагог: Балалар сендерге ертегі ұнады ма?

Ертегінің аты қалай аталады?

Ол жерде қандай кейіпкерлер бар екен?

Қасқыр жуан даусын жіңішке дауысқа өзгерту үшін кімге барады?.

Күтілетін нәтиже:

Білу: Балалар жан-жануарлармен танысады

Менгеру: Жан-жануарларға қамқорлық жасау керектігін түсінеді.

Жасай алу: Ертегіні жақсы рөлге кіріп, ойнап шығады.

Маңғыстау облысы, Жаңаөзен қаласы, Рахат ауылы
"№12 Айгөлек бөбекжайы"
Тәрбиеші
Сахыева Куралай Аманбаевна

БАЛАБАҚШАДА ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУДЫҢ БАЛА ӨМІРІНЕ ПАЙДАСЫ

Ойын-балалар үшін ең қолжетімді әрекет түрі, бұл қоршаған әлемнен алған әсерлерді, білімдерді қайта өңдеу тәсілі. Ерте балалық шақта баланың ойынға тәуелсіз болуға, өз қалауы бойынша құрдастарымен сөйлесуге, ойыншықтарды таңдауға және әртүрлі заттарды қолдануға үлкен мүмкіндігі бар. Ойын технологиясының басты мақсаты — баланы өзгертпеу немесе оны қайта жасамау, керісінше мектепке дейінгі және балалардың даму деңгейін толыққанды мотивациялық негізін қалыптастыру үшін, дағдылар мен қызмет шарттарына байланысты жұмыс істеу. Баланың бойындағы жақсы қасиеттер мен мүмкіндіктерді ашып, олардың өнегелі де тәрбиелі болып тәрбиеленуіне тәрбиешілердің маңызы зор. Мектепке дейінгі балалардың жан-жақты дамуы үшін ойынның рөлі ерекше. Мен өз жұмысымда ойын технологияларын белсенді қолданамын, өйткені бұл барлық мектепке дейінгі білім берудің негізі болып табылатын ойын технологиялары.

Ойын арқылы бала түрлі логикалық жаттығуларды орындауға төселеді. Бұл жөнінде белгілі психолог – ғалым А.А. Люблинская «Зейін баланың белсенді әрекетінде туындап қана қоймай, олардың жақсы ұйымдастырылған іс – әрекетінде. Бәрінен бұрын олардың ой еңбегінде де қолдау табатынын айтады». Білім беру процесінде ойын технологиясын қолдана отырып, ересек адам эмпатияға, қайырымдылыққа ие болуы керек, эмоционалды қолдау көрсете білуі, қуанышты жағдай туғызуы және баланың қиялын ынталандыруы керек. Тек осы жағдайда ойын баланың дамуына және ересек адаммен ынтымақтастықтың жағымды атмосферасын құруға пайдалы болады. Ойын технологияларын қолдану барысында мектеп жасына дейінгі балалар зейінін, есте сақтау қабілетін, ойлауын, сөйлеу қабілетін, балалардың коммуникативті және танымдық қабілеттерін дамытады.

Ойын технологиясының тұжырымдамалық негіздері:

Балалармен бірлескен ойын нысаны, ойын тәсілдері мен жағдайлары көмегімен, баланың қызметін ынталандыру және қызығушылығын ояту негізінде құрылады.

Педагогикалық ойындарды іске асыру мынадай ретпен жүзеге асырылады. — дидактикалық мақсат ойын міндеттерінің түріне қойылады, білім беру әрекеті ойын ережесіне бағынады; — оқу материалы оның құралдары ретінде пайдаланылады; дидактикалық тапсырмаларды табысты орындау ойын нәтижесіне байланысты. Ойын технологиясы білім беру процесінің белгілі бір бөлігін, яғни біріктірілген жалпы мазмұнын, сипатын қамтиды. Ойын технологиясына білім беру саласындағы интегративтік қасиеттерді қалыптастыратын дәйекті ойындар мен жаттығулар жатады. Сондай-ақ, ойын материалы білім беру үдерісі мен оқу материалын игеру тиімділігін арттыруы қажет.

Ойын технологиясы баланың ойлауын дамытуға ықпал етеді. Баланың ойлауының дамуы ойлаудың үш негізгі формасын игеру арқылы жүретінін білеміз: визуалды-тиімді, визуалды-бейнелі және логикалық.

- Көрнекі-тиімді-бұл іс-әрекеттегі ойлау. Ол іс-әрекеттерді, заттармен және ойыншықтармен ойындарды жүзеге асыру барысында ойын әдістері мен оқыту әдістерін қолдану барысында дамиды.

- Бейнелі ойлау-бала салыстыруды үйренген кезде, объектілердегі ең маңыздысын бөліп көрсетіңіз және жағдайға емес, бейнелі идеяларға назар аудара отырып, өз әрекеттерін жүзеге асыра алады. Көптеген дидактикалық ойындар бейнелі және логикалық ойлауды дамытуға бағытталған.

- Логикалық ойлау баланы ойлау, себеп-салдарлық байланыстарды табу, қорытынды жасау қабілетіне үйрету процесінде қалыптасады. Балалардың шығармашылық ойлауы мен қиялын дамыта отырып, мен бірқатар баламалардан шешім таңдауды қажет ететін стандартты емес, проблемалық жағдайларда ойын әдістері мен әдістерін қолданамын. Әр түрлі мақсатты бағыттағы ойын технологияларын кешенді пайдалану баланы мектепке дайындауға көмектеседі.

Ойын – балалар әрекетінің негізгі түрі, сондықтан ол бала өмірінде тәрбие мен білім берудің шешуші шарты болып табылады. Бала өзін қоршаған ортаны, адамдар арасындағы қарым – қатынасты білуі мен сезінуі ойын негізінде жүзеге асады.

1. Ойынның мақсаты нақты қойылып, керекті көрнекіліктер мен материалдар күнілгері дайындалып, оңтайлы жерге қойылуы керек.

2. Ойынға кірісер алдында оның жүргізілу тәртібі балаларға әбден түсіндірілгені жөн.

3. Ойынға топтағы балалардың түгел қатысуын қамтамасыз ету керек.

4. Ойынның барысында тәрбиеші балалардың түгел қатысуын қадағалаумен қатар, олардың ойын үстінде шешім қабылдай білуіне, ойлана білуіне жетелеуі керек. Ойын түрлерінің ұйымдастырылған тақырыбы мен мазмұнына неғұрлым сәйкес алынса оның танымдық, тәрбиелік маңызы да арта түседі.

Ойындар мазмұнына қарай , өзіне тән ерекшеліктеріне қарай сюжетті-рөлдік, драмалық, дидактикалық, құрлыс ойындары, қимылды ойындар болып бөлінеді.

- Сюжетті-рөлдік ойындардың ерекшелігі сол, оны балалардың өздері жасайды. Ойынның дербес әрекеті айқын өнерпаздық және шығармашылық сипатта болады. Мысалы, «Дүкен» ойынын ойнағанда сатушымен сатып алушының әрекеттерін, ал «Аурухана» болып ойнағанда дәрігер мен науқастың әрекеттерін еліктейді. Педагог өткізілген ойынға талдау жасап, оның балаларға тигізген тәрбиелік ықпалын бағалауға, өз тобындағы сюжетті-рөлдік ойындарына одан әрі басшылық ету тәсілдерін ойластыруға тиіс. Соған орай тәрбиешінің міндеті - бастапқы кездері басшылық жасай отырып, ойынды өз мәнінде ойнай білуге үйрету. Ол үшін сюжетті-рольдік ойындарды талдап, ойнау жолдарын қалай кеңейтуге болатынын жан-жақты ойластырған жөн.

- Драмалық ойындарда мазмұн, рөлдер, ойын әрекеттері қандай да бір әдеби шығарманың, ертегінің т.б. сюжетті мен мазмұнына шарттас болады.

- Еңбек, техникалық, конструкторлық, құрылыс ойындары. Бұл ойындар ересектердің кәсіби қызметерін бейнелейді. Бұл ойындардың барысында балалар өз жұмысын жоспарлауға, керекті материалды жинақтауға, өзінің және басқалардың жұмысына сын көзбен қарауға, шығармашылық міндеттерді тез және дұрыс шеше білуге үйренеді. Еңбек белсенділігі таным белсенділігіне ұштасады.

- Дидактикалық ойын – балалардың оқу әрекетін жандандырып, оқуға деген ынтасын арттыратын маңызды құрал. Оның нәтижесі – балалардың білімді игеруде, ақыл-ой қызметін дамытуда, өзара қарым-қатынас жасауда жеткен жетістіктерінің көрсеткіші.

- Заттық ойындар – ойыншықтар мен заттар арқылы жүзеге асады. Ойыншықтар мен заттар арқылы балалар түрді, түсті, көлемді, материалдарды, адамдар мен жануарлар әлемін, олардың арасындағы қарым-қатынастарды т.б. зерттеп таниды.

- Дайын ережелері бар ойындар. Бұл ойындар, әдетте, баланың жұмбақты шеше білуді, тарқата білуді, болжай білуді, ең бастысы- пәнді білуді талап етеді.

Ойын үстінде баланың түрлі қасиеттері, қабілеті мен белсенділігі де көрінетіні туралы аса көрнекті педагог А. С Макаренко былай дейді: «Ойында бала қандай болса, өмірде кәсіби қызмет саласында, көбінесе сондай болады». Сондықтан келешекке адамды тәрбиелеу - бәрінен бұрын ойын арқылы жүзеге асырылады. Осыдан келіп ойын туралы мынандай тұжырым жасауға болады, ойын-тәрбие құралы, ақыл-ойды, тілді ұстартады, сөздік қорды байытады, өмірді танытып, сезімді кеңейтеді, тәрбиелейді. Ерік және мінез қасиеттерін бекітеді, адамгершілік сапаны жетілдіреді. Ұжымдық сезім әрекеттері өсе түседі. Эстетикалық тәрбие беру құралына айналады. Еңбек тәрбиесін беру мақсаттарын шешуге мүмкіндік береді, дене күшінің жетілуіне көмектеседі.

Маңғыстау облысы, Жаңаөзен қаласы, Рахат ауылы
"№12 Айгөлек бөбекжайы"
Тәрбиеші, педагог-модератор
Оразалиева Нуржамал Орналиевна

БАЛАЛАРДЫҢ БЕЛСЕНДІ СӨЙЛЕУІН ДАМУДЫҢ ТИІМДІ ӘДІСТЕРІ

К.Д. Ушинский: "Ана тілін игере отырып, бала тек бір сөздерді, олардың қосылуы мен өзгеруін ғана емес, сонымен қатар шексіз ұғымдарды, заттарға деген көзқарастарды, көптеген ойларды, сезімдерді, көркемдік бейнелерді, тілдің логикасы мен философиясын игеретінін дәлелдеді!"

Қазіргі уақытта мектепке дейінгі білім беру мекемелері дамудың жаңа кезеңінде, мектепке дейінгі білім берудің мазмұны қайта қаралуда. Балалардың белсенді сөйлеуін дамыту мәселесі бірқатар себептерге байланысты өзекті болып табылады:

1) сөйлеу баланың одан әрі дамуына негіз болады; Мектепке дейінгі жас-бұл баланың сөйлеу белсенділігінің өркендеуі, сөйлеудің барлық жақтарын қалыптастыру, мектеп жасына дейінгі баланың ана тілінің нормалары мен ережелерін меңгеруі;

2) сөйлеу біртіндеп балаға қоғамдық тәжірибені берудің, оның қызметін ересектер тарапынан басқарудың маңызды құралына айналады;

3) балалардың денсаулығының едәуір нашарлауы сөйлеу бұзылыстарының пайда болуына ықпал етуі мүмкін;

4) ата-аналардың да, мұғалімдердің де ауызша сөйлеуді дамытуға назар аудармауына байланысты сөйлеу қабілеті бұзылған балалардың саны үнемі өсіп келеді;

5) ата-аналар мен балалардың "тірі" қарым-қатынасы көлемінің айтарлықтай тарылуы;

6) қоғамдағы сөйлеу және танымдық мәдениет деңгейінің жаһандық төмендеуі. Сондықтан ерте жастан бастап балалардың сөйлеу белсенділігін дамыту және сөйлеу бұзылыстарының алдын-алу, сөйлеу функциясын қалыптастырудағы артта қалушылықты уақытында байқап, түзету, баланың толыққанды дамуына ықпал ете отырып, оның дамуын ынталандыру маңызды.

Белгілі ғалымдар Ф.А. Сохин, А.И. Максаков, Е.М. Струнина, егер балалар белсенді сөйлеу жұмыстарына қатысса, тілді меңгерудегі ең үлкен белсенділікке қол жеткізілетінін анықтады. Сөйлеу дағдыларын игеру біртіндеп жүреді. Сөйлеуді меңгеру процесі баланың іс-әрекетінің дамуына, оның қабылдауы мен ойлауына байланысты. Сөйлеуді дамыту мыналарды қамтиды:

- қарым-қатынас және мәдениет құралы ретінде сөйлеуді меңгеру;
- белсенді сөздікті байыту;
- біртұтас, грамматикалық дұрыс диалогтық және монологиялық сөйлеуді дамыту;
- сөйлеу шығармашылығын дамыту;
- сөйлеудің дыбыстық және интонациялық мәдениетін, фонематикалық естуді дамыту;
- кітап мәдениетімен, балалар әдебиетімен танысу, балалар әдебиетінің әртүрлі жанрларының мәтіндерін есту арқылы түсіну;
- сауаттылықты оқытудың алғышарты ретінде дыбыстық аналитикалық-синтетикалық белсенділікті қалыптастыру.

Өмірдің алғашқы жылдарындағы міндеттер, біріншіден, ересектердің сөйлеуін түсінуді кеңейту, екіншіден, баланың белсенді сөздігін қалыптастыру. Сөйлеуді дамыту міндеттеріне сүйене отырып, біз

мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеу белсенділігін дамытуға бағытталған әдістер мен әдістерді таңдаймыз. Бірқатар дидактиктер (Е.И. Перовский, Е.Я. Голант, Д.О. Лордкипанидзе және т. б.) әдістердің үш тобын анықтады: ауызша, көрнекі, практикалық. Балаларды ұйымдастырудың формасы арнайы ұйымдастырылған іс-шаралар да, балалардың күнделікті өмірі де болуы мүмкін. Баланың сөйлеу дамуында бастысы-оның белсенді сөйлеуін ынталандыру. Бұған әртүрлі әдістерді кешенді қолдану арқылы қол жеткізіледі.

Көрнекі әдістер:

- тірі заттарды бақылау: мысық, ит, құс және т. б.;
- табиғаттағы бақылаулар;
- ойыншықтарды, заттарды және суреттерді қарау;
- өнертапқыштық көзқарас.

Практикалық әдістер:

- дидактикалық ойындар;
- дидактикалық жаттығулар;
- дөңгелек би ойындары;
- драматизация ойындары;
- сахналау;
- тосын ойындар;
- ережелері бар ойындар.

Ауызша әдістер:

- көрнекілікті қолдана отырып, әзілдерді, өлеңдерді, ертегілерді оқу;
- әңгімелерді оқу және айту, көрнекілікті қолдана отырып өлеңдерді жаттау.
- Балалармен, әсіресе жас балалармен жұмыс істеудің тиімді әдісі-фольклордың шағын түрлерін

қолдану. Балалармен бірлескен іс-әрекетте халық ойындарын, ойын әндерін қолдану оларға үлкен қуаныш сыйлайды. Балаларды тәрбиелеу тәсілі ретінде халық ойындарын К.Д. Ушинский, Е.М. Водовозова, Е.И. Тихеева, п. Ф. Лесгафт жоғары бағалады.

Ең тиімдісі-балаларды ұйымдастырудың практикалық әдістері. Практикалық әдістер тобына ойын кіреді. Бұл әдіс ойын әрекетінің әртүрлі компоненттерін басқа әдістермен бірге қолдануды қарастырады: сұрақтар, нұсқаулар, түсіндірмелер, көрсетілімдер және ойын әдістері. Оқытудың динамикасын қамтамасыз етеді, баланың тәуелсіздікке деген қажеттілігін барынша қанағаттандырады: сөйлеу және мінез-құлық. Балалардың заттармен ойнауы, мысалы, ойыншық машинаны қолданатын бала анасына, әкесіне, әжесіне, ертегі кейіпкерлеріне қоңырау шала алатын кезде телефон ойнау. Телефон ойнау баланың сөйлеу дамуын ынталандырады, өзіне деген сенімділікті қалыптастырады, коммуникативті құзыреттілікті арттырады. Баспа ойындары: "үлкен-кішкентай", "кімнің үйі?", "жануарлардың күшіктері" және басқалары ана тілінің лексикалық-грамматикалық компоненттерін игеруге, балалардың ойлау және сөйлеу әрекеттерін белсендіруге мүмкіндік береді.

Балалардың сөйлеуін дамытудың тиімді әдісі-қолдың ұсақ моторикасын дамыту. Қолдар мен саусақтардың қимылдары бар ойындар мен жаттығулар баланың сөйлеу дамуын ынталандырады, мидың мотор орталығының дамуына ықпал етеді, соның ішінде қолдың ұсақ моторикасын дамытуға жауап береді. Бала саусақтарымен неғұрлым кішкентай және күрделі қозғалыстар жасаса, соғұрлым ми аймақтары жұмысқа қосылады.

Балалардың сөйлеуін белсендіру жұмысында өнімді әрекетті қолдану (модельдеу, сурет салу, қолдану) маңызды рөл атқарады. Іс-әрекет барысында балалар формасы, түсі, мөлшері туралы білім алады; ұсақ моторика дамиды, айқын бейнелер мен ұғымдар қалыптасады, сөйлеу белсендіріледі.

Құм терапиясы-бұл баланың даму тәсілі ретінде құммен ойнау. Құм терапиясы сәбилерге өте жақын, өйткені олар бала кезінен бастап құмсалғышта отырады, ал алғашқы сөздер, алғашқы тұлғааралық байланыстар мен қарым-қатынас сол жерде болады. Сондықтан құммен ойындар балаларға босатуға, өздерін қорғалған сезінуге, қолдың ұсақ моторикасын дамытуға, бұлшықет кернеуін жеңілдетуге көмектеседі.

Мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеу дамуын реттеуге бағытталған білім беру стандарттары бұл жаста баланың сөйлеу негізі қаланады, бұл болашақта оған ауызша сөйлеуді жақсы меңгеруге, өз ойлары мен тілектерін білдіруге, қарым-қатынас жағдайында сөйлеу мәлімдемесін құру үшін сөйлеуді қолдануға, сөздердегі дыбыстарды бөліп көрсетуге және ең бастысы, оны құруға көмектеседі. баланың сауаттылықтың алғышарттары бар.

**Қостанай облысы, Қарасу ауданы, Октябрь ауылдық округі
"Салтанат" бөбекжайы" коммуналдық мемлекеттік қазыналық кәсіпорны
Тәрбиеші
Айнабекова Акбота Турановна**

БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕСІН ІСКЕ АСЫРУ БОЙЫНША МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ МЕКЕМЕСІНІҢ ОТБАСЫМЕН ӨЗАРА ІС-ҚИМЫЛЫНЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ

Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында балалардың адамгершілік, еңбек, ақыл-ой, дене, көркемдік және эстетикалық дамуының тиімділігін арттыру мақсатында әртүрлі әлеуметтік мекемелермен ынтымақтастықта айтарлықтай тәжірибе жинақталған. Балабақша тәрбиешілері балалармен жұмыстың мазмұны мен формаларын үнемі жетілдіріп отырады, мектепке дейінгі ұйымда балаға тәрбиелік ықпал етудің органикалық үйлесіміне қол жеткізуге, жеке тұлғаның жан-жақты дамуын қамтамасыз етуге ұмтылуда.

Мәселенің өзектілігі – балабақшаның алғашқы әлеуметтік институт, ата-анамен қарым-қатынас жасайтын, олардың педагогикалық білімін бастайтын алғашқы білім беру мекемесі екендігінде.

Адамның дамуына көптеген биологиялық және әлеуметтік факторлар әсер етеді. Тұлғаның қалыптасуына әсер ететін негізгі әлеуметтік фактор – отбасы, дәстүрлі түрде отбасы – тәрбиенің негізгі институты. Адамның отбасында алғанының бәрі оның кейінгі өмірінде сақталады. Отбасының маңыздылығы адамның өмірінің елеулі бөлігінде онда болуымен, тұлғаның негізі отбасында қаланады. Анасымен, әкесімен, ағаларымен, әпкелерімен, ата-әжелерімен және басқа туыстарымен тығыз қарым-қатынас жасау барысында бала өмірінің алғашқы күндерінен бастап тұлғалық құрылым қалыптаса бастайды. Отбасының құрамына, жанұя мүшелерінің арасындағы қарым-қатынасқа және жалпы айналасындағы адамдарға деген көзқарасына қарай, адам дүниеге оң немесе теріс қарайды, өз көзқарасын, басқалармен қарым-қатынасын қалыптастырады. Отбасындағы қарым-қатынастар адамның болашақта мансабын қалай құратынына, қай жолмен жүретініне де әсер етеді. Отбасы тәрбие мен білім берудің оң және теріс факторы ретінде әрекет ете алады.

Қоғамдық және отбасылық тәрбиенің өзара әрекеттесу идеясы шетелде және елімізде өзінің дамуында ұзақ жолдан өтті. Оқу-тәрбие процесіндегі өзара әрекеттестік – әлеуметтік, психологиялық және педагогикалық байланыстардың бірлігіндегі өзара тәуелді байланыстар жүйесі, мұнда әлеуметтік жағы педагогикалық өзара әрекеттің нәтижесін алдын ала анықтайды, психологиялық жағы оны жүзеге асыру механизмін қамтамасыз етеді, ал педагогикалық жағы оның шеңберінде педагогикалық өзара әрекетті ұйымдастыру процесінің өзі қажетті және мүмкін болатын ортаны жасайды.

Мектеп жасына дейінгі баланың тұлғасын дамыту ортасы ретінде отбасын тарта отырып, мектепке дейінгі ұйымда білім беру кеңістігін құру Қазақстандағы мектепке дейінгі білім беру жүйесін дамытудың перспективті бағыттарының бірі болып табылады.

Қазіргі мектепке дейінгі білім беру жүйесінде жаңарып жатқан қоғамда баланы тәрбиелеудің тактикалық, жақын міндеттерін шешуді қамтамасыз ететін педагогтардың ата-аналармен қолдаушы өзара әрекеттесуі де, балабақша мен отбасы арасындағы қажетті терең байланыстарды қамтамасыз ете отырып,

қоғамдық тәрбие жағдайында баланың невротизация деңгейін төмендетуге мүмкіндік беретін сындарлы өзара әрекеттесу де бар.

Отбасымен қарым-қатынасты дамытудың негізгі шарты «мұғалім-бала-ата-ана» жүйесіндегі қарым-қатынас болып табылады. Мектепке дейінгі білім беру ұйымының мамандарынан психологиялық-педагогикалық технологияларды білу талап етіледі.

Ата-аналарды психологиялық-педагогикалық тәрбиелеу екі бағытта жүзеге асырылады:

- ақпараттық білім беру: жанұядағы тәрбие үрдісінің әдістері арқылы балалардың жас ерекшеліктерімен таныстыру; отбасындағы рекреациялық іс-әрекет түрлері.
- ата-аналардың практикалық дағдылар мен қабілеттерді меңгеруі бойынша тәрбиелік білім беру: балалардың іс-әрекетін басқару; балалардың сөйлеуін дамыту; балалардың физикалық және психикалық жағдайын нығайту; балалардың білуге құштарлығын дамыту; балалардың шығармашылық қиялын, оқу іс-әрекетінің алғышарттарын қалыптастыру; жалпы адамзаттық құндылықтармен таныстыру; баланың мектептегі оқуға психологиялық дайындығын қамтамасыз ету.

Көптеген жас отбасылар мәдени-тарихи отбасылық дәстүрлерді ұстанбайды, сондықтан баланың мәдени дамуы нашарлайды. Барлық отбасы мүшелерінің мүдделерін біріктіре отырып, бос уақытын ұйымдастыру бүгінгі күнде әр отбасының қолынан келе бермейді. Мектепке дейінгі ұйымның жұмысына ата-ананың қатысуы барлығына тиімді. Балалар туыстарына мақтанышпен және құрметпен қарай бастайды. Ата-аналар педагогтармен өзара әрекеттесу және балабақша өміріне қатысу арқылы өз баласымен де, педагогикалық ұжыммен де ынтымақтастық тәжірибесіне ие болады. Бірлескен қарым-қатынас процесінде мұғалімдер отбасындағы ата-ана мен бала қарым-қатынасы туралы баға жетпес ақпарат алады, бұл көптеген балалардың мәселелерінің себебі болып табылады.

Ата-аналардың өз балаларының өміріне қатысуы оларға балалар әлемін ересектер әлемінен ажыратуға, оны өзіне теңестіру және оны басқа балалармен салыстыруға болмайтынын түсінуге, баланың күшті және әлсіз жақтарын көріп, тәрбие мәселелерін шешуде ескеруге, баланың іс-әрекетіне шынайы қызығушылық танытуға және эмоционалды қолдауға дайын болуға, біржақты әсер ету арқылы ештеңе жасауға болмайтынын түсінуге көмектеседі. Баламен сенімді қарым-қатынас орнату, оның істеріне шын жүректен қатысу, оның қуанышы мен қайғысын бөлісу маңызды.

Балабақшалардың тәжірибесі көрсеткендей, педагогтар әрқашан нақты міндеттер қойып, отбасымен жұмыстың мазмұны мен әдістерін өздеріне сәйкес таңдай алмайды, себебі ата-аналардың педагогикалық білімінің мазмұны жеткілікті дәрежеде сараланбаған. Ынтымақтастық әдістерін таңдауда тәрбиешілер нақты отбасылардың мүмкіндіктері мен өмір сүру жағдайларын ескермейді, көбінесе отбасымен жұмыстың ұжымдық түрлерін ғана пайдаланады. Оның себептері отбасы тәрбиесінің ерекшеліктерін жеткіліксіз білу, ата-аналардың педагогикалық мәдениетінің деңгейін, бала тәрбиесінің ерекшеліктерін талдай алмау және соған сәйкес олардың іс-әрекетін ата-ана мен балаға қатысты жобалай алмау болып табылады. Көптеген мұғалімдердің коммуникативті дағдылары жеткіліксіз дамыған.

Заманауи зерттеулерді талдау балабақша мен отбасының өзара әрекеттесу жұмысын келесі жолмен құруға болатындығын көрсетеді:

- оқушының жанұясын және отбасындағы бала тәрбиесінің шарттарын зерттеу;
- ата-аналармен жұмыс істеу әдістері мен тәсілдері;
- ата-аналарды педагогикалық тәрбиелеудің әдістері мен формалары;
- ата-аналардың белсенділігін арттыру;
- мұғалімдерге отбасының әртүрлі санаттарымен жұмыс істеу бойынша ұсыныстар.

Тәрбиеленушінің жанұясын зерттеу мұғалімнің оны жақынырақ тануына, отбасының тұрмыс-тіршілігін, салт-дәстүрін, рухани құндылықтарын, тәрбиелік мүмкіндіктерін, баланың ата-анасымен қарым-қатынасын түсінуге мүмкіндік береді. Бірақ отбасын зерттеу – мұғалімнен отбасының барлық мүшелеріне құрмет көрсетуді, шынайылықты, бала тәрбиесіне көмектесуге ұмтылуды талап ететін мәселе екенін есте ұстаған жөн. Отбасын зерттеу әдістері отбасын сипаттайтын мәліметтерді жинақтайтын, бейімдейтін, жалпылайтын, бала тәрбиесіндегі көптеген қатынастар мен заңдылықтарды ашатын құралдар саналады.

Ата-аналарға әртүрлі мәселелік жағдаяттар ұсынылады, оларды шешу бала тәрбиелеудің педагогикалық негіздерін, олардың психологиясын білуді талап етеді, сонымен қатар олар тек балалармен бірге шешілетін жағдайларды ұсынады. Мұндай сабақтар ата-ана мен бала арасындағы қарым-қатынасты жақсы білуге, тәрбиедегі кемшіліктерге назар аударуға, ықпал етудің қосымша түзету шараларын қабылдауға, ата-аналардың іс-әрекетін дұрыс бағытқа бағыттауға мүмкіндік береді.

Педагогикалық ұжым мектепке дейінгі білім беру ұйымы мен отбасының өзара әрекеттесу сапасын үнемі бағалау қажеттілігін түсінуге керек.

Жұмыс формалары өте алуан түрлі болуы мүмкін, олар балабақшаның мүмкіндіктеріне, ұжымның шығармашылық әлеуетіне байланысты. Мұғалімдердің отбасымен өзара әрекеттесу мәселесіне қатынасын зерттеу тестілеу, сауалнамалар, сауалнамалар көмегімен мүмкін болады. Алынған нәтижелерді талдау балабақшаның одан әрі жұмысы үшін маңызды қорытындылар жасауға көмектеседі.

Жұмыс тақырыптары мен формалары келесідей болуы мүмкін:

- Шығармашылық жұмыстар: «Қазіргі отбасы – ол қандай?», «Мұғалім жұмысындағы бақылаудың рөлі. Бақылау түрлері».

- Педагогикалық кеңестердің тақырыптары: «Балабақшадағы балалар мен педагогтардың денсаулығын сақтау», «Балалардың сөйлеуін дамыту». «Мұғалімнің жеке қасиеттерінің педагогтар мен тәрбиеленушілердің отбасы арасындағы оң қарым-қатынасқа әсері», «Баланың психикалық денсаулығын нығайтудағы отбасы мен мектепке дейінгі білім беру мекемесінің өзара әрекеттесуі», «Баланың денсаулығы туралы құндылық идеяларын қалыптастыру, оны нығайту және сақтау қажеттілігі», «Баламен қарым-қатынас жасауда оның денсаулығы мен қауіпсіздігіне табиғаттың әсері».

- Консультациялар: «Балаларды тәрбиелеудегі әдістемелік нұсқаулар. Олардың психологиялық мәні», «Отбасында дамуында бұзылыстары бар баланы тәрбиелеу», «Балаға қорқыныштан арылуға және өзіне деген сенімділікке қалай көмектесуге болады?», «Балабақша мен отбасының өзара әрекеттестігі тақырыбына ата-аналар сауалнамасын дайындау және өткізу. Мақсаттары мен міндеттері», «Тәрбиешінің күнделікті жұмысындағы отбасы диагностикасының әдістемесі», «Отбасы бала көзімен».

- «Ата-аналар мен педагогикалық ұжым: өзара әрекеттесу әдістемесі» дөңгелек үстелі.

- Мәселелік семинарлар: «Отбасы жүйе ретінде. Отбасының эмоционалдық салауаттылығы», «Баланың отбасындағы, мектепке дейінгі білім беру мекемесіндегі және қоғамдағы орны».

- Семинар-тренингтер: «Отбасындағы толеранттылыққа тәрбиелеу», «Отбасымен өзара әрекеттесудегі тәрбиешінің ұстанымы. Педагогикалық тиімділік негіздері».

- «Отбасы тәрбиесі – балалардың мінез-құлық бұзылыстарының себептері» дәрістер.

Өкінішке орай, ата-аналардың аз бөлігі ғана бұл жағдайды өзгерту үшін бірлескен күш-жігердің құндылығын түсінеді, конструктивті түрде өзара әрекеттесу, монологтан диалогқа көшу, мәселелерді естуді үйрену және оларды шешуде бір-біріне қолдау көрсету қажет.

Педагогтар тарапынан отбасымен өзара әрекеттесу кезінде туындауы мүмкін: қарсылық, сенімсіздік, қалаусыздық, үйлестірудің болмауы, мектепке дейінгі білім беру ұйымындағы мамандардың бытыраңқылығы. Бұл қиындықтарды бірте-бірте беделге ие болу, отбасымен жұмысқа қатысу ынтасын арттыру, ортақ мүдделерді табу және процеске жеке қатысу арқылы жеңуге болады. Пайда болған қиындықтарды жеңу - ұзақ мерзімді жұмыс, оның нәтижесі бірден байқалмайды.

Отбасында, сондай-ақ мектепке дейінгі білім беру ұйымында тұлға тек баланың ғана емес, сонымен бірге оның ата-анасы мен мұғалімдерінің де тұлғасы болып қалыптасады. Бала тәрбиесі ересек адамның жеке басын байытады, оның әлеуметтік тәжірибесін арттырады. Әрбір адамның өмірінде ата-ана үлкен және жауапты рөл атқарады, олар балаға жаңа мінез-құлық үлгілерін береді, олардың көмегімен ол айналасындағы әлемді біледі, ол өзінің барлық іс-әрекетінде оларға еліктейді. Бұл тенденция баланың ата-анасымен, ұстаздарымен жағымды эмоционалдық байланысы және оның анасы мен әкесі, сондай-ақ сүйікті ұстазы сияқты болуға ұмтылуының арқасында күшейе түседі. Ата-аналар осы заңдылықты сезініп, баланың жеке басының қалыптасуы көбіне соларға байланысты екенін түсінгенде, олардың барлық іс-әрекеті, жалпы мінез-құлық баланың бойында сол қасиеттердің қалыптасуына және адами құндылықтарды түсінуге ықпал ететіндей әрекет етеді. Дамудың барлық кезеңдері адамның жаңа әлеуметтік жағдайларға бейімделуін талап етеді, жеке тұлғаның жаңа тәжірибемен байытылуына, әлеуметтік жағынан жетілуіне көмектеседі.

Осылайша, балабақша мен отбасының біртұтас білім беру кеңістігіндегі өзара әрекеттесуі жалпы мектепке дейінгі білім беру ұйымы қызметінің ең маңызды бағыты болып табылады.

Батыс Қазақстан облысы әкімдігі білім басқармасы Қаратөбе ауданы білім беру бөлімі
 “Жазира” бөбекжайы МКҚК
 Тәрбиеші, педагог-модератор
 Шаколова Айкоркем Нуржанкызы

ТАНЫМДЫҚ DAҒДЫЛАРДЫ ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫНДАР АРҚЫЛЫ ДАМУ

Мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық дағдыларын дамыту қазіргі заманғы оқыту мен тәрбиелеу жүйесінің өзекті мәселесі болып табылады, өйткені баланың қоршаған адамдармен қаншалықты оңай байланыс орнататындығына, оның тиімді тұлғааралық қарым-қатынас дағдыларының қаншалықты дұрыс қалыптасатындығына оның одан әрі оқу іс-әрекетінің сәттілігі, содан кейін кәсіби шеберлігі байланысты.

Сондықтан мектепке дейінгі білім беру мекемелерінің тәрбиешілерінің алдында басты міндет тұр: мектеп жасына дейінгі балаларда оқу іс-әрекетінің алғышарттарын қалыптастыру.

Ойын - барлық жастағы балалардың жетекші іс-әрекеті, ойында тұлғаның әртүрлі психикалық қасиеттері мен қасиеттерін қалыптастыру үшін ең қолайлы алғышарттар жасалады.

Ойынның балаларды оқыту мен тәрбиелеуді ұйымдастырудың бір түрі ретінде пайдалану көптеген ғасырлар бойы белгілі. Оқытуды ұйымдастыру формасы ретінде дидактикалық ойынның алатын орны ерекше. Дидактикалық ойындар негізінен балалардың ақыл-ой тәрбиесіне арналған. Сонымен бірге бұл ойындарда балалар іс-әрекетті үйлестіруге, ойын ережесіне бағынуға, ортақ мақсатқа байланысты өз қалауларын реттеуге үйренеді.

Дидактикалық ойын тәуелсіз іс-әрекетте танымдық белсенділікті көрсетуге, өзінің танымдық қызығушылықтары мен қажеттіліктерін кеңейтуге көмектеседі, заманауи ақпараттық ортада қауіпсіз мінез - құлықтың әртүрлі тәсілдерін меңгеруге үйретеді, баланың интегративті қасиеттерін дамытады, тәрбиелейді, әлеуметтендіреді, демалуға мүмкіндік береді.

Дидактикалық ойын мәселенің мәнін жақсы түсінуге, білімді нақтылауға және қалыптастыруға ықпал етеді. Ойындарды білімді игерудің әртүрлі кезеңдерінде қолдануға болады: жаңа материалды түсіндіру, оны бекіту, қайталау, бақылау кезеңдерінде. Ойын тәрбиешіге қиын материалды қол жетімді түрде жеткізуге көмектеседі.

Дидактикалық ойын оқу әрекетінің прототипі ретінде әрекет етеді, өйткені кез келген дидактикалық ойында әрқашан ойын жоспары, ойын әрекеттері мен ережелері болады. Ойынның мақсаты ойынның атауында көрсетіледі. Ойын әрекеттері ерте мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық белсенділігіне ықпал етеді, олардың қабілеттерін көрсетуге, ойын мақсатына жету үшін білімдерін, дағдыларын және дағдыларын қолдануға мүмкіндік береді. Ережелер ойынды басқаруға көмектеседі. Дидактикалық ойынның барлық құрылымдық құрамдас бөліктері өзара байланысты және олардың біреуінің болмауы ойынды бұзады.

Ерте мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық іс-әрекетін дамыту құралы ретінде дидактикалық ойын үлкен мүмкіндіктерге ие:

- танымдық процестерді белсендіреді;
- балалардың қызығушылығы мен зейінділігін тәрбиелейді;
- жеке қабілеттерді дамытады;
- балаларды өмірлік жағдайлармен таныстырады;

- ережеге сай әрекет етуге үйретеді, білуге құштарлығын дамытады;
- білім, білік дағдыларын нығайтады.

Дидактикалық ойынның құрылымы мынадай құрамдас бөліктерден тұрады: дидактикалық ойында әрқашан ойын жоспары, ойын әрекеттері мен ережелері болады. Ойын идеясы – тапсырма – көбіне дидактикалық ойынның өз атынан айтылады. Дидактикалық тапсырма ойын тапсырмасы арқылы жүзеге асырылады. Дидактикалық ойындардың негізгі міндеттері: заттарды салыстыру, жұмбақтар табу, затты белгілері бойынша анықтау, заттағы негізгі белгілерді бөліп көрсету, объектілерді жалпылау, оларды жіктеу, тез еске түсіру, нақты анықтау, өз пікірін айта білу, қорытынды жасай білу.

Дидактикалық ойынның мәні балалардың өздеріне ұсынылған психикалық мәселелерді қызықты түрде шешуінде, белгілі бір қиындықтарды жеңе отырып, шешімін өздері табуында. Бала психикалық тапсырманы практикалық, ойын әрекеті ретінде қабылдайды, бұл оның психикалық белсенділігін арттырады.

Дидактикалық ойынның әдістемесі ерекше. Баланың ойын тапсырмасына деген құштарлығын ойын бойына сақтау маңызды. Ол үшін мұғалім ойынға қатысушыға айналады, оның тапсырмалары мен ережелерімен өз талаптары мен пікірлерін ынталандырады. Дидактикалық ойындар қысқа мерзімді болады (10-20 минут және осы уақыттың бәрінде ойыншылардың ақыл-ой белсенділігі төмендемеуі, тапсырмаға деген қызығушылықтың төмендемеуі маңызды.

Ойын баланың мінезінің ерекшеліктерін ашады, оның даму деңгейін ашады. Сондықтан ойын балаларға жеке көзқарасты қажет етеді. Тапсырманы таңдауда, сұрақ қоюда әр баланың жеке ерекшеліктерін ескеру қажет: біреуге жұмбақ оңайырақ берілуі керек, екіншісіне қиынырақ болуы мүмкін; біреуіне жетекші сұрақтар көмектесу керек, ал екіншісіне толығымен тәуелсіз шешім қабылдау қажет. Қорқақ, ұялшақ балалар ерекше назар аударуды қажет етеді: кейде мұндай бала жұмбақ табуды біледі, бірақ ұялшақтықтан жауап беруге батылы бармайды, ол ұялып үнсіз қалады. Мұғалім оған ұялшақтықты жеңуге көмектеседі, оны мақұлдайды, аздаған табысы үшін мақтайды. Сонымен дидактикалық ойында оқыту әрбір баланың және бүкіл балалар ұжымының тәрбиесімен тығыз байланысты.

Балаларды бақылау нәтижесінде дидактикалық ойындарда тәрбиеші баланың дербестік дағдыларын анықтайды, өзіне-өзі қызмет көрсету, мұғаліммен және құрдастарымен қарым-қатынас жасау дағдыларын бағалайды. Танымдық белсенділікті дамыту бойынша педагогикалық мониторинг жүргізіледі. Мұнда психикалық операцияларды бағалау – талдау, синтез, классификация жүргізіледі.

Қорытындылай келе, бұл дидактикалық ойындар оқытудың ең қолжетімді түрі болып табылатынын атап өткім келеді, бұл кезде бала ойнау кезінде біз оған қажет деп санайтын ақпарат пен дағдыларды байқамай игереді. Дидактикалық ойындар балаларға қуаныш, ләззат, оқуға қызығушылық тудырады. Кез келген ойын есте сақтауға, ойлауға, талдауға, тәжірибе жасауға, жалпылауға, т.б. балалардың ақыл-ой қабілеттерін дамытуға көмектеседі.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Иохвидов В.В. Особенности познавательной деятельности в повышении эффективности урока // Вестник Челябинского государственного педагогического университета. – 2015. – № 8. – С. 35-39.;
2. Аванесова В.Н. Дидактические игры как форма организации обучения в детском саду / В.Н. Аванесова; под ред. Н.Н. Поддьякова // Умственное воспитание дошкольника. – М., 2008

Шығыс Қазақстан облысы білім басқармасы Глубокое ауданы бойынша білім бөлімінің
"Ақбота" бөбекжайы" КМКҚ
Тәрбиеші, педагог-сарапшы
Болатова Каракат Болатовна

ТҮРЛІ ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫНДАР АРҚЫЛЫ БАЛАЛАРДЫҢ СӨЙЛЕУІН ДАМУДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

*Ойынсыз ақыл-ойдың толық дамуы жоқ және мүмкін емес.
Ойын-бұл үлкен жарық терезе, ол арқылы баланың рухани
әлеміне идеялар мен ұғымдардың өміршең ағымы
құйылады. Ойын-бұл ізденімпаздық пен қызығушылықтың
жарқылын тудыратын ұшқын*
В. А. Сухомлинский

Ойын – бұл бала үшін рахат пен қуаныш қана емес, оның көмегімен баланың зейінін, есте сақтау қабілетін, ойлауын, қиялын дамытуға болады. Ойнай отырып, бала жаңа білім, дағдылар, қабілеттерді дамыта алады. Ойын арқылы және ойында дидактикалық мәселелерді шеше отырып, мұғалім ойынды – балаларға қызықты, жақын, оларды қуантатын, балалардың қарым-қатынасына, достықтың, жанашырлықтың пайда болуына және нығаюына, "балалар қоғамының" заңдары бойынша өмір сүретін ұжымның қалыптасуына ықпал ететін іс-әрекетті сақтауы керек.

Балалардың сөйлеуін дамыту – балабақшада жүзеге асырылатын негізгі міндеттердің бірі. Материалды жақсы игеру және сауатты сөйлеуді қалыптастыру үшін осы саладағы білімді жақсы игеруге ықпал ететін құралдар мен әдістерді қолдану қажет. Мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеу дамуындағы ең жақсы көмекші-дидактикалық ойын. Балабақшаның педагогикалық процесінде Дидактикалық ойындарды қолдану тәрбие мен оқытудың тиімділігін арттырады.

Дидактикалық ойындар - бұл мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеу мен оқытудың бір құралы. Дидактикалық ойындар мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеуін дамытудың тиімді құралы болып табылады. Дидактикалық ойындарды жүйелі қолдану материалды жақсы игеруге, ақыл – ойын жүйелеу, ойлау қабілеттерін жетілдіру, дәлдікке үйрету, шындыққа тәрбиелеу, логикалық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді.

Дидактикалық ойынды басқару дидактикалық тапсырманы – танымдық мазмұнды дұрыс анықтаудан, ойын тапсырмасын анықтаудан және ол арқылы дидактикалық тапсырмаларды жүзеге асырудан тұрады. Ойынның маңызды міндеттерінің бірі болып табылатын және балалар үшін қызықты ойын әрекеттерін ойластыруда, оларды ойнауға итермелейді. Мұғалімнің ерекше қамқорлығы-ойынның материалдық орталығын құру: ойыншықтарды, суреттерді және ойынға арналған басқа материалдарды таңдау. Ойынды басқару үлкен педагогикалық шеберлік пен әдептілікті қажет етеді, өйткені ойында және ойын арқылы бірқатар мәселелерді шеше отырып, тәрбиеші ойынды балаларға қызықты, жақын, оларды қуантатын әрекет ретінде сақтауы керек.

Дидактикалық ойындарды басқару мыналарды қамтиды:

а) тәрбиешінің бағдарламалық мазмұнды таңдауы мен ойлауы, дидактикалық міндеттерді нақты анықтау, оқыту мен тәрбиелеу жүйесіндегі ойынның орны мен рөлін анықтау, оқытудың басқа түрлерімен өзара байланыс пен өзара әрекеттесуді орнату;

ә) ойынның өзін құру (дәлірек айтқанда, жобалау) және ойын тапсырмасын, ойын әрекеттерін, ойын ережелерін анықтау және ойын нәтижесі;

б) ойын барысын басқару және барлық балалардың белсенділігін қамтамасыз ету, жасқаншақ балаларға көмек көрсету, балалардың өзара достық қарым-қатынасын және ойында көрінетін құбылыстарға, оқиғаларға оң көзқарасты ынталандыру.

Дидактикалық ойын кезінде баланың жеке қасиеттері қалыптасады. Ойын іс-әрекетінде бала айналадағы құбылысты өзінше түсініп, бейнелейді, өзінің күш-жігерін, сезімін білдіруге мүмкіндік тауып, айналадағы қоршаған ортамен қарым-қатынасын нығайтып, адамдардың күнделікті іс-әрекетіне көңіл бөліп, араласа алады. Әрекет – ойынның негізгі бөлігі. Әрекетсіз ойынның мақсатын жүзеге асыру мүмкін емес. Әрбір дидактикалық ойынның міндеті әрбір баланың мінез – құлқын анықтап,

ұйымдастырып, біртұтас ұжымға біріктіретін әрекет арқылы іске асады. Ол балалардың қызығушылығын тудырып, олардың ойынға деген эмоциялық қатынасын анықтайды.

Ойын барысында мектеп жасына дейінгі балаларда:

- сөйлеу мотивациясы артады, қарым-қатынас дағдылары сәтті дамиды;
- балалардың сөздігі байытылады және белсендіріледі;
- сөйлеу тынысы және дұрыс артикуляция, сөйлеу логикасы, үйлесімді және бейнелі сөйлеу дамиды;
- диалогтық сөйлеу, оның сауатты жүйесі жетілдірілуде;
- зейін, есте сақтау, ойлау, қиял дамиды;
- балалар сөйлеу материалының көп мөлшерін есте сақтайды;

Соңғы жылдары сөйлеу қабілеті бұзылған балалар санының артуы байқалды. Қазіргі уақытта балалар компьютерде және телефонда көбірек уақыт өткізеді, ата-аналар балабақшада берілген сөйлеуді дамыту сабақтары жеткілікті деп санайды, бірақ тәжірибеден көрініп тұрғандай, бұл сөйлеу дағдыларын қалыптастыру үшін жеткіліксіз. Бұл мәселені шешуде дидактикалық ойын керемет көмекші болып табылады.

Дидактикалық ойын-кез-келген ойын сияқты, әр бала үшін энергия мен өміршендіктің таптырмас көзі болып табылады. Дидактикалық ойындар балаларды қызықтырады, оларға үлкен қызығушылық тудырады. Дидактикалық ойындардың арқасында бала қажетті білім мен дағдыларды тыныш алады. Ойын барысында бала қарым-қатынас жасайды, өз ойларын, пайымдауларын білдіреді, дұрыс грамматикалық жүйе қалыптасады, үйлесімді және диалогтық сөйлеу дамиды. Дидактикалық ойындардың арқасында баланың сөйлеуі айқынырақ және түсінікті болады. Осы ойындарды өз жұмысында қолдана отырып, көптеген педагогикалық тапсырмаларды орындауға болады. Айта кету керек, бұл ойындар балаларды түрлі-түсті, жарықтығымен таң қалдырады. Дидактикалық ойындарды импровизацияланған материалдан өз қолыңызбен оңай жасауға болады. Балалардың өздері ойын құруға қатыса алады. Дидактикалық ойын құру сабақтары кез-келген балаға қызықты болады.

Барлық дидактикалық ойындарды үш негізгі түрге бөлуге болады: заттармен ойындар (ойыншықтар, табиғи материалдар), үстел үсті және сөздік ойындар.

Заттармен ойындар. Заттармен ойындар ойыншықтар мен нақты заттарды пайдаланады, олармен ойнайды, балалар заттарды салыстыруды, ұқсастықтар мен айырмашылықтарды орнатуды үйренеді. Осы ойындардың көмегімен балалар заттардың қасиеттерімен және олардың белгілерімен танысады: түсі, мөлшері, пішіні, сапасы. Бұл ойындар сөздікті белсендіруге, есте сақтауды, логикалық ойлауды дамытуға ықпал етеді.

Үстел үсті ойындары. Бұл ойындар балаларға өте ұнайды, олар тек ойын-сауық сипатына ие емес, сонымен қатар балалардың сөйлеу дамуында керемет көмекші болып табылады. Тақта-баспа ойындары үйлесімді сөйлеуді, сөйлеудің грамматикалық құрылымын дамытуға ықпал етеді, сөздік қорын байытады, қиялды, ойлауды, есте сақтауды дамытады.

Ауызша ойындар. Сөздік ойындар ойыншықтардың сөздері мен іс-әрекеттеріне негізделген. Бұл ойындар әртүрлі ойлау мәселелерін шешуге ықпал етеді; олардың сипаттамаларын бөліп көрсете отырып, тақырыпты сипаттау; сипаттамадан болжау; ұқсастықтар мен айырмашылықтардың белгілерін табу; заттарды әртүрлі қасиеттерге, белгілерге топтастыру. Бұл ойындар баланың ойлауын дамыту үшін үлкен маңызға ие, өйткені оларда балалар логикалық қателіктерді байқау үшін басқалардың пікіріне сүйенбей, тәуелсіз пікірлер айтуға, қорытынды жасауға және қорытынды жасауға үйренеді. Сөз ойындарының мысалдары: "Бұл қандай құс (аң)?", "Ертегіні ойлап тап", "Тез жауап бер", "Үш затты ата", "Кім көп заттарды атайды?».

Осылайша, дидактикалық ойын үлкен мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеу белсенділігін дамытуға үлкен мүмкіндік береді деп айтуға болады. Ол қарым-қатынас құралы ретінде сөйлеуді меңгеруге, белсенді сөздікті байытуға, үйлесімді, грамматикалық тұрғыдан дұрыс диалогтық және монологиялық сөйлеуді дамытуға, сөйлеудің дыбыстық және интонациялық мәдениетін, фонематикалық есту қабілетін дамытуға, дыбыстық белсенділікті қалыптастыруға бағытталған. Ойындарды жүйелі түрде өткізу балалардың психикалық даму мәселелерін шешуге көмектеседі, өйткені есте сақтау сияқты құнды есте сақтау сапасы жақсарады, ерікті зейін айтарлықтай жақсарады, ойлау жылдамдығы дамиды. Балалардың сөйлеуі айқынырақ, дұрыс, мәнерлі болады. Мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеуін дамытуда дидактикалық ойындарды үнемі қолданудың тиімділігі өте жоғары.

Коммунальное государственное казенное предприятие "Ясли -сад № 8"
отдела образования города Экибастуза, управления образования Павлодарской области
Воспитатель
Жолдаспаева Амангул Амангельдивна

ТЕХНОЛОГИЯ "МНЕМОТЕХНИКА В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ ДОУ"

«Учите ребенка каким-нибудь неизвестным ему пяти словам – он будет долго и напрасно мучиться, но свяжите двадцать таких слов с картинками, и он их усвоит на лету»
К. Д. Ушинский

Слова «**мнемотехника**» и «**мнемоника**» обозначают одно и то же – **техника запоминания**. Она происходит от греческого «mnemonikon» по имени древнегреческой богини **Мнемозины** – матери девяти муз и обозначают «искусства запоминания».

МНЕМОНИКА- искусство запоминания, совокупность приемов и способов, облегчающих запоминание и увеличивающих объем памяти путем **образования** искусственных ассоциаций.

МНЕМОТЕХНИКА- это система методов и приемов, обеспечивающих эффективное запоминание, сохранение и воспроизведение информации. **Мнемотехника** использует естественные механизмы памяти мозга и позволяет полностью контролировать **процесс запоминания**, сохранения и припоминания информации.

Актуальность **мнемотехники** для младших школьников обусловлена тем, что как раз в этом возрасте у детей преобладает **наглядно-образная память**, и запоминание носит в основном произвольный характер: дети лучше запоминают события, предметы, факты, явления, близкие их жизненному опыту. Приемы **мнемотехники** **облегчают процесс** запоминания у детей и увеличивают объем памяти путем **образования** дополнительных ассоциаций.

Цель работы: Использовать **технологии мнемотехники** в образовательном процессе в совместной и самостоятельной деятельности для развития речи детей.

Почему нужно использовать мнемотехнику?

В настоящее время учителя все чаще сталкиваемся с такими проблемами в развитии детей, как:

- Бедный словарный запас
- Неумение согласовывать слова в предложении
- Нарушение звукопроизношения
- Неспособность построить монолог
- Бедная диалогическая речь
- Плохое развитие связной речи
- Несформированность психических **процессов**
- Несовершенство различных видов мышления

Поэтому перед нами стоит задача, как помочь детям, но так, чтобы им было легко и интересно. **Мнемотехника** помогает упростить для детей **процесс непосредственно образовательной деятельности**. Дети обучаются в интересной игровой форме, без умственных и эмоциональных перегрузок.

Чем отличается мнемотехника от других технологий?

-Интегративностью – **образовательная** деятельность реализуется во всех **образовательных областях**

-Экономичностью – используются имеющиеся методические средства и создаются дидактические средства не требующих финансовых затрат.

-**Процессуальностью** - развитие ребенка рассматриваются как **процесс**.

-Здоровьесбережением – реализуется исходя из потребностей и возможностей ребенка. Ребенок не испытывает давления со стороны педагога. Педагог выступает в роли сотрудника, наставника, тьютера.

-Универсальностью – может использоваться любым педагогом и родителями.

На основании анализа научной литературы выделили следующие подходы в работе с **технологией мнемотехника** :

- 1)Системный – **технология мнемотехника** используется в системе обучения и воспитания;
- 2)Личностный – с учетом возможностей и потребностей каждого ребенка;

3)Деятельностный – развитие ребенка происходит в деятельности, он читает предложенные педагогом схемы, таблицы и составляет свои;

4)Диалогический – **процесс** обучения происходит в форме диалога;

5)Культурологический – ребенок расширяет словарный запас, развивает связную речь, учится грамматически правильно говорить;

6)Информационный – ребенок через схемы и таблицы воспринимает, перерабатывает и воспроизводит информацию об окружающем мире;

Работа с технологией мнемотехника опирается на следующие принципы

-Принцип развивающего **образования**, в соответствии с которым главной целью является развитие ребенка;

-Принцип научной обоснованности и практической применимости – содержание работы соответствует основным положениям возрастной психологии и педагогики, и имеет возможность реализации в массовой практике **образования**.

Мнемотехника помогает развивать :

Зрительную и слуховую память

Зрительное и слуховое внимание

Воображение

Восприятие

Развивает кругозор

Развивает все стороны речи

Особенность методики – применение не **изображения предметов**, а символов. Данная методика значительно облегчает детям поиск и запоминание слов. Символы максимально приближены к речевому материалу, например, для обозначения домашних птиц и животных используется дом, а для обозначения диких (*лесных*) животных и птиц – ёлка.

Использование **мнемотехники** облегчает и ускоряет **процесс** запоминания и усвоения текстов, формирует приемы работы с памятью. При этом виде деятельности включаются не только слуховые, но и зрительные анализаторы. Дети легко вспоминают картинку, а потом припоминают слова.

Как любая работа, **мнемотехника** строится от простого к сложному.

Ее можно разделить на три этапа.

I **этап**: Начинать работу с детьми любого возраста необходимо со знакомства с символами. На начальном этапе педагог предлагает и объясняет детям значение символов. Малышам лучше предлагать картинки понятные для их восприятия, постепенно заменяя их схематичными, контурными **изображениями предметов**.

В старшем возрасте, когда дети научатся хорошо мыслить **образно**, можно подключать их к работе над символами. Этот этап работы еще называют – работа с **мнемоквадратами**.

II **этап**: На этом этапе нужно научить детей «читать» простые схемы из 2- 4 символов.Этот этап работы называют – работа с **мнемодорожками**

III **этап**: на этом этапе начинается работа с **мнемотаблицами**. Необходимо начинать работу с простейших **мнемоквадратов**, последовательно переходить к **мнемодорожкам**, и позже – к **мнемотаблицам**.

Методы и приемы **мнемотехники**

-Зрительного

-Слухового

-Кинестетического (движения глаза, руки, голосового аппарата)

-Обонятельного

-Вкусового

-Осязательного.

На начальных этапах работы с **мнемотаблицами**, если дети затрудняются её воспроизвести, а так же для детей младшего школьного возраста можно использовать вариант разрезной **мнемотаблицы**. **Мнемотаблицы бывают двух видов :**

1. обучающие - содержат познавательный материал.

2. развивающие - содержат информацию, позволяющую развивать определённые навыки и умения.

Чтобы **мнемотаблица**, как наглядно-практическое средство познания, выполняла свою функцию, она должна соответствовать ряду требований: чётко отражать основные свойства и отношения, которые

должны быть освоены с её помощью. быть простой для восприятия и доступной для воспроизведения и действий с ней. соответствовать уровню развития детей.

Работа по **мнемотаблицам** состоит из трех этапов.

1 этап: Рассматривание таблицы и разбор того, что на ней **изображено**.

2 этап: Осуществляется перекодирование информации, т. е. **преобразование** из абстрактных символов в **образы**.

3 этап: После перекодирования осуществляется пересказ сказки или рассказ по заданной теме.

Содержание **мнемотаблицы** - это графическое или частично графическое **изображение персонажей сказки**, явлений природы, некоторых действий, путем выделения главных смысловых звеньев сюжета рассказа. Главное – нужно передать условно-наглядную схему, **изобразить так**, чтобы нарисованное было понятно детям.

Мнемотаблицы можно использовать для составления описательных рассказов об игрушках, посуде, одежде, овощах и фруктах, птицах, животных, насекомых. Данные схемы помогают детям самостоятельно определить главные свойства и признаки рассматриваемого предмета, установить последовательность изложения выявленных признаков; обогащают словарный запас детей.

Для систематизирования знаний детей о сезонных изменениях существуют модельные схемы, которые служат **своеобразным** зрительным планом для создания рассказа, помогают детям выстраивать: - строение рассказа, - последовательность рассказа, - лексико-грамматическую наполняемость рассказа.

Мнемотехнику можно применять при заучивании стихотворений. Суть заключается в следующем: на каждое слово или маленькое словосочетание придумывается картинка (**изображение**); таким **образом**, все стихотворение зарисовывается схематически. После этого ребенок по памяти, используя графическое **изображение**, воспроизводит стихотворение целиком. На начальном этапе предлагается готовый план - схема, а затем дети сами создают свою схему.

Кроме того, дети сами могут составлять сказки, используя знакомую модель, соблюдая общие принципы построения сюжета, используя принципы построения сюжета

Мнемотаблицы-схемы можно использовать :

для ознакомления детей с окружающим миром

при заучивании стихов

при пересказах художественной литературы

при обучении составлению рассказов

при отгадывании и загадывании загадок

для обогащения словарного запаса

при обучении составу числа

при воспитании культурно-гигиенических навыков

при воспитании навыков самообслуживания

при ознакомлении с основами безопасности жизнедеятельности

С помощью мнемотаблиц

• Дети учатся составлять рассказы, пересказывать литературные произведения, заучивать стихи. у детей появляется желание пересказывать тексты • У детей расширяется круг знаний об окружающем мире

• Могут строить алгоритм высказывания. Дети учатся правильно оформлять свою мысль в виде предложения

• У детей увеличивается словарный запас. Дети начинают пользоваться всеми частями речи, хотя пока употребляют их не всегда точно. Дети усваивают обобщающие понятия. Редко заменяют родовые понятия видовыми, словосочетаниями или предложениями. Им становятся доступны некоторые задания на подбор однокоренных слов, синонимов, **образование сложных слов**

• Улучшается грамматический строй, дети меньше допускают ошибок в согласовании прилагательных с существительными в роде, числе, падеже, правильно употребляют в активной речи предлоги, реже их пропускают и заменяют

• Развиваются психические **процессы и способности** : наблюдательность, логическое и **образное мышление**, внимание, **творческое воображение**, память, усидчивость.

• У детей возрастает умственная активность, **сообразительность**, наблюдательность, умение сравнивать, выделять существенные признаки.

• Улучшается мелкая моторика, так как дети сами зарисовывают графические схемы

• Дети учатся перекодировать информацию, т. е. **преобразовывать** абстрактные символы в **образы**

- Дети преодолевают робость, застенчивость, свободно держатся перед аудиторией

Использование **мнемотехники** открывает для педагогов огромные возможности для творчества и в **образовательной** деятельности и в совместной деятельности взрослого и ребёнка. Даёт возможность детям усваивать сложный материал легко и быстро. Занятия с использованием **мнемотехники** всегда проходят интересно не только для детей, но и для педагога.

**Шығыс Қазақстан облысы білім басқармасы Глубокое ауданы бойынша білім бөлімінің
"Ақбота" бөбекжайы" КМКҚ
Тәрбиеші, педагог-модератор
Күнтуған Серікгүл**

ЭКСПЕРИМЕНТТІК ОЙЫНДАР ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ БЕЛСЕНДІЛІГІНІҢ ДАМУЫНА ӘСЕРІ

Балалардың танымдық қабілеттері мен танымдық белсенділігін дамыту-балаларды тәрбиелеу мен дамытудың маңызды мәселелерінің бірі. Балабақша балаларының танымдық қабілеттерін таным процесінде көрінетін әрекеттерді түсіну керек. Ол ақпаратты қызығушылықпен қабылдауда, білімді нақтылауда, тереңдетуде, қызығушылық тудыратын сұрақтарға жауап іздеуде, шығармашылық элементтерінің көрінісінде, таным әдісін игеруде және оны басқа материалға қолдана білуде көрінеді.

Балалық шақтың мектепке дейінгі кезеңі бала үшін өте маңызды, өйткені бұл кезең келесі жас кезеңіне - бастауыш мектеп жасына көшу болып табылады. Бұл бағыттағы ең маңызды шарттардың бірі-білім беру іс-әрекетінің әртүрлі түрлерін ұйымдастыру, сонымен қатар білімді сәтті игеру мотивтерін қалыптастыру. Сондықтан танымдық белсенділікті дамыту процесі тек қызықты ғана емес, сонымен қатар жемісті, тәрбиелік болуы керек екенін атап өтуге болады.

Арнайы сабақтарсыз балалардың танымдық қабілеттерін қарқынды дамыту мүмкін емес. Балабақша балаларының танымдық қабілеттерін дамытудың негізгі сабағы және баланың маңызды қызметі ойын болуы керек. Ойында психикалық даму, баланың жеке басының қалыптасуы бала үшін табиғи түрде жүреді. Ойын барысында балалар қоршаған әлемнің объектілері мен құбылыстары туралы әртүрлі білім алады.

Мектеп жасына дейінгі баланың танымдық белсенділігі өздігінен пайда бола алмайды. Бұл компонентті әртүрлі әдістер мен құралдар арқылы нығайту және жетілдіру қажет, олардың бірі эксперименттік ойындар. Бұл танымдық белсенділікті дамыта алатын, мектеп жасына дейінгі баланы білімді игеруге қызықтыратын эксперимент ойындары.

Айта кету керек, дәл осындай ойындар мектеп жасына дейінгі балаларға теориялық емес, іс жүзінде білім бере алады. Эксперименттік ойындар арқылы мектеп жасына дейінгі балалар зерттелетін объектіге қол тигізе алады, оның қасиеттерін, басқа объектілермен өзара әрекеттесуін және бөліп, зерттей алады. Мұндай іс-әрекет процесінде мектеп жасына дейінгі баланың ақыл-ой қызметі белсендіріледі, баланың жаңа, әлі зерттелмеген нәрсені білуге деген қызығушылығы қалыптасады, кейіннен мұндай іс-әрекеттің нәтижесі әңгімелесу процесінде, өз іс-әрекетін талдауда бекітілуі мүмкін, бұл сөйлеу дамуына да әсер етеді.

Эксперименттік ойын-баланың психикалық дамуының маңызды құралы. Балабақшада және үйде алынған білім ойында практикалық қолдану мен дамуды табады. Қызықты ойындар көңілді, қуанышты көңіл-күй қалыптастырады, балалардың өмірін толыққанды етеді, олардың белсенді іс-әрекетке деген қажеттілігін қанағаттандырады. Білім беру ойынын жақсы ұйымдастырып, сауатты өткізген жағдайда ғана балалар білім мен дағдыларды алады.

Эксперименттік ойын мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық іс-әрекетін дамыту құралы ретінде үлкен әлеуетті мүмкіндіктерді қамтиды:

- танымдық процестерді күшейтеді;
- мектеп жасына дейінгі балалардың қызығушылығы мен зейінін дамытады;
- қабілеттерін дамытады;
- балаларды өмірлік жағдайларға енгізеді;
- ережелер бойынша жұмыс істеуге үйретеді, қызығушылығын дамытады.

Эксперименттік ойындар процесінде кіші топтан бастап ("батып кетпейді", "дымқыл - құрғақ" ойын түрі бойынша) үлкен топқа дейін (электр эксперимент ойындары) мектеп жасына дейінгі балалар жағымды эмоционалды тәжірибе алады, зерттеуге, талқылауға және топта жұмыс істеуге үйренеді. Айта кету керек, алдымен мұндай эксперименттік ойындар арнайы құрылған білім беру процесінің ажырамас бөлігі болып табылады (мысалы, сабақ процесінде), содан кейін эксперименттік ойындарға арналған материалдар мектеп жасына дейінгі балалар өз бетінше зерттеп, білім ала алатын ойын ортасына енгізілуі мүмкін. Бұл тәуелсіздік, менің ойымша, мектеп жасына дейінгі балаларға танымдық белсенділікті дамытуға көмектеседі.

Эксперимент ойындарын ұйымдастыруды тәрбиеші үш негізгі бағыт бойынша жүзеге асырады: ойын өткізуге дайындық, оны өткізу және ойынның қорытындысын шығару (рефлексия).

Ойынға дайындық мыналарды қамтиды:

- ойынның тәрбие мен оқыту міндеттеріне сәйкестігі: білімді тереңдету және жалпылау, сенсорлық қабілеттерді дамыту, психикалық процестерді белсендіру және т. б.;
- ойынның белгілі бір жас тобына сәйкестігін анықтау;
- ойынның ыңғайлы уақытын анықтау (сабақта, еркін әрекетте немесе режимдік сәттерде);
- балалар бір-біріне кедергі жасамай ойнай алатын ойын орнын анықтау;
- ойыншылардың санын анықтау (жеке, кіші топпен немесе топпен);
- көрнекілікті, таңдалған ойынға қажетті материалды дайындау;
- тәрбиешінің өзін ойын өткізуге дайындау: алдымен ол ойынның барлық бағыттарын, ойындағы орнын, ойынды басқару әдістерін өзі үйреніп, түсінуі керек;
- балаларды ойынға дайындау: оларды ойын мәселесін шешу үшін қажетті заттар мен қоршаған өмір құбылыстарын түсіну, біліммен байыту.

Сондай-ақ, балабақшадағы педагогикалық процесті жетілдіру және ерте жастан балалардың психофизиологиялық әлеуетін дамытуды ынталандыру әдістерінің бірі ойын кеңістігін ұйымдастыру болып табылады. Әр баланың талантын барынша анықтауға және қабілеттерін жүзеге асыруға мүмкіндік беретін шығармашылық іс-әрекеттің объективті мүмкіндігін қамтамасыз ету тәрбиешілер ұжымының басты міндетіне айналады. Көптеген онжылдықтар бойы отандық педагогтар, психологтар мен тәрбиешілер жүргізген осы саладағы зерттеулер дамушы ойын ортасын құру негізінде балаларды балабақшада тәрбиелеу және оқыту тұрғысынан жеткілікті тәжірибе жинақтауға мүмкіндік берді.

Осылайша, мектеп жасына дейінгі баланың танымдық белсенділігі дегеніміз-білімді игеруге деген мотивацияның көрінісі, адамның өзін-өзі дамытудың өзіндік жолын құра білу қабілеті, осылайша білім мен дағдыларды алу үшін өзінің жеке бағытын жүзеге асыру, сонымен қатар таным процесінде танымдық қызығушылықтың болуы. Мектеп жасына дейінгі баланың танымдық белсенділігі өздігінен пайда бола алмайды. Бұл компонентті әртүрлі әдістер мен құралдар арқылы нығайту және жетілдіру қажет, олардың бірі эксперименттік ойындар. Мұндай іс-әрекет процесінде мектеп жасына дейінгі баланың ақыл-ой белсенділігі күшейеді, бала жаңа, әлі зерттелмеген нәрсені білуге қызығушылық танытады.

**Жетысу облысы, Көксу ауданы
Қадырғали Қосымұлы Жалайыри атындағы орта-мектеп гимназиясы
Мектепалды дайындық сыныбының тәрбиешісі, педагог-сарапшы
Масакбаева Айгуль Багдаулетовна**

МЕКТЕПАЛДЫ ДАЯРЛЫҚТА STEM БІЛІМ БЕРУ - ҒЫЛЫМ, ТЕХНОЛОГИЯ, ИНЖЕНЕРИЯ ЖӘНЕ МАТЕМАТИКА ЭЛЕМЕНТТЕРІН ЕНГІЗУ

Аннотация

Бұл мақалада мектепалды даярлық сыныптарында STEM (ғылым, технология, инженерия және математика) білім беру элементтерін енгізудің маңыздылығы мен тиімділігі қарастырылады. STEM білім беру – заманауи білім беру жүйесінің негізгі бағыттарының бірі болып табылады. Ол балаларды ерте жастан ғылым мен технологияның негіздеріне қызықтырып, шығармашылық ойлау, проблемаларды шешу қабілеттерін дамытуға бағытталған. Мақалада мектепалды даярлық деңгейінде STEM тәсілін қолданудың әдістері, педагогикалық артықшылықтары және балалардың танымдық дамуына тигізетін ықпалы талқыланады. Сондай-ақ мұғалімдердің кәсіби даярлығы мен заманауи әдістемелерді енгізу қажеттілігіне ерекше назар аударылады.

Кілт сөздер: STEM, мектепалды даярлық, ғылым, технология, инженерия, математика, шығармашылық ойлау, танымдық даму, инновациялық білім беру.

Мектепалды даярлық сыныптары баланың интеллектуалдық және шығармашылық дамуының негізін қалыптастыратын ерекше кезең болып табылады. Осы кезеңде балалардың табиғи қызығушылығы мен білімге деген ұмтылысы жоғары деңгейде болады, сондықтан оларға білім берудің инновациялық тәсілдерін енгізу маңызды. STEM білім беру осы қажеттіліктерді қанағаттандырып қана қоймай, баланың тұлғалық және академиялық дамуына кешенді ықпал етеді. STEM – бұл ғылым, технология, инженерия және математика салаларын біріктіретін білім беру тәсілі. Ол балалардың қоршаған әлемді ғылыми тұрғыда зерттеуіне, жаңа идеялар жасауына және технологияларды тәжірибелік тұрғыда қолдануына мүмкіндік береді.

Мектепалды даярлық сыныптарында STEM (ғылым, технология, инженерия және математика) білім беру жүйесінің тиімділігі мен маңызы соңғы жылдары айқын көрініс тапты. Әлемде STEM тәсілі баланың ойлау қабілетін дамытуға, проблемаларды шешу дағдыларын қалыптастыруға бағытталған әрі оны қоршаған орта мен табиғатты ғылыми тұрғыдан түсінуге үйретеді. Бұл әдіс балаларға әртүрлі пәндерді бір-бірімен байланыстырып, өз бетімен зерттеу жүргізуді үйретеді. STEM тәсілін мектепалды даярлық сыныптарында қолданудың көптеген әдіс-тәсілдері бар, олар балалардың қызығушылығын оятып, жаңа білімге деген құштарлықтарын арттырады.

1. Қолданбалы тәжірибелер мен зерттеулер

STEM білім беру әдіс-тәсілдерінің ең тиімдісі – тәжірибелік жұмыстар мен зерттеулер жүргізу. Мектепалды сыныптарында балаларға табиғат құбылыстарын зерттеу, қарапайым ғылыми тәжірибелер жасау ұсынылады. Бұл әдіс арқылы балалар тек теориялық біліммен шектелмей, алған білімдерін нақты өмірде қолдануды үйренеді. Мысалы, балаларға өсімдіктердің өсуін бақылау, судың қасиеттерін зерттеу, магниттің әрекет етуін бақылау сынды қарапайым тәжірибелер жүргізу ұсынылады. Бұл зерттеулер балаларға табиғаттың негізгі заңдылықтарын түсінуге мүмкіндік береді және олардың ғылыми көзқарастарын кеңейтеді.

2. Интерактивті құралдар мен заманауи технологияларды қолдану

Мектепалды даярлық сыныптарында STEM элементтерін тиімді енгізу үшін заманауи технологиялар мен интерактивті құралдарды қолдану өте маңызды. Интерактивті тақталар, білім беру бағдарламалары, ғылыми қосымшалар мен ойындар арқылы балалардың білім алу процесін қызықты әрі тиімді ұйымдастыруға болады. Мысалы, балаларға математикалық есептерді шешу үшін арнайы қосымшаларды немесе STEM білім беру ойындарын пайдалану ұсынылады. Мұндай құралдар балалардың STEM пәндеріне деген қызығушылығын арттырып, олардың теориялық білімдерін практикада қолдану мүмкіндігін ұсынады.

3. Жобалық жұмыстар және топтық тапсырмалар

STEM тәсілі бойынша білім беру балаларды топпен жұмыс жасауға үйретуге бағытталған. Жобалық жұмыстар, әсіресе топтық тапсырмалар арқылы балалар бір-бірімен пікір алмасып, ортақ шешімдер қабылдауға үйренеді. Мектепалды даярлық сыныбында топтық жобалар ұйымдастыру балалардың коммуникативтік дағдыларын дамытады, сонымен қатар олардың шығармашылық ойлау қабілеттерін шыңдайды. Мысалы, балаларға бірге көпір жасау, құрылыс материалдарымен макет жасау немесе құмды зерттеу жобасын орындау ұсынылады. Топтық жұмыс барысында балалардың логикалық ойлауы, идеяларды нақты әрі түсінікті жеткізу қабілеттері дамиды.

4. Математика және инженерия элементтерін енгізу

Математика мен инженерияның негізгі элементтерін мектепалды даярлық сыныптарында қарапайым түрде енгізуге болады. Математикалық тапсырмалар балалардың логикалық ойлау қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Математикалық ұғымдарды таныстыруда балаларға фигураларды, сандарды, пішіндер мен өлшемдерді қолдану арқылы нақты мысалдар келтіруге болады. Мысалы, балаларға геометриялық пішіндермен жұмыс істеп, оларды есептермен байланыстыру ұсынылады. Инженерия негіздерін түсіндіруде балаларға құрылымдарды құруды, объектілерді жобалауды үйрету арқылы шығармашылық қабілеттері дамиды.

5. Шығармашылық және өнер элементтерін біріктіру

STEM тәсіліне өнер элементтерін енгізу баланың шығармашылық ойлауын дамытуға әсер етеді. Мектепалды даярлық сыныптарында өнер мен STEM пәндерін байланыстыру арқылы балалардың есту, көру, қозғалыс қабілеттері бір мезгілде дамиды. Мысалы, инженерия мен өнерді біріктіретін жобалар жасау, баланың өз ойын нақты түрде бейнелеуіне, шығармашылыққа негізделген идеялар ұсынуына мүмкіндік береді. Бұл бағытта мектепалды сыныптарында балаларға сурет салу, қолөнер жасау, түрлі материалдармен жұмыс істеу тапсырмалары берілуі мүмкін.

6. Әртүрлі деңгейдегі тапсырмаларды қолдану

STEM әдісін мектепалды даярлық деңгейінде енгізу кезінде әртүрлі деңгейдегі тапсырмаларды қолдану өте маңызды. Әр бала жеке тұлға ретінде ерекшеленеді, сондықтан тапсырмалар баланың даму деңгейіне сәйкес болуы тиіс. Мысалы, кейбір балалар үшін қарапайым зерттеулер мен ойындар жеткілікті болса, ал басқа балаларға күрделірек мәселелер мен жобалар ұсынылуы мүмкін. Мұғалімдер әр баланың ерекшеліктерін ескере отырып, тапсырмаларды әртүрлі деңгейде ұсынуы тиіс. Бұл әдіс балалардың қызығушылығын арттырып, олардың табысты білім алуына жағдай жасайды.

7. Кросс-дисциплинарлы оқыту

STEM білім берудің тағы бір маңызды ерекшелігі – кросс-дисциплинарлы оқыту. Мектепалды сыныптарында STEM пәндерінің әрқайсысы бір-бірімен байланыстыра оқытылады. Математика мен ғылымды, инженерия мен технологияны, өнер мен дизайнды біріктіру арқылы балалар білімнің әртүрлі салаларының өзара байланысын түсінеді. Бұл тәсіл баланың түсінігін кеңейтеді және оның сыни ойлау қабілетін арттырады. Мысалы, балаларға математикалық есептер шешу барысында оларды ғылым мен техникамен байланыстырып, инженерлік жобаларды шешу барысында қолдануға болады. Мектепалды даярлық сыныптарында STEM білім беру әдіс-тәсілдерін енгізу баланың ғылыми көзқарасын қалыптастыруға және оның проблемаларды шешу қабілетін дамытуға үлкен ықпал етеді.

STEM тәсілін тиімді жүзеге асыру үшін мұғалімдердің кәсіби даярлығы ерекше маңызды. Мұғалімдер тек пәндік біліммен шектеліп қалмай, заманауи оқыту технологияларын меңгеруі, жаңа әдістер мен тәсілдерді қолдана білуі тиіс. Сонымен қатар, мұғалімдер балалардың қызығушылықтарын оятып, олардың танымдық белсенділігін қолдау үшін инновациялық материалдар мен құралдарды қолдануы қажет. Қарапайым тәжірибелерге арналған зертханалық жабдықтар, интерактивті тақталар, білім беру бағдарламалары мен қосымшалар мұғалімдерге оқыту процесін қызықты әрі тиімді ұйымдастыруға көмектеседі.

STEM білім берудің артықшылықтарының бірі – ол балалардың топтық жұмыс дағдыларын қалыптастырады. Мектепалды даярлық сыныптарында балалар көбінесе бірлескен жобаларды орындау арқылы жұмыс істеуді үйренеді. Олар бір-бірімен идеялар бөлісіп, өз көзқарастарын қорғап, бірлесе отырып шешім қабылдайды. Бұл дағдылар болашақта олардың коммуникациялық қабілеттерін дамытуға және ұжымдық жұмыстарға бейімделуіне септігін тигізеді.

STEM тәсілін енгізу мектепалды даярлық деңгейінде балалардың танымдық дамуына ғана емес, олардың әлеуметтік және эмоционалдық дамуына да оң ықпал етеді. Балалар өз жетістіктеріне қуанып, қиындықтарды жеңе білу арқылы өзін-өзі бағалау қабілеттерін нығайтады. Сонымен қатар, олар сәтсіздіктерге төзімді болуды және жаңа шешімдер іздеуді үйренеді. Бұл қасиеттер олардың болашақ өмірінде де пайдалы болатыны сөзсіз.

STEM білім беру мектепалды даярлық сыныптарының педагогикалық үдерісіне серпін береді. Мұғалімдер мен ата-аналардың бірлескен күш-жігері нәтижесінде балалар заманауи әлемнің талаптарына бейімделген, шығармашылық қабілеті жоғары, ғылым мен технологияға қызығушылық танытатын тұлға ретінде қалыптасады. STEM тәсілі балаларға тек академиялық білім беріп қана қоймай, оларға өмір бойы қажет болатын дағдыларды меңгеруге мүмкіндік береді.

STEM білім берудің табысты жүзеге асуы үшін мемлекет деңгейінде қолдау көрсету маңызды. Білім беру мекемелерін қажетті материалдық-техникалық базамен қамтамасыз ету, мұғалімдерді даярлау бағдарламаларын енгізу және инновациялық әдістемелерді дамыту – бұл бағытта атқарылатын негізгі шаралар. Мектепалды даярлық сыныптарында STEM тәсілін дамыту арқылы біз болашақ ұрпақтың шығармашылық қабілеттерін шыңдап, олардың ғылым мен технология салаларында жетістікке жетуіне негіз қалаймыз.

**Шығыс Қазақстан облысы білім басқармасы Катонқарағай ауданы бойынша білім бөлімінің
"Өрел ауылындағы Балдырған" бөбекжайы" коммуналдық мемлекеттік қазыналық кәсіпорны
Тәрбиеші, педагог-модератор
Джаниярова Жупар Солтакановна**

БАЛАБАҚША ТӘРБИЕЛЕНУШІЛЕРІМЕН БІРГЕ ҚЫС ҒАЖАЙЫПТАРЫН БАҚЫЛАУ

Қыс ғажайыптарын бақылауға арналған жұмыс түрлері балабақшада тәрбиеленушілердің табиғатқа деген қызығушылығын оятып, олардың қоршаған әлемге деген танымын кеңейтетін маңызды кезеңдердің бірі болып табылады. Қыс мезгілі – табиғаттың өзгеруін бақылауға, балалардың сенсорлық тәжірибесін байытуға, сондай-ақ шығармашылық әлеуетін дамытуға қолайлы уақыт. Мектепке дейінгі мекемелерде қыс мезгіліне арналған бақылау жұмыстары балалардың табиғатпен, ауа райымен, экологиямен танысуына және олардың ой-өрісін кеңейтуіне мүмкіндік береді.

Қыс мезгілі табиғатта айтарлықтай өзгерістер әкеледі. Ауа райы мен табиғаттың өзгеруі балабақша тәрбиеленушілерінің эмоциялық, танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамытуға жақсы әсер етеді. Қысқы табиғатқа деген қызығушылықты оятып, балаларға табиғаттың әртүрлі құбылыстары туралы түсінік беру – олардың білімін кеңейтудің бірден-бір жолы. Балалар қардың түсуін, мұздың қатуын, жануарлардың тіршілігін бақылап, сол арқылы қоршаған орта туралы мағлұмат алады.

Қыс - таңғажайыптар мен оқу мүмкіндіктеріне толы жылдың сиқырлы уақыты. Мектеп жасына дейінгі балалар үшін қыс мезгілі жаңалық ашу, барлау және көңіл көтеру мезгілі. Балабақша тәрбиешілері жылдың осы уақытын балаларға олардың дамуына көмектесетін бай және ынталандыратын ортамен қамтамасыз ету үшін пайдалана алады.

Қыс мезгілі балалардың дамуын ынталандыратын түрлі сенсорлық тәжірибені ұсынады. Қар, мұз және аяз әртүрлі текстураларды, температура мен дыбыстарды зерттеуге мүмкіндік береді. Тәрбиешілер балаларға осы материалдарды ұстауға, сезінуге және тыңдауға мүмкіндік беретін әрекеттерді жасай алады.

Қыс мезгілі - балаларды ғылым туралы түсініктермен таныстырудың тамаша уақыты. Олар судың мұзға айналуын бақылап, қардың қасиеттерін және жылуды сақтаудың әртүрлі жолдарын зерттей алады.

Тәрбиешілер бұл түсініктерді қызықты және интерактивті түрде көрсету үшін суды әртүрлі пішіндерге айналдыру немесе қар кристалдарын жасау сияқты эксперименттер жүргізеді.

Қыс шығармашылықты шабыттандырады. Балалар қар мүсіндерін, мұз шамдарын және басқа да өнер туындыларын жасау үшін қар мен мұзды пайдаланады. Олар сондай-ақ қысқы көріністердің суретін салып, бояп немесе қағаздан, картоннан және басқа материалдардан қысқы қолөнер бұйымдарын бірлесе жасайды. Тәрбиешілер балалардың қиялын және өзін-өзі көрсетуін ынталандыру үшін әртүрлі материалдар мен құралдарды ұсынады.

Шанамен сырғанау және ақшақарды жасау сияқты қысқы іс-шаралар әлеуметтік дағдыларды дамытуға мүмкіндік береді. Балалар осы әрекеттерді орындау арқылы бірлесіп жұмыс істеуге, қарым-қатынас жасауға және бөлісуге үйренеді. Тәрбиешілер топтық әрекеттерді жасау және балаларды бір-бірімен қарым-қатынас жасауға ынталандыру арқылы осы дағдыларды дамытуға көмектеседі.

Қыс - жылдың өзінің сұлулығымен таң қалдыратын өте әдемі мезгілі. Ол адамдарға және әсіресе балаларға қаншалықты қуаныш, сиқыр мен ғажайыптар сыйлайды десеңші. Жоғарыда аталған мақсаттарға қол жеткізу үшін біздің балабақшамызда «Қыс ғажайыптары» атты тақырыптық апталық өтті.

Оның негізгі мақсаты мектеп жасына дейінгі балалардың ғылыми-зерттеу іс-әрекеті процесінде шығармашылық және танымдық белсенділігін дамыту болып табылады.

Апталық барасында қойылған негізгі міндеттер:

- эксперимент жасау арқылы балаларды жаңа ақпаратты алуға үйрету;
- балалардың бақылау, қорытынды жасау және тұжырымдау дағдыларын дамыту, содан кейін жинақталған тәжірибеге сүйене отырып, оларды өз бетінше шығармашылық іс-әрекетте жүзеге асыру;
- балалардың сөздік қорын молайту;
- танымдық процестерді (есте сақтау, зейін, қиял, көкжиектер) дамыту;
- шығармашылық идеяларды жүзеге асыру барысында ұсақ моториканы жетілдіру;
- белсенділік пен ғылыми-зерттеу іс-әрекетіне қатысуға құштарлықты тәрбиелеу;
- қоршаған әлемге деген қызығушылықты, жаңа нәрсені білуге құштарлықты тәрбиелеу;
- қызығушылыққа, табиғатқа деген сүйіспеншілікке және өз денсаулығына ұқыпты қарауға тәрбиелеу.

Осы тақырып бойынша тапсырмаларды орындау үшін балабақшамыздың жоғарғы топтарының тәрбиеленушілерімен педагогтеріміз бірқатар іс-шаралар ұйымдастырып, өткізді.

«Белгісіздің бәрі қызық» атты танымдық дамыту сабағында балалар қыс және қыс құбылыстары: қар, мұз, мұз айдыны, қар өрнектері, боран, қырау туралы түсініктерін бекітті. Балалар қыс мезгіліндегі табиғат құбылыстарын бейнелейтін суреттерді үлкен ықыласпен қарап, олар туралы қысқаша сипаттамалық әңгімелер құрастырды, осы тақырып бойынша жұмбақтарды тапты, мақал-мәтелдерді үйренді және қыс мезгіліндегі қауіпсіздік шаралары туралы әңгіме орнаттық.

Біз қармен, сумен және мұзбен бірқатар бақылаулар мен тәжірибелер жасадық:

«Қар қайда кетті?»

«Сұйықтықтарды мұздату»

«Қар неге еріді?»

«Жылы қар үйіндісі»

«Ауа райы және қардың қасиеттері»

«Түрлі-түсті мұз»

Балалар ата-аналарымен бірге үй тапсырмасын орындап, қардың қасиеттерін зерттеді. Тәжірибеден кейін біз қыста ғажайыптар температура мен ауа ылғалдылығының өзгеруіне байланысты болады деген қорытындыға келдік. Су өте алуан түрлі. Ол мұз, бу, аяз, қар түрінде болуы мүмкін. Ең бастысы, бүлдіршіндеріміз енді қардың өсімдіктерге арналған жылы қабат екенін біледі. Қар неғұрлым көп болса, өсімдіктер соғұрлым жылы болады деп тұжырым жасады.

Ал бейнелеу өнері сабағында балалар қысқы орманның әсемдігі мен ертегісін жеткізді. Балалармен бірге «Ғажайып қысқы орман...» аппликациясын жасадық.

Осылайша, балаларға қыс мезгілінде әртүрлі оқу және даму мүмкіндіктерін бере отырып, балабақша тәрбиешілері оларға ұмытылмас естеліктер жасауға және болашақ табыстың негізін қалауға көмектесе алады.

Қызылорда облысы, Арал ауданы, Сексеуіл кенті
"Нұргүлім" балабақша
Меңгерушісі
Акмуканова Нургуль Куанаевна

БАЛАНЫ ӘЛЕУМЕТТЕНДІРУ: БАЛАБАҚШАДАҒЫ ӘЛЕУМЕТТІК ДАҒДЫЛАРДЫ ДАМУЫ

Аннотация. Мақалада балабақшадағы балалардың әлеуметтендіру процесі мен әлеуметтік дағдыларды дамыту мәселелері қарастырылады. Әлеуметтендіру — баланың қоғамда, әлеуметтік ортада өзін-өзі тану, өзара әрекет ету, қарым-қатынас жасау қабілеттерін қалыптастыру процесі. Мақалада әлеуметтендірудің теориялық негіздері, әлеуметтік дағдылардың маңызы, балабақшадағы оқу-тәрбие процесінде әлеуметтік дағдыларды дамытуға арналған әдістер мен тәсілдер, сондай-ақ тәрбиешілер мен ата-аналардың рөлі талданады. Балалардың әлеуметтік дағдыларын дамыту арқылы олардың тұлғалық және әлеуметтік қалыптасуы, эмоционалдық және әлеуметтік интеллектінің дамуы, сонымен қатар, қоғамда белсенді азамат ретінде қалыптасуы қамтамасыз етіледі.

Кілт сөздер: әлеуметтендіру, әлеуметтік дағдылар, балабақша, тәрбиеші, ата-ана, тұлғалық даму, эмоционалдық интеллект.

Баланы әлеуметтендіру — бұл оның әлеуметтік ортада, қоғамда өз орнын табуға, өзара әрекет етуге, қарым-қатынас жасауға үйрену процесі. Әлеуметтендіру — бұл баланың жеке тұлға ретінде қалыптасуына, оның эмоционалдық, әлеуметтік және танымдық дамуына әсер ететін маңызды кезең. Балабақша — балалардың әлеуметтену процесінің алғашқы сатысы, мұнда олар әлеуметтік дағдыларды меңгереді, өзара қарым-қатынас жасауға, топта жұмыс істеуге, эмоцияларын білдіруге және басқаруға үйренеді.

Баланы әлеуметтендірудің теориялық негіздері әлеуметтік психология, педагогика, даму психологиясы сияқты ғылымдарда жатыр. Әлеуметтендіру процесі баланың әлеуметтік ортада, яғни отбасында, балабақшада, құрдастарымен қарым-қатынаста, қоғамда өзін-өзі тану және дамытуына негізделген. Әлеуметтендіру — бұл динамикалық процесс, ол баланың өмір бойы жалғасады, бірақ балабақша кезеңінде оның негіздері қаланады. Балабақшадағы әлеуметтендіру процесі балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытуға, олардың өзара қарым-қатынас жасау қабілеттерін нығайтуға бағытталған.

Әлеуметтік дағдылар — бұл адамдар арасындағы қарым-қатынас жасау, өзара әрекет ету, эмоцияларды білдіру және басқару, топта жұмыс істеу, конфликттерді шешу, басқа адамдардың қажеттіліктерін түсіну және оларға жауап беру қабілеттері. Бұл дағдылар баланың әлеуметтік ортада тиімді әрекет етуіне, қоғамда белсенді азамат ретінде қалыптасуына ықпал етеді. Әлеуметтік дағдылардың дамуы балалардың эмоционалдық интеллектін, коммуникативтік қабілеттерін, әлеуметтік жауапкершілігін арттырады, сонымен қатар, олардың психологиялық денсаулығына да оң әсер етеді.

Балабақшада әлеуметтік дағдыларды дамыту үшін түрлі әдістер мен тәсілдер қолданылады. Оқу-тәрбие процесінде ойын элементтерін пайдалану — балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытуда тиімді құрал. Ойын арқылы балалар өзара әрекет ету, қарым-қатынас жасау, эмоцияларын білдіру, топта жұмыс

істеу дағдыларын меңгереді. Ойын барысында балалар рөлдерді бөлісіп, бір-бірімен келісімге келеді, конфликтілерді шешуге үйренеді. Ойын — бұл балалар үшін әлеуметтік дағдыларды дамытуға арналған табиғи орта.

Топтық жұмыстар да әлеуметтік дағдыларды дамытуда маңызды рөл атқарады. Топтық жұмыстар барысында балалар бірлесіп мақсатқа жетуге, пікір алмасуға, бір-біріне көмек көрсетуге үйренеді. Бұл процесс балалардың коммуникативтік дағдыларын, жауапкершілігін, ынтымақтастық қабілеттерін арттырады. Топтық жұмыстардың нәтижесінде балалар өзара қарым-қатынас жасау дағдыларын жетілдіріп, әлеуметтік ортада белсенді әрекет етуге мүмкіндік алады.

Тәрбиешілердің рөлі балалардың әлеуметтендіру процесінде ерекше маңызды. Тәрбиешілер балалармен қарым-қатынас жасау, оларды әлеуметтік дағдыларға үйрету, ойындар мен жаттығулар арқылы балалардың коммуникативтік дағдыларын дамытуда жетекші рөл атқарады. Тәрбиешілер балалардың әлеуметтену процесінде үлгі болып, олардың эмоцияларын түсінуге, өзара қарым-қатынас жасауға, конфликтілерді шешуге көмектеседі. Тәрбиешілердің кәсіби біліктілігі мен тәжірибесі балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытуда шешуші фактор болып табылады. Олар балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, әр баланың әлеуметтенуіне қолдау көрсетуі тиіс.

Ата-аналардың рөлі де балалардың әлеуметтендіру процесінде маңызды. Ата-аналар балаларымен қарым-қатынас жасап, оларға әлеуметтік дағдыларды үйрету, эмоцияларын білдіру, топта жұмыс істеу дағдыларын дамытуда белсенді рөл атқаруы керек. Ата-аналар балабақшадағы оқу-тәрбие процесіне қатысып, балалардың әлеуметтенуіне ықпал ету үшін тәрбиешілермен тығыз байланыста болуы тиіс. Ата-аналардың балалармен бірге ойындар ойнауы, әлеуметтік дағдыларды дамытуға арналған жаттығуларды орындауы, балалардың әлеуметтенуіне оң әсер етеді.

Мектеп жасына дейінгі баланың толық әлеуметтенуінің маңызды шарты ата-аналардың мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының оқу-тәрбие процесіне қатысуы болып табылады.

Өзара әрекеттестіктің кезеңдік түрлері:

1. Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында сенім психологиясын жүзеге асыру қажет.

Ата-ананың тәрбиешіге деген сенімі оның тәжірибесіне, біліміне, білім беру мәселелеріндегі құзыреттілігіне және ең бастысы оның жеке қасиеттеріне (қамқорлық, мейірімділік, сезімталдық) байланысты сенім білдіруіне негізделген. Ата-аналар тәрбиешінің баласына жақсы қарайтынына сенімді болуы керек. Ата-аналардың сенімін ақтау үшін тәрбиеші олармен қарым-қатынасын келесідей ұйымдастыра алады:

1 кезең – ата-анаға баланың жағымды бейнесін жеткізу. Тәрбиеші бала қандай әрекет түрін жасаса да, ешқашан шағымданбайды.

2 кезең – ата-анаға бала туралы отбасында ала алмаған білімдерін беру. Педагог мектепке дейінгі білім беру мекемесіндегі баланың жетістігі мен даму ерекшеліктерін, оның басқа балалармен қарым-қатынас ерекшеліктерін, оқу қызметінің нәтижелерін және т.б. ата-анаға жеткізуі қажет.

3 кезең – тәрбиешіні бала тәрбиесіндегі отбасы мәселелерімен таныстыру. Бұл кезеңде белсенді рөл ата-анаға тиесілі, тәрбиеші бағалау тұжырымдарын бермей, диалогты ғана қолдайды.

4-кезең – бала тұлғасын бірлесіп зерттеу және қалыптастыру. Осы кезеңде ғана алдыңғы кезеңдерді сәтті жүзеге асыру арқылы ата-ана сеніміне ие болған тәрбиеші ата-аналарға сақтықпен кеңес бере бастайды.

2. Мектепке дейінгі білім беру ұйымының тәрбиешілерінің ата-аналарды мектепке дейінгі мекеменің оқу-тәрбие процесіне тарту жөніндегі жұмысын жүзеге асыруы. Мектепке дейінгі білім беру мекемесінің жұмысында отбасында және балалар ұжымында жеке тұлғаны дамытудың ортақ тәсілдерін қамтамасыз ететін бірыңғай белсенді даму ортасын құру бағытын ұстану керек.

• Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының ата-аналары мен тәрбиешілер арасындағы контактілер мен байланыстарды жүзеге асыру:

- Мектепке дейінгі білім беру мекемесіне көмек көрсету үшін ата-аналарды тарту;
- Ата-ананың баласының дамуы мен білім алуына үлес қосуы;
- Ата-аналар үшін қоғамдық шараларды ұйымдастыру;

3. Мәселелерді анықтау және көмек көрсету (ата-аналарға ақпарат беру немесе практикалық дағдыларды үйрету), педагогикалық кеңестер, әңгімелер, семинарлар, тренингтер, конференциялар өткізу.

Осы ұсынымдарды жүзеге асыру мектеп жасына дейінгі баланы табысты және толық әлеуметтендіру үшін мектепке дейінгі білім беру мекемесі мен баланың отбасының өзара әрекеттесу процесіне оң әсер етуі мүмкін.

Балабақшадағы әлеуметтендіру процесі балалардың тұлғалық дамуына, эмоционалды және әлеуметтік интеллектінің қалыптасуына ықпал етеді. Әлеуметтік дағдыларды дамыту арқылы балалар өзара қарым-қатынас жасау, топта жұмыс істеу, эмоцияларын білдіру және басқару қабілеттерін меңгереді. Бұл дағдылар балалардың қоғамда белсенді азамат ретінде қалыптасуына, олардың психологиялық денсаулығына, әлеуметтік жауапкершілігіне оң әсер етеді.

Қорытындылай келе, балабақшада балалардың әлеуметтендіру процесі — бұл кешенді процесс, ол әлеуметтік дағдыларды дамыту, тәрбиешілер мен ата-аналардың рөлін, ойын элементтерін, топтық жұмыстарды, балалардың эмоцияларын басқару қабілеттерін қамтиды. Балалардың әлеуметтенуі — бұл олардың жеке тұлға ретінде қалыптасуына, қоғамда өз орнын табуына, әлеуметтік ортада тиімді әрекет етуіне ықпал ететін маңызды кезең.

г. Алматы
Специальная школа-интернат №2
Воспитатель, педагог-эксперт
Жамаладин Маржан Жамаладинқызы

ИГРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ НА БАЗЕ ИИ: КАК ЗАИНТЕРЕСОВАТЬ ДЕТЕЙ В ОБУЧЕНИИ ЧЕРЕЗ ИГРУ

Аннотация: в статье рассматривается роль игровых технологий на базе искусственного интеллекта в образовательном процессе. Раскрываются преимущества ИИ для индивидуализации обучения, повышения вовлеченности детей и развития критического мышления. Приведены примеры использования ИИ-игр в практике воспитателей, а также даны рекомендации по их внедрению. Особое внимание уделяется важности роли педагога в создании баланса между цифровыми играми и традиционными методами воспитания. Статья адресована воспитателям и педагогам, стремящимся эффективно использовать современные технологии в образовательной деятельности.

Ключевые слова: игра, образовательные игры, искусственный интеллект, геймификация.

Игра – один из ключевых элементов в воспитании детей. Через игру дети знакомятся с окружающим миром, обучаются, общаются. Внедрение игры в учебную (и не только) деятельность получило название «геймификация». Суть геймификации учебного процесса состоит в том, чтобы использовать склонность детей к игре, как способ вовлечения в обучение. Современный мир стремительно развивается, и технологии становятся неотъемлемой частью жизни, особенно в сфере образования. Игровые технологии на базе искусственного интеллекта (ИИ) открывают новые возможности для воспитателей, позволяя превратить процесс обучения в увлекательное приключение.

Преимущества использования ИИ в игровых технологиях включают индивидуальный подход, развитие критического мышления, увеличение вовлеченности и предоставление обратной связи в

реальном времени. Искусственный интеллект анализирует способности и интересы каждого ребенка, адаптируя игры под индивидуальные потребности, что помогает детям чувствовать себя уверенно и мотивированно. Игры с элементами ИИ включают задания, требующие анализа, логического мышления и творческого подхода. Интерактивные игровые сценарии делают процесс обучения более захватывающим благодаря анимации, звуковому сопровождению и возможности взаимодействия с виртуальными персонажами. Системы с ИИ мгновенно оценивают действия ребенка, предоставляя рекомендации и подсказки, что позволяет воспитателю быстро реагировать на потребности воспитанников.

Примеры игр с использованием ИИ в образовательной практике включают развивающие игры, направленные на изучение алфавита, счета или геометрии с адаптацией уровней сложности в зависимости от прогресса ребенка. Квесты и приключения помогают детям решать задачи, например, найти сокровища, разгадав математические головоломки. Ролевые игры моделируют реальные жизненные ситуации, такие как «Магазин», где ребенок учится считать сдачу и совершать покупки.

Роль воспитателя в использовании ИИ-технологий остается ключевой. Основные задачи педагога включают контроль за использованием технологий, создание баланса между цифровыми играми и традиционными методами обучения, а также мотивацию и поддержку детей. Важно следить за тем, чтобы игры соответствовали возрасту детей и их образовательным целям, чередовать цифровые игры с традиционными методами для развития разнообразных навыков и создавать комфортную атмосферу, где ребенок чувствует себя уверенно и готов учиться.

Практические рекомендации для внедрения ИИ-игр включают выбор сертифицированных приложений, поддерживающих русский язык, внимание к обратной связи для анализа успехов детей и корректировки заданий, а также проведение игр в группах для развития навыков взаимодействия и командной работы.

Игровые технологии на базе ИИ — это мощный инструмент, который помогает воспитателям заинтересовать детей в обучении, сделать процесс увлекательным и продуктивным. Однако их успех зависит от умения педагога правильно интегрировать цифровые игры в образовательную программу. Воспитатель становится не просто наблюдателем, но активным участником, который вдохновляет детей на новые открытия и знания.

Как сделать игры еще более увлекательными и эффективными для детей?

Каждый ребенок уникален, со своими интересами, предпочтениями и увлечениями. Ключ к успеху — это индивидуальный подход. Внимательно наблюдайте за ребенком, чтобы понять, что именно вызывает у него интерес. Затем выберите игры, которые соответствуют этим увлечениям. Например, если ребенок проявляет интерес к животным, предложите ему игры, где нужно изучать животный мир, изображать животных или даже создавать свой "зоопарк" в игровой форме.

Не менее важно предоставлять детям возможность самостоятельно выбирать игры. Дайте им свободу выражать свои предпочтения и решать, чем они хотели бы заниматься. Это формирует чувство самостоятельности, уверенность в себе и повышает их интерес к процессу.

Дополнительно, чтобы сделать процесс игры еще более привлекательным:

1. Создайте атмосферу открытий и исследований. Превратите игру в маленькое приключение, где дети могут узнавать что-то новое, экспериментировать и пробовать себя в различных ролях.

2. Добавьте элемент творчества. Игры, которые позволяют детям рисовать, конструировать или придумывать свои истории, стимулируют их фантазию и удерживают внимание.

3. Подключите взаимодействие. Дети любят играть в компании. Совместные игры с родителями, сверстниками или даже учителем укрепляют социальные навыки и создают позитивный эмоциональный фон.

4. Интегрируйте обучающие элементы. Игры могут быть не только развлечением, но и способом развивать память, внимание, логику и другие полезные навыки. Используйте простые обучающие игры, которые гармонично сочетают полезное и приятное.

5. Обратите внимание на разнообразие. Меняйте игры, добавляйте новые элементы, чтобы ребенку не стало скучно.

Важно помнить, что интерес к играм — это не только способ занять ребенка, но и возможность развивать его способности, эмоции и личностные качества. Учитывая индивидуальность каждого малыша, можно создать такие игровые условия, которые будут способствовать гармоничному развитию и радостному настроению.

Игры с продуманным сюжетом и яркими персонажами способны надолго удерживать внимание ребенка. Поддерживайте элементы рассказывания историй и поощряйте создание ролевых игр, где дети могут выступать в роли героев захватывающих приключений. Например, предложите им стать отважными исследователями, волшебниками или супергероями, которые решают важные задачи или спасают мир. Такие игры не только развивают фантазию, но и формируют эмоциональный интеллект.

Многие дети любят игры, где они могут проявить свои способности и достичь успеха. Включайте в игровой процесс задания, связанные с достижением целей, накоплением баллов или прохождением уровней. Соревнования могут быть как командными, так и индивидуальными. Главное – акцентируйте внимание на позитивной мотивации и успехах ребенка, а не только на результате.

Повторяющиеся игры со временем могут наскучить, поэтому регулярно обновляйте сценарии и добавляйте новые элементы. Пробуйте разные виды игр: настольные, активные, интеллектуальные или творческие. Это поддержит интерес ребенка и расширит его кругозор.

Открытый диалог с ребенком об его предпочтениях и опыте помогает лучше понять, что именно увлекает его в играх. Спросите, что ему особенно понравилось, с какими трудностями он столкнулся и чему бы он хотел научиться. Это позволит подстроить игровую среду под его интересы и потребности.

Дополнительно, чтобы повысить интерес к играм:

1. Используйте технологии. Интерактивные приложения или игры с элементами дополненной реальности могут сделать процесс еще более захватывающим.

2. Интегрируйте образовательные цели. Игры могут стать отличным инструментом для изучения новых навыков: математики, языка, природы или даже программирования.

3. Стимулируйте творческий подход. Позвольте ребенку участвовать в создании игр: разрабатывать правила, придумывать задания или рисовать персонажей.

Интерес – это основа успешного вовлечения в игру. Учитывая индивидуальность ребенка и его увлечения, вы создадите условия, в которых он сможет не только развлекаться, но и развиваться. Игра – это больше, чем просто забава; это способ обучения, самовыражения и взаимодействия с окружающим миром.

Таким образом, использование игровых технологий на базе искусственного интеллекта открывает перед воспитателями широкие возможности для совершенствования образовательного процесса. Эти технологии способствуют развитию у детей ключевых навыков — критического мышления, творческих способностей, взаимодействия в команде, — делая процесс обучения увлекательным и эффективным. Однако для успешного внедрения ИИ-игр необходим активный контроль и участие воспитателя, который создает условия для гармоничного сочетания технологий и традиционного подхода в воспитании.

Использованные литературы:

1. Федеральный государственный стандарт дошкольного образования в вопросах и ответах: информационно-методическое сопровождение специалистов дошкольного образования / авт. сост. Е.А. Кудрявцева. Т.В. Гулидова. Волгоград : Учитель, 2015. 77 с.

2. Волошина Л.Н., Курилова Т.Л., Гавришова Е.В. Игровые технологии в системе физического воспитания дошкольников. Волгоград : Учитель, 2020. 169 с.

**Қызылорда облысы, Арал ауданы, Сексеуіл кенті
"Нұргүлім" балабақшасы
Тәрбиешісі
Спандиярова Гулжанат Жалгасбаевна**

БАЛАБАҚШАДА БІЛІМ БЕРУ ҚЫЗМЕТІН ҰЙЫМДАСТЫРУДАҒЫ ЖҮЙЕЛІК-БЕЛСЕНДІ ТӘСІЛІ

Мектепке дейінгі білім беру мекемесіндегі білім беру процесі тек теориялық бағытта ғана жүзеге асырылмайды. Белгілі бір жастағы балалардың психологиялық ерекшеліктерін ескере отырып, бағдарламалар көптеген критерийлерді ескере отырып жасалуы керек. Білім баланың жеке басының даму процестерімен, олардың кейінгі өмірде қажетті қосымша дағдыларды игеруімен қатар жүреді. Балабақшаларда бала одан әрі оқыту және мектепке көшу кезінде қажетті дағдыларды, іскерліктер мен білімдерді қалыптастырады.

Жүйелік-белсенділік тәсілдің мәні, А. Г. Асмоловтың пікірінше, мынада:

- қазіргі қоғамның сұраныстарына жауап беретін жеке қасиеттерді тәрбиелеу мен дамытуда;
- білім алушылардың жеке және танымдық дамуын қамтамасыз ететін білім беру жүйесіндегі әлеуметтік жобалау және жобалау стратегиясына көшуде;
- білім беру нәтижелеріне бағдарлануда, мұнда жеке тұлғаны дамыту білім беру стандартының құрамдас бөлігі ретінде;
- балалардың жеке жасын, психологиялық және физиологиялық ерекшеліктерін, білім беру мен тәрбиелеу мақсаттарын және оларға жету жолдарын анықтау үшін қызмет түрлері мен қарым-қатынас формаларының рөлі мен маңыздылығын есепке алуда;
- мектепке дейінгі білім берудің сабақтастығын қамтамасыз етуде;
- әр білім алушының шығармашылық әлеуетінің, танымдық мотивтерінің өсуін қамтамасыз ететін ерекшеліктерінің ұйымдық нысандары мен жеке ерекшеліктерін есепке алудың әртүрлілігінде;
- мектепке дейінгі білім берудің негізгі білім беру бағдарламасын игерудің жоспарланған нәтижелеріне қол жеткізуге кепілдік беруде, бұл мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының тәрбиеленушілерінің мектепке дейінгі жаңа білім, білік, құзыреттілік, қызмет түрлері мен тәсілдерін игеруге мүмкіндік береді.

Жүйелік-белсенділік тәсілі-бұл білім беру процесін ұйымдастыру, онда басты орын баланың белсенді және жан-жақты, максималды тәуелсіз танымдық іс-әрекетіне бөлінеді, мұнда жақын даму аймағына, яғни әлеуетті мүмкіндіктер аймағына баса назар аударылады. Оқытудың бұл тәсілі балаларда танымдық мотивтің болуын болжайды-білуге, үйренуге, игеруге деген ұмтылыс.

Мектепке дейінгі білім беру мекемесінде білім беру процесін ұйымдастырудағы жүйелі және белсенді тәсіл балалардың білім беру іс-шараларына белсенді қатысуы үшін жағдай жасауға мүмкіндік береді. Олар өз бетінше білім алуға және оны іс жүзінде қолдануға үйренеді.

Жүйелі іс-әрекет тәсілінің негізінде білім беру қызметін ұйымдастыру құрылымдық бөліктерді қамтуы және кезең-кезеңімен жүргізілуі тиіс.

Бірінші кезеңде - ойын әрекетіне психологиялық бағыт қалыптастыру және балаларды осы ойын әрекетіне ұйымдастыру қажет. Мұғалім осы жас тобының жағдайы мен ерекшеліктеріне сәйкес келетін

әдістерді қолданады. Мысалы, топқа жаңа зат, жаңа ойын ұсынылады. Тапсырмалар балалардың қатысуын тудыратын көрнекі материалдарды, заттарды барынша пайдалана отырып жоспарлануы керек.

Екінші кезең-мақсат қою және іс-әрекетке ынталандыру ретінде мәселелік жағдай жасау. Тәрбиеші білім беру іс-әрекетінің тақырыбын таңдамауы үшін ол балаларға таныс жағдайда әрекет етуге мүмкіндік береді, содан кейін балаларды белсендіретін және жаңа тақырыпқа қызығушылық тудыратын қиындық тудырады.

Үшінші кезең-мәселелік жағдайды шешу. Диалогтың көмегімен тәрбиеші балаларға мәселелік жағдайдан өз бетінше шығуға және оны шешудің жолдарын табуға көмектеседі. Балалардың іс - әрекеттерін бағалаудың қажеті жоқ, бастысы-оларға таңдау жасау, өмірлік тәжірибелерін тартуды ұсыну қажет. Мәселелік жағдайды шешуде дидактикалық материалды және балаларды ұйымдастырудың әртүрлі формаларын қолдану қажет.

Мәселелік жағдайды шешуге арналған іс-әрекет кезеңі баланың идеялар жүйесінде "жаңа" білімнің орнын табуды да қамтиды. Сондай-ақ, дидактикалық материалды қолдана отырып мысалдар арқылы күнделікті өмір туралы "жаңа" білімді қолдану мүмкіндігін көрсету қажет. Жаттығудың қорытындысы өзін-өзі тексеру және қызметті түзету болады. Тәрбиеші балаларға сұрақтар қояды, тапсырманы шешу үшін орындалған әрекеттерді талдайды және бекітеді.

Жүйелік-белсенділік тәсіліне негізделген сабақтар рефлексиямен аяқталады. Мәселені шешкеннен кейін тәрбиеші сұрақтар қояды, оның көмегімен іс-қимыл алгоритмі бекітіледі, мотивация күшейеді (мәселе не үшін шешілді), әр баланың шешімді түсінуінің жеке деңгейлері пайда болады. Сонымен қатар жүйелік - белсенділік әдісті сұрақтармен аяқтаған жөн:

1. Біз не істедік? Біз мұны қалай жасадық? Неге?
2. Бүгін білгендеріңіз маңызды ма?
3. Бұл сіздің өміріңізде не үшін пайдалы?
4. Сіз командада бірге не істей алдыңыз? .
5. Сіз жетістікке жеттіңіз бе?

Мәселелік жағдайдан басқа, әр түрлі қызмет түрлерінде сабақтар ұйымдастырған жөн: саяхат ойыны, викторина, эксперимент ойыны, түрлі іс-шаралар. Жүйелік – белсенділік тәсілін іске асыруға мектепке дейінгі білім беру мекемесінің барлық мамандары қатысады: музыка жетекшісі, дене шынықтыру тәрбиешісі және т.б.

Сондай-ақ, осы әдісті қолдана отырып, білім беру бағдарламасында қосымша қызмет түрлері ұйымдастырылуы мүмкін: диалог; жоба; көрмелер – дербес немесе авторлық; балалар жұмыстарының көрмелері; презентациялар; ойын жобалары.

Сонымен, жүйелік-белсенділік тәсілінің ерекшеліктері мен мәнін біле отырып, сабақтарды ұйымдастыруда негізгі әдіснамалық тәсілдерді басшылыққа алу керек:

1. Бала сабақта белсенді позицияны алады: ол тыңдайды, бақылайды және әрекет етеді.
2. Білім беру қызметі кезінде жаңа жаңалық ашылады.
3. Кеңістікті, декорацияны, қозғалыс белсенділігін өзгерту міндетті болып табылады.
4. Қызметтің жаңа түрі "мәселені" жалпы түрде қоюдан басталуы керек.
5. Баланың бірде-бір жауабын назардан тыс қалдырмау қажет.
6. Бала сөйлеген кезде ол тәрбиешіге емес, бүкіл топқа жүгінеді.
7. Балалардың сәттілік сезімін сақтау керек.

Мектепке дейінгі білім беру мекемесінде сабақтарды ұйымдастыра отырып, ересек пен баланың жеке-бағдарланған өзара әрекеттесуі жүзеге асырылатын пәндік даму ортасын құру өте маңызды. Диалог үшін жағдайлар жасалуы керек, сенімділік пен ізгі ниет атмосферасы, әр баланың жеке тәжірибесі ескерілуі керек. Мұндай жағдайларда оқу жоспары ұйымдастырылған жүйелі-белсенділік тәсілін іске асыру тиімді болады.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Малыгина, Л.Е. Системно-деятельностный подход в воспитании: проблемы и перспективы [Текст] / Л.Е. Малыгина, А.В. Малыгина // Педагогика: традиции и инновации: материалы VI междунар. науч. конф. – Челябинск: Два комсомольца, 2015. – С. 12-15;
2. Рубцов, В.В., Юдина Е.Г. Современные проблемы дошкольного образования// Психологическая наука и образование. 2010

Түркістан облысы, Шымкент қаласы

№ 100 "Тоғжан" бала бақшасы

Тәрбиешілері

Дилдабекова Рая Усаинова, Укибаева Жамила Амангельдиевна

ОЙНАЙМЫЗ DA, ОЙЛАЙМЫЗ DA ӨСЕМІЗ

Мектепке лейінгі балалық шақ-адам өміріндегі маңызды кезең. Өсіп келе жатқан азаматты тәрбилеуде қоғам алдындағы орасан зор жауапкершілік тәрбиешімен жүзеге асады. Тәрбиеші өз қызметінде аса көп ізденіп, баланың даму заңдылықтары мен баланың психикалық, физикалық дамуы мен жеке бас ерекшеліктерін есеріп оның дамуына ерекше ықпал етуші тұлға болып келеді. Сондықтан да тәрбиеші баланы көруге, тыңдауға, сезінуге, олардың психикалық жағдайын түсінуге, әрекеттің бір түрінен екіншісіне ауысуға мүмкіндік беретін педагогикалық қырағы тұлға.

А.С.Макаренко тәрбиешінің жұмысын қарастыра отырып, тәрбиешінің қызметі негізінен ұйымдастырушының қызметі екенін айтты. Тәрбиешінің шеберлігі -бұл балалар өмірін ұйымдастырушының шеберлігі.

Тәрбиенің мақсаттары-бұл педагогтардың мақсатты ықпалының әсерінен болатын адамда күтілетін өзгерістер, педагогикалық қызметтің оң нәтижесі. Олай болса біз өз ісімізде баланы жасқа сай тәрбиелеу, дамыту жолдарын қолдана отырып тәрбиелі түрде дамуына ықпал етеміз.

Әрбір ортада баланың жеке қажеттіліктеріне, қызығушылықтарына тәрбиелеу және дамыту міндеттеріне сүйене отырып, дидактикалық және ойын материалдары іріктеледі.

Мектеп жасына дейінгі баланы дамытатын, өсіретін, әрі тәрбиелейтін, бала бойындағы қасиеттер мен мүмкіндіктерді ашып, олардың өнегелі, тәрбиелі болып өсуіне мектепке дейінгі тәрбиенің тигізер әсері мол.

Ерте жастағы балалардың дамуында заттық-кеңістік дамытушы орта зор мәнге ие.

Дамыту ортасы бала топта өзін еркін сезініп, мейлінше ұзақ қала алатындай екінші үйі сияқты болуы керек. Топта әрбір бала өзге тұлғалардың арасында өзін жеке тұлға ретінде сезіне алатындай, өзінің жеке мүмкіндігін іске асыра алатындай, өзін жайлы сезінетіндей қоршаған кеңістікті құрастыру қажет.

Мақсат: балалардың ерте жастан психо-физиологиялық мүмкіндіктерін жағымды дамытуға мүмкіндік беретін заттық- дамытушы ортаны ұйымдастыру. Дамытушы орта қауіпсіз, жайлы, қолайлы, әрі эстетикалық тұрғыдан әсем болуы тиіс.

3-4 жастағы бүлдіршіндер тобында қолданылатын дидактикалық ойындар.

№1 ойын түрі:

Заттың түсін анықтауды және көлемін анықтауды ұйымдастыруда балаларға түрлі түсті дөңгелек - үлкен, кіші пішінде, үш бұрыш- үлкен, кіші пішінде, төрт бұрыш - үлкен, кіші пішінде, сопақша - үлкен, кіші пішіндегі кескіндер картонға түстері сары, көк, жасыл, қызыл, қара, күлгін түріне жасалынып стол үстіне қойылады да балалар соларды өз түстеріне қарай келесі стол бетіне жинақтайды және олардың түсін кескіндерін атап анықтайды солай түстік, көлемдік тану қабілеттері дамиды.

№2 ойын түрі:

Туыстық қарым-қатынастарды білуі үшін бірнеше сурет ұсынылады, онда ата, әже, ана, әке, әпке, аға іні, сіңлі туралы суреттік кескіндер көрсетіліп бұларды атауды үйретеді. Бұл тұрғыда тәрбиеші әрбір

суретті көрсете отырып, үлкендерге құрмет, кішіге қамқорлық жағдайын түсіндіріп өзі де сол ойынның басында жүреді. Оларға мынадай тақпақ жолдарын да айтып жаттатудың да орны бөлек:

Біз әдепті баламыз,
Айтқан тілді аламыз.
Үлкендерге жол беріп,
Біз ақылды боламыз.

Ата отыр кәріміз,
Қуат берер дәріміз.
Әулиедей аялап,
Ардақтаймыз бәріміз.

Маған ақыл беретін
Әжем менің асыл жан
Сипап жақын көретін,
Құлыным деп басымнан.
Жақсылыққа үйретіп,
Жамандықтан шектейді.
Ертегі айтып беретін,
Әжеме ешкім жетпейді.

Әке деген-Асқар тау,
Таудай биік талабы.
Ұл-қызына қарайтын,
Мейірімді жанары.

Мен анамды сүйемін
Сөзін ойға түйемін.
Анашымды ардақтап,
Басымды оған иемін.

Жылылықтан жаралған,
Құшағы оның таң мекен.
Менің айдай анамнан,
Асқан сұлу бармекен.

Бөбектердің саусақтарымен жұмыс жасату ойыны:

Қуыр-қуыр қуырмаш,
Тауықтарға тары шаш.
Балаларға бидай шаш,
Бас бармақ, балан үйрек,
Ортан терек, шылдыр шүмек,
Кішкентай бөбек.

Әрбір саусақпен жұмыс жасай отырып, басбармақтан бастап, сен қойыңа бар, сен жылқыңа бар, сен түйеңе бар сен төлдерге бар, ал сен кішкентай бөбек үйде отыр мына жерде май бар, мына жерде нан бар, мына жерде ет бар, мына жерде құрт бар, мына жерде түлкі бар, мына жерде күлкі бар деп қытықтап алады.

Үй құстары мен олардың балапандарымен таныстыру ойыны, бұған үй құстарының түсті суреттері қажет. (Тауық, әтеш, қаз, үйрек-бұлардың бәрі үй құстары деп аталады, олардың төлдері)

Тауық -балапан
Қаз- мамыр
Үйрек- шүрегей.

Үй құстарының дыбысын салу арқылы тілге жаттығу жасайды:

- Тауық қалай дыбыстайды?

- Үйрек қалай дыбыстайды?
- Қаз қалай дыбыстайды?
- Өтеш қалай дыбыстайды?

Балалар мен сендерге үй құстарына байланысты тақпақ айтып беріп, сендер мұқият тыңдаңдар.

Үйрек айтты га-га-га.
Шыға алмаймын жағаға.
Су іздесең мұнда кел.
Самал жел бар мұнда да.

Енді қаз, үйрек туралы тақпақ айтайық:

Қазым-қазым қаңқылда
Көлде жүзіп саңқылда
Жем шашайын жейсің бе?
Кәмпит берші дейсің бе?
Жоқ, жоқ, жоқ.
Кәмпит тәтті болмайды ас

Арпа менен бидай шаш.
Тауықтарым тары же,
Шашқан дәннің бәрін же.
Ақ жұмыртқа бере ғой,
Ақ уызы нәрлі де.

Қой баласы қоңырым,
Қойдан жуас момыным.
Шопан ата түлегі,
Қошақаным қайдасың.

Қошақаны қойдың,
Қайда қалып қойдың?
Бұлтиып тұр бүйірің,
Қай өрістен тойдың.

Тентек болма, бұзауым,
Еріншек болма, бұзауым.
Кең далада сенімен,
Жүгіріп шауып озамын.

Мысығым кел, кел маған,
Сүт берейін мен саған.
Ит кеп қалса, қорғаймын,
Көтерейін, сен маған.

Күшігім менің, күшігім,
Үй күзетер пысығым.
Үргені де шамалы,
Тамақ берсең болғаны.

Құлыншак, құлыншак,
Шапқылайсың даламен.
Дос болсайшы құлыншак,
Мен сияқты баламен.

Секең, секң әй лақ,
Жүрмін саған кейіп-ақ.
Тыным тапсаң болмай ма,
Секірмей-ақ кей уақ.

Жыл мезгілдері:

Көктем
Бүршік жарып ағаштар
Құстар ұя салады.
Сылдырлаған бұлақтар
Ағып бара жатады.

Көктем болды алақай,
Қуанар барлық балақай.
Көктемде жаңбыр болады,
Бақшаға гүлдер толады.

Қыс
Далада қар борайды,
Ақ мамыққа орайды
Мұз болады, қатады
Жып жылтыр боп жатады.

Күз
Алақай! Алақай!
Шаттанды балақай!
Күз түсті, дән пісті,
Айтамыз алғысты.

Күзде дала жаурайды,
Көкте бұлттар аунайды.
Бұтағынан үзіліп,
Жапырақтар саулайды.
Сап-сары ғып даланы,
Бояпты ғой күз деген.
Құстар қанат қағады,
Қоштасқандай бізбенен.

Жаз
Далама жаз келді,
Қалама жаз келді.
Құлпырды айналам,
Бәрін де күн көзі қыздырды.

Кіші топтағы бұлдіршіндерге түрлі түстегі шарлары үрлеп дөңгелетіп қою арқылы, бояу түстерін түсіндіруге болады. Олар сары түсті шарды тауып әкеліп сары корзинаға салады, қызыл түсті қызылға, көкті көкке, ақты аққа қараны қараға, жасылды жасыл түсті корзинаға салады. Осылайша олар түстерді таниды, ажырата біледі.

Кіші топтағы балалар ағаштармен, оның жапырақтарымен, жемістерімен де танысуы қажет. Түрлі ағаштың суретін көрсетіп, жемістерін атау тиіс. Мысалы: алма ағашын оның гүлдеген кезеңін, жемісін көрсеткенде алма қандай болып өсетінін түсінеді. Солай, өрік, шие, алмұрт, жаңғақ, қара өрік, шабдалы ағаштарын таныстыру жеткілікті.

Міне тәрбиеші осындай тәрбиелік мәні бар топтаманы жасап оны әр күні балалар тобымен жаса жүріп ойын барысында тәрбиелеуде.

**Ақтөбе қаласы
"Алма Рай" балабақшасы" ЖШС
Тәрбиеші
Шоқан Алмагүл Әскеріқызы**

БАЛАЛАРДЫҢ ҰСАҚ ҚОЛ МАТОРИКАСЫН ДАМУЫҢҮШІН ҚОЛДАНЫЛАТЫҢ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРДІҢ ТИІМДІЛІГІ

"Балалардың шығармашылық қабілеттері мен дарындылығының қайнар көздері-саусақтарының ұшында. Саусақтардан, бейнелі түрде, шығармашылық ойдың қайнар көзін қамтитын ең жақсы ағындар бар. Басқаша айтқанда: баланың қолында шеберлік неғұрлым көп болса, бала соғұрлым ақылды болады"

В. А. Сухомлинский

Психологиялық – педагогикалық тұрғыдан алғанда, бір жастан үш жасқа дейінгі ерте балалық шақ баланың өміріндегі ең маңызды кезеңдердің бірі болып табылады және оның болашақ психологиялық дамуын анықтайды. Бұл жастың ерекше маңыздылығы оның баланың үш негізгі өмірлік жетістіктерімен тікелей байланысты екендігімен түсіндіріледі: тік жүру, сөйлеу қарым-қатынасы және пәндік іс-әрекет. Бірақ ең бастысы, бұл жаста бала өзінің кейінгі мінез-құлқына, интеллектуалды және жеке дамуына, атап айтқанда адамдармен қарым-қатынаста тілді түсіну және белсенді қолдану қабілетіне айтарлықтай әсер ететін шеберлікті игереді. Осы кезеңде балалар сөйлеу арқылы, адамның материалдық және рухани мәдениетінің маңызды жетістіктеріне тікелей қол жеткізе алады. Сөйлеуді дамыту процесі ажырамас қолдың ұсақ моторикасын дамыту құбылысын тікелей байланысты. Саусақтардың кішкентай қимылдарын орындау кезінде жұмыс істеп тұрған саусақтардың ұштарына және ми қыртысына қысым пайда болады, олар баланың сөйлеуін қалыптастыруға жауап беретін жетілмеген ми қыртысының жасушаларын белсендіреді. Сондықтан саусақтарыңызбен әр түрлі әрекеттерді орындау кезінде сөйлеу, демек ойлау дамиды. Қолдың ұсақ моторикасын дамыта отырып, біз баланың ақыл-ойының дамуына жағымды әсер етеміз. Сондықтан сабақтарда өнімді іс-шараларға ерекше назар аудару керек.

Ұсақ моторика (немесе саусақ праксисі) – қолдар мен саусақтардың дәл және ұсақ қозғалыстарын орындау мүмкіндігі. Оның дамуы бірден бірнеше жүйенің – бұлшықет, жүйке және сүйектің үйлестірілген әрекеттеріне байланысты. Ұсақ моторика саласы әртүрлі қозғалыстарды қамтиды – қарапайымнан (ойыншықты ұстау) күрделіге дейін (сурет салу және жазу). Кішкентай балалары бар кез-келген адам нәрестелерде ұстау рефлексі жақсы дамығанын байқады, яғни бала ересек адамның саусағын мықтап ұстап, оны бірнеше секундқа жібермеуі мүмкін. Сондықтан қолдың кішкентай бұлшықеттерімен жұмысты сәби кезінен бастауға болады. Ұсақ моториканың дамуы баланың жалпы дағдыларына жағымды әсер етеді. Бұл жүйелердің өзара әрекеттесу процесінде нейрондар арасындағы байланыстардың тез қалыптасуымен түсіндіріледі. Бұған келесі салалар қатысады:

- Қиял. Ғалымдар суреттерді қарау мидың жұмысы тұрғысынан ойластырылған суреттермен жұмыс жасаудан өзгеше емес екенін дәлелдеді. Қиял кеңістіктік ойлау мен шығармашылықтың дамуына ықпал етеді.

- Жоспарлау. Бала заттармен өзара әрекеттесу кезінде не істеп жатқанының ықтимал салдарын бағалауды үйренеді. Балалар қажетті нәтижеге жету үшін не істеу керектігін түсінеді.

- Сөйлеуді дамыту. Нәресте заттарды сезінгенде, жүйке импульстары миға енеді, нәтижесінде көрші орталықтар (соның ішінде сөйлеу) қатысады.

- Табандылық. Ойындар мен жаттығулар балаларды табанды және шыдамды етеді. Олар мақсатқа жету үшін белгілі бір тапсырмаға шоғырлануды үйренеді.

- Жад. Сабақтан кейін көрнекі бейнелер жақсы есте қалады.

Балалардағы ұсақ моториканың дамуы біртіндеп жүреді, өйткені бұл жеке процесс және әр нәрестеде ол өз қарқынымен өтеді. Бастапқыда қозғалыстар ұқыпсыз және ыңғайсыз болады, бірақ арнайы ойындар оған осы дағдыларды қалыптастыруға көмектеседі. Балалардың ұсақ қол икемділігін дамытудың бірнеше түрлері бар:

- Алақан массажи. Ең қарапайымы-алақанға сағат тілімен жеңіл сипау массажи. Алақанның ортасында өте маңызды нүкте - сөйлеуді дамыту орталығы орналасқан. Сонымен қатар, саусақтарыңызды ұштардан білекке қарай уқалаңыз, оларды барлық жағынан ысқылаңыз, содан кейін әрқайсысының жастықшасына оңай басыңыз. Содан кейін әр саусақты бірнеше рет бүгіп, созыңыз. Мұндай массажды күн сайын 2-3 минут жасау керек. Бұл ми қыртысымен байланысты белсенді нүктелерге әсер етуге көмектеседі. Бұл кез-келген жастағы ұсақ моториканы дамытудың ең қарапайым және әмбебап тәсілі.

- Саусақ ойындары. Алақандар мен аяқтарда барлық ішкі органдардың проекциялары бар. Саусақ ойындары балаларды ептілікке ғана емес, сонымен қатар ішкі ағзалардың дұрыс жұмысын реттеуге, эмоционалды фонды жақсартуға көмектеседі (өйткені, әдетте, барлық балалар оларды қуана ойнайды).

- Қағазды жырту. Бұл жаттығу 7 айдан бастап балаларға жарамды. Тәрбиешілер балаларға ескі газеттерді немесе жұмсақ түсті қағаз парақтарды береді. Балалар алдымен жаңа материалды сезіне бастайды, қолдарында бұралып, содан кейін жыртады. Бұл жаттығу сезім қабілеттерін дамытуда тиімді әдістердің бірі болып саналды.

- Моншақтар. Балалар ұсақ заттарды сұрыптағанды ұнатады және бұл өте пайдалы. Сондықтан сіз әртүрлі мөлшердегі және пішіндегі ойыншықтарды берген дұрыс. Бала оларды саусақтарымен қызығушылықпен сұрыптайды. Бұл сондай-ақ моториканы дамытумен қатар, балада заттардың пішіні туралы ұғымды қалыптастыратын кірістіру жақтаулары және балада заттардың мөлшері туралы ұғымды қалыптастырады.

- Жарма, құм және т. б. Оларды сұрыптауға, себуге, қолмен, қасықпен ауыстыруға болады. Жарма ойындары ұсақ моториканы және тактильді сезімдерді жақсы дамытады. Ыдысқа әр түрлі дәнді дақылдарды салып, балаға кезекпен әр ыдысқа қолын түсіруге мүмкіндік беруге болады. Осылайша ол әртүрлі дәндерді сезіп, оларды саусақтарымен ала алады.

- Қақпақтар, кілттер, құлыптар, ажыратқыштар....Банкалардың, бөтелкелердің, көпіршіктердің қақпақтарын бұрау және бұрау сияқты қарапайым әрекет саусақтардың ептілігін дамытады.

- Түймелеу және байлау. Бұл жаттығу үшін қосымша ойыншықтар қажет емес. Баланы киіну процесіне біртіндеп қосыңыз. Түймелерді өзі бекітіп, шешсін. Бұл қолдың қозғалысын дамытып қана қоймай, баланы тәуелсіздікке үйретеді.

- Модельдеу. Модельдеу әр түрлі жастағы балаларға жарамды. Бұл жерде бала пластилиннен, саздан, камырдан мүсін жасайды, өз қиялына еріп беріп, түрлі заттар жасайды.

- Сурет салу және бояу. Қарапайымнан күрделіге дейін түрлі-түсті қарындаштар мен бояулармен сурет салуды үйрену арқылы балалардың қол машықтары жаттығады, жазуға үйренеді.

- Қолөнерге үйрету. Балаға қайшыны, желім таяқшасын, түрлі-түсті қағазды және картонды қолдану арқылы түрлі пішіндер, жеміс-жидектер формаларын қиып, жапсыруға жаттықтыру арқылы бала бойындағы кеңістіктік қиял мен шығармашылық ойлауды дамытуға болады.

Осылайша, балабақшадағы балалардың тәрбиешілермен және үйдегі ата-аналармен жұмыс жасауда қолданылатын әр түрлі іс-шаралар оларды мақсатты түрде қолдану арқылы ұсақ моториканың дамуына, саусақтардың қозғалысын үйлестіруге ықпал етеді. Ұсақ моториканы дамытуға арналған жаттығулар балаға үш есе пайда әкеледі: қолдар жақсы ұтқырлыққа, икемділікке ие болады, қол қимылдарының қаттылығы жоғалады, жазуды игеруге дайындалады, олар кез-келген жаста пайдалы болатын көркемдік талғамды қалыптастырады, үшіншіден, қолдың дамуы баланың сөйлеуі мен ойлауының дамуымен байланысты екендігі дәлелденді.

Ұлытау облысы, Сәтбаев қаласы
"Ертегі" бөбекжайы
Тәрбиеші, педагог-модератор
Бралинна Марфу Саматовна

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ЖӘНЕ БАСТАУЫШ БІЛІМ БЕРУДІҢ САБАҚТАСТЫҒЫ — ТИІМДІ ОҚЫТУДЫҢ ФАКТОРЫ

Аннотация

Бұл баяндамада мектепке дейінгі және бастауыш білім берудің сабақтастығы талданады. Сабақтастық білім беру процесінің тиімділігін арттырады, балалардың танымдық, әлеуметтік және эмоционалдық дамуына оң әсер етеді. Оқу әдістері, ойын арқылы оқыту, топтық жұмыстар мен жобалық оқыту тәсілдері арқылы сабақтастықты қамтамасыз ету жолдары қарастырылады. Сонымен қатар, баяндаманың соңында кесте арқылы сабақтастық элементтері көрсетілген.

Аннотация

В данном докладе анализируется преемственность дошкольного и начального образования. Преемственность повышает эффективность образовательного процесса и положительно влияет на познавательное, социальное и эмоциональное развитие детей. Рассматриваются способы обеспечения преемственности через методы обучения, игровое обучение, групповую работу и проектное обучение. В конце доклада представлена таблица с элементами преемственности.

Кілт сөздер: Мектепке дейінгі білім, бастауыш білім, сабақтастық, тиімді оқыту, ойын арқылы оқыту, жобалық оқыту.

Мектепке дейінгі және бастауыш білім берудің сабақтастығы балалардың білім алу процесінің негізін қалаушы элемент болып табылады. Бұл кезеңдердегі оқу бағдарламаларының бір-бірімен байланысы балалардың жалпы дамуына, білім сапасына және әлеуметтік дағдыларының қалыптасуына оң әсер етеді. Оқу әдістерінің сабақтастығы балалардың оқу мотивациясын арттырып, оқу процесінде өз бетінше әрекет етуге мүмкіндік береді. Мектепке дейінгі білім беру — баланың әлеуметтік, эмоционалдық, физикалық және танымдық дамуын қамтамасыз ететін кезең. Балалар ойын арқылы білім алып, табиғатты, қоршаған ортаны танып-біледі. Мектепке дейінгі білім берудің мақсаты — балалардың жеке тұлғасын дамыту, олардың шығармашылық қабілеттерін ынталандыру, тілдік дағдыларын қалыптастыру.

Мысал ретінде мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде балалардың тілдік дағдыларын дамыту үшін «Сөздер әлемі» атты ойын өткізуге болады. Бұл ойын арқылы балалар жаңа сөздерді үйреніп, сөйлеу қабілеттерін арттырады. Бастауыш білім беру — балалардың базалық білім мен дағдыларды алатын кезеңі. Бастауыш мектепте оқушылар оқу, жазу, математика, табиғаттану, қоғамдық ғылымдар сияқты пәндер бойынша білім алады. Оқыту әдістері интерактивті және дәстүрлі әдістерді, топтық жұмыстарды, жобалық оқытуды қамтиды. Мысалы, бастауыш мектепте оқушылар топтық жұмыс арқылы өздерінің зерттеу жобаларын жасап, қорғауы мүмкін. Сабақтастық білім беру жүйесінің екі кезеңі арасындағы тиімді байланысты қамтамасыз етеді. Бұл балалардың мектепке дейінгі білім кезеңінде алған білімдері мен дағдыларын бастауыш мектепте одан әрі дамытуға мүмкіндік береді.

Сабақтастық балалардың мектепке дейінгі білім кезеңінде игерген дағдылары мен білімдерін бастауыш мектепте жалғастыруға мүмкіндік береді. Мысалы, мектепке дейінгі білім беру бағдарламасында балалар тілдік дағдыларын дамытса, бастауыш мектепте оларды оқу мен жазуда қолдана алады. Сабақтастық балалардың психологиялық жағынан мектепке дайын болуына ықпал етеді. Мысалы, мектепке дейінгі білім кезеңінде қалыптасқан сенімділік бастауыш мектепте оқу процесіне оң әсер етеді.

Мектепке дейінгі және бастауыш білім берудегі сабақтастықты қамтамасыз ететін әдістерге ойын арқылы оқыту, топтық жұмыстар және жобалық оқыту жатады. Ойын — балалардың танымдық және әлеуметтік дамуын ынталандыратын күшті құрал. Мысалы, «Сөздер әлемі» ойыны мектепке дейінгі кезеңде сөздік қорды дамытуға көмектеседі. Топтық жұмыстар балалардың ынтымақтастығын арттырады. Мектепке дейінгі білім беру кезеңінде балалардың бірге ойнауы, бастауыш мектепте олардың жобаларда бірлесе жұмыс істеуіне ықпал етеді. Жобалық оқыту әдісі балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға көмектеседі. Мектепке дейінгі кезеңде балалар шағын жобаларды орындаса, бастауыш мектепте оларды одан әрі дамытады.

Мектепке дейінгі және бастауыш білім берудегі сабақтастықтың элементтерін кесте түрінде көрсетуге болады.

Сабақтастық элементтері	Мектепке дейінгі білім беру	Бастауыш білім беру
Оқу дағдылары	Ойын арқылы оқу	Оқу және жазу дағдылары
Тілдік дамуы	Сөздік қорды дамыту	Мәтінмен жұмыс жасау
Әлеуметтік дағдылар	Топта ойнау	Топтық жобалар
Шығармашылық даму	Шығармашылық ойындар	Жобалық жұмыстар
Психологиялық дайындық	Өзара қарым-қатынас	Оқу процесіне бейімделу

Сабақтастық тиімді оқытудың маңызды факторы болып табылады. Бұл процесс балалардың білім алу, дағдыларын дамыту және әлеуметтік қарым-қатынастарын қалыптастыруында шешуші рөл атқарады. Оқыту әдістері мен стратегияларының сабақтастығы балаларды білім алу жолында мотивациялайды және олардың мектепке дайын болуын қамтамасыз етеді. Білім беру жүйесінің дамуы үшін мектепке дейінгі және бастауыш білім берудің сабақтастығын қамтамасыз ету қажет. Сабақтастықты қамтамасыз ету жолында мұғалімдер мен тәрбиешілердің бірлескен жұмысы маңызды.

Мектепке дейінгі және бастауыш білім берудің сабақтастығы балалардың сапалы білім алуын қамтамасыз етеді, оларды қоғамда табысты азаматтар ретінде қалыптастыруға ықпал етеді. Білім беру сапасын арттыру үшін мектепке дейінгі және бастауыш білім беру бағдарламаларын үздіксіз жетілдіру, заманауи әдістер мен технологияларды енгізу, оқушылардың мүдделеріне сәйкес білім беру мазмұнын жаңарту қажет. Осының нәтижесінде, балалардың жан-жақты дамуы, сапалы білім алуы және тұлғалық қалыптасуы жүзеге асырылуы тиіс.

Мектепке дейінгі және бастауыш білім берудің сабақтастығы — білім беру жүйесінің маңызды бөлігін құрайды. Бұл сабақтастық балалардың оқу процесін тиімді түрде ұйымдастыруға, олардың білім деңгейін көтеруге және әлеуметтік адаптациясын жеңілдетуге мүмкіндік береді. Қазақстанның білім беру саясаты мектепке дейінгі және бастауыш білім берудің интеграциясын қолдайды, бұл білім беру мазмұнын жаңартуға, әдістемелерді жетілдіруге және оқыту нәтижелерін жақсартуға ықпал етеді.

Тиімді сабақтастықты қамтамасыз ету үшін мұғалімдер мен тәрбиешілердің өзара қарым-қатынасы, тәжірибе алмасуы және бірлескен жобаларды іске асыруы маңызды. Мұғалімдер мектепке дейінгі мекемелермен тығыз байланыста болуы тиіс, балалардың даму деңгейі мен дағдыларын ескере отырып, оқыту бағдарламаларын құруы керек. Бұл балалардың мектепке қабылдау кезінде стрессті азайтады, оларды оқу процесіне оңай бейімделуге көмектеседі.

Сонымен қатар, ата-аналармен тығыз қарым-қатынас орнату да маңызды. Ата-аналар балаларын мектепке дейінгі кезеңнен бастап мектепке дайындауға, олардың оқу қызығушылығын арттыруға көмектеседі. Ата-аналардың білім беру процесіне белсенді қатысуы балалардың мектепке психологиялық дайындығын арттырады, оқу мотивациясын көтереді.

Сабақтастықты тиімді ұйымдастырудың тағы бір жолы — білім беру бағдарламаларын синхрондау. Мектепке дейінгі және бастауыш білім беру бағдарламалары арасында тақырыптар мен дағдыларды

үйлестіру балалардың білім алу тәжірибесін толықтырады. Мысалы, мектепке дейінгі білім беру бағдарламасында табиғатпен танысу болса, бастауыш мектепте бұл тақырып тереңдетіліп, табиғаттану пәнінде жалғасады.

Соңында, мектепке дейінгі және бастауыш білім берудің сабақтастығын дамыту үшін инновациялық технологияларды енгізу маңызды. Заманауи білім беру технологиялары оқыту процесін қызықты әрі тиімді етеді. Мысалы, цифрлық құралдарды пайдалану балалардың оқу материалын меңгеруіне, қызығушылығын арттыруға мүмкіндік береді.

Демек, мектепке дейінгі және бастауыш білім берудің сабақтастығы тиімді оқытудың негізін құрайды. Бұл процесс балалардың білім алу, дағдыларын дамыту және әлеуметтік қарым-қатынастарын қалыптастыруында шешуші рөл атқарады. Мектепке дейінгі және бастауыш білім беруді интеграциялау, оқу бағдарламаларын үйлестіру, мұғалімдер мен ата-аналардың ынтымақтастығы, инновациялық технологияларды енгізу балалардың білім сапасын арттыруға және оларды табысты азаматтар ретінде қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Сабақтастықты дамыту барысында бірнеше маңызды аспектілерді ескеру қажет. Біріншіден, оқу бағдарламаларының мазмұнын жаңарту мен жетілдіру, педагогикалық әдістердің тиімділігін арттыру — бұл білім беру жүйесінің сапасын жақсартуға мүмкіндік береді. Оқытудың белсенді және интерактивті әдістері, ойын мен шығармашылықты қолдану балалардың оқуға деген қызығушылығын арттырады, әрі оқу процесін қызықты етеді.

Екіншіден, мұғалімдер мен тәрбиешілердің біліктілігін арттыру — сабақтастықты жүзеге асырудағы маңызды кезең. Педагогтардың жаңа әдістемелер мен технологияларды меңгеруі, тәжірибелерімен бөлісуі, семинарлар мен тренингтерге қатысуы білім беру сапасын арттыруда маңызды рөл атқарады. Бұл оларға балалармен тиімді қарым-қатынас орнатуға, оқу материалдарын қызықты әрі түсінікті түрде жеткізуге мүмкіндік береді.

Үшіншіден, білім беру ұйымдарының арасында серіктестік орнату қажет. Мектепке дейінгі білім беру мекемелері мен бастауыш мектептер арасында тұрақты байланыс пен ақпарат алмасуды ұйымдастыру балалардың білім алу процесін үйлестіруге көмектеседі. Бұл серіктестік білім беру бағдарламаларының сапасын жақсартуға, педагогтардың тәжірибесін байытуға, балалардың психологиялық дайындығын арттыруға мүмкіндік береді.

Төртіншіден, аналар балаларының білім алуына ықпал етіп, оларды мектепке психологиялық дайындауға көмектеседі. Ата-аналарға арналған семинарлар мен тренингтер ұйымдастыру, ақпараттық материалдармен қамтамасыз ету олардың балаларын қолдауға арналған дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

Соңында, мектепке дейінгі және бастауыш білім берудің сабақтастығы — балалардың жан-жақты дамуына ықпал ететін маңызды фактор. Бұл сабақтастық білім беру жүйесінің тиімділігін арттыруға, балалардың оқу мотивациясын көтеруге, олардың әлеуметтік дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Сабақтастықты дамыту мен жетілдіру арқылы біз балалардың табысты азаматтар ретінде қалыптасуына, олардың білім деңгейінің өсуіне, психологиялық және әлеуметтік дамуына үлес қосамыз. Қазақстанның білім беру жүйесінде осы бағыттағы жұмыстарды жалғастыру, заманауи білім беру технологияларын енгізу және нығайту қажет.

Осылайша, мектепке дейінгі және бастауыш білім берудің сабақтастығын дамыту арқылы біз балалардың болашағына нық қадам жасаймыз. Қазақстанның білім беру саясаты мен стратегиялары балалардың сапалы білім алуын қамтамасыз етуге бағытталуы тиіс. Әрбір бала білім алу процесінде өзіне сенімді, белсенді, шығармашылықпен жұмыс істейтін азамат ретінде қалыптасуы керек.

Кесте: Инновациялық әдістемелік көмектер

Көмектер	Сипаттамасы	Мақсаты
Педагогикалық әдістемелік нұсқаулықтар	Оқу жоспарлары мен сабақ жоспарларының әзірленуі	Білім беру мақсаттарын анықтау
Цифрлық білім беру платформалары	Moodle, Google Classroom секілді платформаларды пайдалану	Оқу процесін ұйымдастыру

Оқу ойындары мен тренингтер	Оқытуды ойын форматында ұйымдастыру	Балалардың ынтасын арттыру
Электрондық оқулықтар мен қосымшалар	Интерактивті электрондық оқулықтар мен білім беру қосымшаларын қолдану	Оқу материалын меңгеруді жеңілдету
Мультимедиялық құралдар	Слайд-шоулар, видеолар, диаграммалар мен инфографикаларды пайдалану	Оқу материалын визуализациялау
Коучинг және менторлық	Мұғалімдер мен тәрбиешілер арасында тәжірибе алмасу	Педагогтардың кәсіби дамуын қолдау
Ашық сабақтар	Педагогтардың бір-бірінің сабақтарын бақылау	Тәжірибе алмасу
Ата-аналарға арналған семинарлар	Ата-аналарды білім беру процесіне тарту	Балалардың білімін қолдау
Байланыс платформалары	WhatsApp, Telegram топтарын пайдалану	Ата-аналармен тұрақты байланыс орнату
Интерактивті оқу кеңістері	Сабақтың өткізілу форматын өзгерту	Оқушылардың белсенділігін арттыру
Критериалды бағалау	Оқушылардың білімін бағалау үшін критерийлер мен рубрикаларды әзірлеу	Білім сапасын арттыру
Оқу портфолиосы	Оқушылардың оқу процесін және жетістіктерін көрсететін портфолио жасау	Жеке жетістіктерді бағалау

Бұл кесте мектепке дейінгі және бастауыш білім берудің сабақтастығын дамыту үшін қолданылатын инновациялық әдістемелік көмектерді жүйелейді. Әрбір элемент білім беру процесін тиімді ұйымдастыруға, балалардың дамуын қолдауға бағытталған.

Әдебиеттер:

1. Құдайбергенова, Г. (2018). Мектепке дейінгі және бастауыш білім берудің сабақтастығы. *Білім берудің теориясы мен практикасы*, 2(1), 45-50.
2. Сейітов, М. (2020). Инновациялық оқыту әдістері. *Қазақстандағы білім беру: мәселелері мен шешімдері*, 3(2), 12-19.
3. Әбенова, С. (2019). Білім беру жүйесінде цифрлық технологиялардың рөлі. *Халықаралық білім беру журналы*, 1(3), 67-75.
4. Рахметова, Д. (2021). Оқу процесінде ойын әдістерін қолдану. *Педагогикалық зерттеулер*, 4(2), 25-30.
5. Есқараева, А. (2022). Ата-аналармен ынтымақтастық: тәжірибелер мен ұсыныстар. *Білім берудің жаңа әдістері*, 5(1), 102-108.

Алматы облысы, Іле ауданы, М.Түймебаев ауылы
«Amina kids» Амина бөбекжай балабақшасы ЖШС
Мектеп алды даярлық тобының тәрбиешісі
Айтпанбетова Аида Алайдаровна

БАЛАЛАРДЫҢ ТІЛДІК ДАМУЫ - МЕКТЕПАЛДЫ ДАЯРЛЫҚ СЫНЫБЫНДА ТІЛДІК DAҒДЫЛАРДЫ ДАМУҒА ӘДІСТЕРІ

Аннотация

Балалардың тілдік дамуы мектепалды даярлық кезеңінде ерекше маңызға ие, себебі осы кезеңде балалардың тілдік дағдыларының қалыптасуы олардың кейінгі оқыту және қоғамда белсенді болуына негіз болады. Бұл мақалада мектепалды даярлық сыныбында балалардың тілдік дағдыларын дамыту әдістері қарастырылып, әртүрлі педагогикалық тәсілдер мен тәсілдерді қолдану арқылы тілдік даму деңгейін көтеруге мүмкіндік беретін мүмкіндіктер талданады. Оқушылардың тілдік дағдыларын дамыту барысында олардың сөздік қорын кеңейту, сөйлеу қабілетін жетілдіру және коммуникативтік дағдыларын қалыптастырудың маңыздылығы баяндалады.

Кілт сөздер: тілдік даму, мектепалды даярлық, балалар, тілдік дағдылар, педагогикалық әдістер, сөйлеу, сөздік қор, коммуникативтік қабілеттер.

Баланың тілдік дамуы – тіл адамның ойлау қабілетін, қоғамдық өмірге қатысуын және мәдениетті меңгеруін айқындайтын жалпы дамуының негізгі компоненті болса, мектепалды даярлық сыныбы — баланың тілдік дағдыларын дамыту үшін маңызды кезең болып табылады. Бұл кезеңде баланың ана тіліне деген қызығушылығы қалыптасып, оны қолдану дағдылары нығаяды. Сондықтан да мектепалды сынып мұғалімі үшін баланың тілдік дамуын жүйелі түрде қамтамасыз ету басты міндеттердің бірі болып табылады.

Мектепалды даярлық сыныбының ерекшелігі — бұл кезеңде балалар тек оқу мен жазуды ғана емес, сонымен бірге сөйлеу мен тыңдауды, түсіну мен қабылдауды да үйренеді. Әрбір жаңа сөз, сөйлем құрылымы, тілдік категориялардың меңгерілуі – баланың жалпы когнитивті дамуына әсер етеді. Осы кезеңде балалардың тілдік дағдыларын дамыту үшін түрлі әдістер мен тәсілдер қолданылуы қажет, олардың арасында көрнекілік, дидактикалық ойындар, шығармашылық тапсырмалар мен топтық жұмыс маңызды орын алады.

Балалардың тілдік дағдыларын дамыту үшін бірінші кезекте сөздік қорды кеңейту өте маңызды. Бұл мақсатта балаларды жаңа сөздермен таныстыру, олардың мағынасын түсіндіру, сөздерді сөйлемде дұрыс қолдануды үйрету қажет. Мысалы, күнделікті өмірде кездесетін заттар мен құбылыстарды атау арқылы балалардың сөздік қорын толықтыруға болады. Бұл сөздердің баланың өмірінде маңызды рөл атқаратын заттар болуы тиіс, сонда ғана олар мәнді және қажетті болып көрінеді. Сонымен қатар, балалардың өз сөздерімен сөйлеу қабілетін дамытуды мақсат еткенде, балаларға қарапайым сөйлемдерден бастап, күрделі сөйлемдер құрастыруды үйрету қажет. Балаларға сұрақ қою, жауап беру, әңгіме құру сияқты тапсырмалар олардың сөйлеу дағдыларын дамытады.

Екінші маңызды аспект – баланың сөйлеу қабілетін дамыту. Сөйлеу – бұл тілдік дағдының негізі, ол балаларға өз ойларын жеткізу, ойын білдіру, пікір алмасу дағдыларын қалыптастырады. Сөйлеуді дамыту үшін балаларға қарапайым мәтіндерді оқыту, оларды тыңдауды және сол мәтін бойынша сұрақтарға жауап беруді үйрету тиімді болады. Мысалы, балаларға белгілі бір оқиға туралы әңгіме оқып

беріп, олардан осы оқиға туралы сұрау немесе сол оқиғаны өз сөздерімен айтуын сұрау – балалардың сөйлеу дағдыларын қалыптастырудың тиімді әдісі болып табылады.

Балалардың тілдік дамуын қамтамасыз етуде маңызды рөл атқаратын тағы бір әдіс — дидактикалық ойындар мен шығармашылық тапсырмалар. Ойын арқылы балалар қызығушылықпен әрі көңілді түрде тілдік дағдыларын дамытуға мүмкіндік алады. Ойын түрінде өткізілетін сабақтарда балалар жаңа сөздер мен сөз тіркестерін қолдану арқылы сөздерді есте сақтап, сөйлеу қабілеттерін дамытуға үйренеді. Мысалы, түрлі заттарды суреттеп, оларды атау, не болмаса сол заттармен байланысты оқиғаларды ойлап табу — балалардың сөздік қорын байытатын ойындар болып табылады.

Балалардың тілдік дағдыларын дамытуда ойындардың рөлі ерекше, өйткені ойындар балалардың қызығушылығын арттырып, оларды тілдік тапсырмаларды шешуге ынталандырады. Мектепалды даярлық сыныбында қолдануға болатын түрлі ойындар балалардың сөздік қорын байытуға, сөйлеу қабілеттерін дамытуға және коммуникативтік дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді. Төменде балалардың тілдік дағдыларын дамыту үшін қолдануға болатын бірнеше тиімді ойындар ұсынылады.

1. **«Суретпен әңгіме құрастыру»**. Бұл ойын балалардың сөздік қорын кеңейтуге және сөйлеу қабілетін дамытуға бағытталған. Мұғалім балаларға түрлі суреттер көрсетеді (мысалы, табиғаттың әртүрлі көріністері, жануарлар, адамдардың әрекеттері) және олардан сол суретке қатысты әңгіме құрастыруды сұрайды. Бұл ойын балалардың сөздер мен сөз тіркестерін қолдану дағдыларын қалыптастырып, оларды сөйлеуге ынталандырады.

2. **«Не жетіспейді?»**. Бұл ойында балаларға бірнеше заттар қойылады, бірақ біреуі жетіспейді. Мысалы, үстелге бес зат қойылып, олардың біреуі жабылады немесе алынып тасталады. Балаларға қандай заттың жетіспей қалғанын табуды сұрайды. Бұл ойын балалардың назарын, есте сақтау қабілеттерін дамытумен қатар, оларды өз ойын дұрыс және нақты түрде жеткізуге үйретеді.

3. **«Сөздермен топ құру»**. Мұғалім балаларға белгілі бір тақырып немесе ұғым бойынша сөздер береді (мысалы, көкөністер, жануарлар, түстер, тағамдар және т.б.). Балалар осы сөздерді топтастыру немесе сөйлемдер құру арқылы оларды дұрыс қолдануға үйренеді. Бұл ойын балаларға сөздер арасындағы байланысты түсінуге және сөздік қорын толықтыруға көмектеседі.

4. **Көрініс құру**. Бұл ойын барысында балаларға белгілі бір тақырып беріледі, олар сол тақырып бойынша көрініс немесе қойылым құруы қажет. Мысалы, «Күз мезгілі» тақырыбында балалар күздің ерекшеліктері туралы әңгімелеп, сол жағдайларды сахналап көрсетуі мүмкін. Бұл ойын балалардың тілдік шығармашылығын дамытуға және оларды топтық жұмыста ынтымақтаса жұмыс істеуге үйретеді.

Балалардың тілдік дағдыларын дамытудағы тағы бір маңызды аспект — олардың тыңдау қабілетін қалыптастыру. Балалар өздерінің сөйлеу дағдыларын дамыту үшін, алдымен басқа адамдардың айтқан сөздерін тыңдап, түсінуі керек. Балаларға әртүрлі ертегілер мен әңгімелерді оқып беру, тыңдаған мәтіндер бойынша сұрақтар қойып, оларды қайта әңгімелету — тыңдау дағдыларын дамытудың бір әдісі болып табылады. Бұл әдіс балалардың тілін дамыту ғана емес, сонымен қатар олардың ақпаратты қабылдау және түсіну қабілетін де арттырады. Сондай-ақ, балалардың тілдік дамуын қамтамасыз ету үшін мұғалім мен ата-аналардың ынтымақтастығы да өте маңызды. Мектепалды даярлық сыныбында бала ең көп уақытын мұғаліммен өткізетіндіктен, мұғалімнің рөлі ерекше. Бірақ ата-аналар да балалардың тілдік дамуында маңызды рөл атқарады. Ата-аналар балаларымен үйде тілдік ойындар ойнап, кітаптар оқып, балалардың сөйлеу дағдыларын дамытуға үлес қосулары тиіс. Мұғалімдер мен ата-аналар арасындағы ынтымақтастық балалардың тілдік дамуын күшейтеді.

Сонымен қатар, баланың тілдік дамуы оның әлеуметтік бейімделуіне де әсер етеді. Тіл арқылы бала өзін қоршаған ортамен, басқа адамдармен байланыс орнатуға үйренеді. Мектепалды даярлық сыныптарында балалардың әртүрлі әлеуметтік жағдайларда сөйлеу дағдыларын қалыптастыру өте маңызды. Олар топта жұмыс істей отырып, өз пікірін айтып, басқалардың пікірін тыңдауға, пікір алмасуға дағдыланады. Бұл олардың өзара қарым-қатынас жасау қабілеттерін жақсартады.

Қорыта айтқанда, балалардың тілдік дағдыларын дамыту — мектепалды даярлық кезеңінде аса маңызды процесс. Бұл кезеңде баланың сөздік қоры, сөйлеу қабілеті, тыңдау дағдылары қалыптасып, олардың жалпы білім алу процесіне негіз қаланатын болады. Баланың тілін дамыту үшін әртүрлі әдіс-тәсілдер мен педагогикалық технологияларды қолдану қажет, соның ішінде дидактикалық ойындар, шығармашылық тапсырмалар, оқытудың көрнекі әдістері және ата-аналармен ынтымақтастықты дамыту маңызды рөл атқарады. Тіл арқылы бала тек білім алмайды, ол өзін қоршаған әлеммен қарым-қатынас жасауды да үйренеді.

Алматы облысы, Іле ауданы, М.Түймебаев ауылы
«Amina kids» Амина бөбекжай балабақшасы ЖШС
Тәрбиеші
Назарова Гульназ Таңатарқызы

ТӘРБИЕЛЕНУШІЛЕРДЕГІ ТАНЫМДЫҚ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҚТЫ ДАМУ МАҚСАТЫНДА СЕРУЕНДЕУДІ ҰЙЫМДАСТЫРУ

Мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық дамуы үшін серуендеуді ұйымдастырған кезде "танымдық даму" білім беру саласының мазмұнына сүйену керек. Серуендеуді ұйымдастыруда келесі бағыттар бөлінеді: балалардың ой-өрісін кеңейту, әлемнің тұтас бейнесін қалыптастыру, танымдық-зерттеу қызметін дамыту, өнімді (сындарлы) қызметті дамыту; қарапайым математикалық түсініктерді қалыптастыру.

Балалар табиғаты бойынша зерттеушілер. Жаңа тәжірибеге деген шексіз шөлдеу, қызығушылық, экспериментке деген үнемі ұмтылыс, әлем туралы жаңа түсініктерді өз бетінше іздеу дәстүрлі түрде балалардың мінез-құлқының маңызды белгілері ретінде қарастырылады. Әрбір бала кішкентай зерттеуші, ол қоршаған әлемді қуана және таңданыспен ашады. Балалар белсенді әрекетке ұмтылады және бұл ұмтылыстың жойылып кетуіне жол бермеу, оның одан әрі дамуына ықпал ету маңызды. Балалардың іс-әрекеті серуенде неғұрлым толық және әр түрлі ұйымдастырылса, балалардың дамуы соғұрлым сәтті болады, әлеуетті мүмкіндіктер мен балалардың шығармашылық көріністері жақсы жүзеге асырылады. Сондықтан ойын, ересектермен және құрдастарымен қарым-қатынас, эксперимент, бақылау, балалар еңбегі сияқты балалар үшін ең жақын және табиғи іс-шаралар серуендеу кезінде ерекше орын алады.

Мектепке дейінгі мекемелердің жұмыс тәжірибесінде серуендеудің келесі түрлері қолданылады:

- типтік - балалардың ең еркін қызметі;
- біріктіру – мақсатты серуендеу және еркін әрекет;
- серуендеу – экскурсия; спорттық эстафеталар.

Серуендеу келесі құрамдас бөліктерді қамтиды:

- бақылау, қарау;
- балалардың еңбек қызметі;
- ашық ойындар;
- балалармен жеке жұмыс;
- балалардың өзіндік қызметі.

Білім алу процесі балалардың тәуелсіз іс-әрекеті кезінде тиімді болатыны белгілі. Серуенде танымдық-зерттеу қызметін ұйымдастыру арқылы баланың зерттеуге деген қызығушылығын қолдауға және ынталандыруға, оған зерттеу іс-әрекетінде тәжірибе жинақтауға, қабылдауды, ойлауды, сөйлеуді дамытуға көмектесуге болады. Серуендеудегі танымдық-зерттеу қызметі балалардың іс-әрекетін ұйымдастырудың визуалды-практикалық әдістерін қамтиды: бақылаулар, экскурсиялар, қарапайым тәжірибелер, эксперименттер, ойын проблемалық жағдайлары және т.б. Серуендеу кезінде бақылау күн сайын жүргізіледі. Ол барлық балалармен немесе кіші топтармен алдын-ала жоспарланады. Бұл табиғи құбылыстарды немесе ересектердің еңбегін бақылау болуы мүмкін.

Сонымен қатар, серуендеу кезінде ересек адам мезгіл-мезгіл балалардың ұйымдастырылған бақылаулар барысында ғана емес, сонымен қатар өз бақылаулары барысында алған білімдерін нақтылап, бекітіп отыруы керек. Бұл мәселені сәтті шешу үшін баланың назарын аудару әдістері жасына сәйкес келуі керек, ең алдымен бұл әр түрлі формадағы индикативті реакцияларға сүйену. Ересек адамның міндеті-балалардың табиғи ортадағы өзгерістерді байқауға, баланың назарынан тыс қалған сәттерге назар аударуға деген ұмтылысын сақтау. Байқау тыңдауды және естігенді белсенді қабылдауды қамтиды. Бірақ серуендеу кезінде бала оны алаңдататын көптеген сәттерге тап болады: құс шырылдайды, көліктердің шуылы және т. б.

Үлкен мектеп жасына дейінгі баланың белсенді назар аудару кезеңі шамамен 10 минутты құрайды. Сондықтан бақылаулар қызықты, танымдық және белсенді қабылдау кезеңінде болуы керек. Қарастырылып отырған объектілерге танымдық белсенділікті ынталандыру үшін тәрбиеші балалардың қызығушылығын, эмпатиясын және қоршаған ортадағы ерекше оқиғаларға қатысуын жеке мысалмен тудыруы керек. Проблемалық сұрақтар қою арқылы мектеп жасына дейінгі балаларды өз пікірлерінің белсенді мәлімдемелеріне тартуы қажет.

Табиғи ортаның жарқын бейнелеріне қызығушылықтың негізгі эмоционалды ынталандыруы. Күнделікті бақылауларға қызығушылықты сақтау тікелей танысу үшін объектінің мезгіл-мезгіл өзгеруіне байланысты жүзеге асырылуы мүмкін. Жануарлар, өсімдіктер, жәндіктер мен құстардың табиғат құбылыстарын бақылау әр түрлі мамандықтағы адамдармен танысуға, қоғамдық өмірмен — көше өмірімен танысуға ауыстырылуы керек. Балалардың назарын табиғатта әр түрлі уақыт кезеңдерінде болып жатқан өзгерістерге аударып, балаларды көргендеріне таңдануға ғана емес, сонымен бірге қорытынды жасауға, табиғи объектілердің өзара тәуелділігін түсінуге, табиғатқа қамқорлық жасауға, оның байлығын қорғауға және көбейтуге үйрету маңызды. Мақсатқа сәтті жету үшін тәрбиеші балалардың белсенді қабылдауын ұйымдастыратын арнайы әдістерді қолдануы керек: зерттеуді ұсыну, объектілерді бір-бірімен салыстыру, жетекші және арандатушылық сұрақтар қою, жеке объектілер мен табиғат құбылыстары арасында байланыс орнатуға көмектесу.

Серуенде мектеп жасына дейінгі балалардың бірлескен және тәуелсіз іс-әрекеті процесінде табиғи материалдармен тәжірибелерді ұйымдастыру барысында балалар қоршаған әлемді жақсы біледі. Мұның бәрі оларды ересектерден, танымдық әдебиеттерден, балалар энциклопедияларынан, интернеттен көмек сұрап сұрақтарға жауап іздеуге ынталандырады. Мектеп жасына дейінгі балаларды табиғат құбылыстарымен таныстыру үшін серуендеу кезінде эксперименттік қызметті жоспарлау кезінде маусымдыққа ерекше назар аудару керек. Сондай-ақ балалардың бірлескен және дербес зерттеу қызметі үшін қажетті жағдайлар жасалуы тиіс. Үлкен мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық белсенділігін ынталандырудың тиімді түрі-балабақша аумағында және одан тыс жерлерде экскурсиялар. Олар тірі және жансыз табиғат объектілерін зерттеу бойынша зерттеу қызметін дамыту, Табиғаттағы маусымдық өзгерістерге бақылау жүргізу мақсатында ұйымдастырылады. Экскурсияда балалардың эксперименттік іс-әрекетінің аясын кеңейтуге мүмкіндік бар. Тәрбиешілер үшін серуендеу-бұл балаларды сауықтырып қана қоймай, баланы жаңа біліммен байытудың, табиғаттың өзі беретін тәжірибелерді көрсетудің, зейінді, есте сақтауды және басқа да ойлау операцияларын дамытудың ерекше мүмкіндігі.

Осылайша, дұрыс ұйымдастырылған және ойластырылған серуендер балалардың танымдық даму міндеттерін орындауға көмектеседі. Педагогикалық қызмет барысында бақылауларды жүйелі түрде қолдана отырып, жануарлар әлемінің өкілдерін зерттеу бойынша тәжірибелер, эксперименттер, практикалық жұмыстар, балабақша аумағы бойынша және одан тыс жерлерге экскурсиялар — мұның бәрі балалардың табиғат туралы білімдерін игеруіне, салыстыру, талдау, жалпылау, тұтас және оның бір бөлігін табу, заттарды сипаттау дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

Түркістан облысы, Шымкент қаласы
№100 "Тоғжан" бөбекжай-бақшасы
Тәрбиеші, педагог-зерттеуші
Турабаева Эльвира Аликадыровна

«ТӘРБИЕЛЕУ-БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІНДЕ БАЛАЛАР ӘРЕКЕТТЕРІНІҢ НЕГІЗГІ ТҮРЛЕРІН КІРІКТІРУ АРҚЫЛЫ ПЕРСПЕКТИВАЛЫҚ ЖОСПАР ҚҰРУ»

«Нан-дастархан байлығы»

Мақсаты: Жобаны ойын түрінде ұйымдастырып, нан туралы балалардың түсініктерін кеңейтіп, нан қайдан және қалай келетінін түсіндіру. Рухани жаңғыру: "Бидай түю" дәстүрімен таныстыру. Еңбекті бағалап, адамгершілік қасиеттерін ояту, сөздік қорын молайту.

Міндеттері:

- А) Нан туралы білімдерін кеңейту;
- Ә) Танымдық, ойлау қабілеттерін дамыту;
- Б) Нан қадірін түсініп, еңбекті бағалауға тәрбиелеу;

Керекті құрал-жабдықтар: прожектор, видео ролик, көрініске қажетті заттар, зерттеу орталығына қатысты заттар, былауыз шам, акварелді бояу, қылқалам, ермексаз, бидай, асқабақ дәндері, асханаға қажетті заттар, тандыр, пеш, қолғап, қол диірмені, дүкен т.б.

Ғылыми жобаның өзектілігі:

Менің зерттеу жұмысымның тақырыбы: «Нан дастархан байлығы». Қазіргі уақытта пісіріп жатқан нанның құрамы талаптарға сәйкес келмейді, - қатты үгітіледі, қышқыл дәмі сезіледі, тез бұзылады. Сондықтан да нанның құрамын, сапасын және оның адам денсаулығына әсерін зерттеу өзекті деп ойлаймын.

Нан дастарханға қалай келеді?

Балаларға нанның дастарқанға келу жолын видеоролик арқылы көрсету және әңгімелеу.

Нанның дастарқанға келу жолын ретімен әңгімелеу

Нан дастарқанға қалай келеді екен?

1. Ең бірінші тракторшы жерді жыртады.
2. Диканшы дәнді себеді, бидайдың өсуін қадағалап, оны суарып, күтіп баптайды.
3. Бидай піскесін комбайыншы бидайды орады.
4. Орылған бидайды астық терминалына апарды.
5. Ол жерде бидайды кептіріп, диірменге апарып тартады. Шыққан ұнды қалтаға салып қаптайды.
6. Ұнды дүкендерге, наубайханаларға жібереді.
7. Наубайханада нан пісіріліп, дүкендерге әкелінеді. Кейбір отбасыларда ұнды сатып алып, өздері үйлерінен әр түрлі тағамдар, түрлі нандар пісіреді.

Ас атасы - нан. Нан – ұннан жасалады. Ал ұнның құрамында адамның бойына нәр беретін, қуат беретін қажеттінің бәрі бар. Астықтан алынатын ең маңызды өнімдердің бірі - нан және нан өнімдері. Бұл өнімдері күнделікті қолданылып отырады.

Ғажайып ағаштың пайда болуы.

Балалар біздің топта ғажайып ағаш пайда болды.

Ғажайып ағаш туралы өтірік әңгіме оқып береді. Баяғы өткен заманда бір патшалықтағы балабақшаның тобының балалары жерге бидайдың дәнін отырғызыпты. Ол дәнді олар терезенің алдынан тауып алыпты.

Біраз уақыт өте келе ғажайып ағашта алма емес. Алмұртта емес, апельсинге де ұқсаматын.

Нан, тоқаш, бауырсақ, печенье өсіпті. Балалар болса, түскі асқа да, кешкі асқа да осы ағаштан жұлып жей беріпті.

Проблемалық сұрақ

Ал нан қалай дастарханға келеді?

Сурет бойынша әңгімелеу.

Мнемокестемен жұмыс:

Мақсаты: балаларда өлеңді тиімді есте сақтау дағдыларын қалыптастыру.

«Нан қоқымын шашпаңдар,

Жерде жатса баспаңдар.

Теріп алып қастерлеп

Торғайларға тастаңдар!»

Тыйым сөздер

Нанды бір қолмен үзбе.

Нанды жерге тастама.

Нан қиқымын шашпа.

Жердегі нан қиқымын баспа.

Нанды қорлама-обал болады.

Мақал-мәтелдер

Нан береке бастауы;

- Нан көп болса, қарның тоқ болар;

- Жердің сәні егін;

- Нан күш, қуат көзі;

- Нан тамақтың атасы, ынтымақ көптің батасы;

- Еңбектің наны тәтті, жалқаудың жаны тәтті.

Балаларды шеңберге шақырып, санамақтар айту Бір дегенің - білеу

Бір дегенің — білеу,

Екі дегенің — егеу,

Үш дегенің — үскі,

Төрт дегенің — төсек,

Бес дегенің — бесік,

Алты дегенің — асық,

Жеті дегенің — желке,

Сегіз дегенің — серке,

Тоғыз дегенің — торқа,

Он дегенің — оймақ,

Он бір — қара жұмбақ.

Жұмбақтар:

Ұзын мұрты сарылар

Мойнын да наны бар

Бидай

Асты-тас, үсті-тас

Ортасында піскен ас.

Таба нан

Көрініс көрсету.

Ал, енді балалар барлықтарыңды зерттеу орталығына шақырамын.

Зерттеу орталығында жұмыс:

Бидайды топыраққа салып, өсіріп көрейікші. Арнайы ыдыстардағы топыраққа бидай дәндерін отырғызып, су құю, күн көзіне қою.

Жаппай бақылау:

Нан дастарханға қалай келеді?

Тракторшы жер жыртады, бидай тұқымын себеді.
Диқаншы оны суарады. Комбайншы піскен егінді
жинайды. Жүргізуші бидайды диірменге тасиды.
Диірменші ұн тартады. Ұнды нан зауытына апарды.
Наубайшы ұннан нан пісіреді. Нан дүкенге түседі.
Сатушы нанды халыққа сатады.

Бақылау: жетелеуші сұрақтарға жауап беру арқылы, балалардың білімдерін толықтыру. Балалармен бірге бақылау, зерделеу, зерттеу іс-әрекетін дамыту. Күнделікті деректерді жинау, танымдық қабілеттерін дамыту. Өсімдіктерді өсуін бақылау, баптау, өсіру. Бидай дәндерін үгіп, ұн, содан соң қамыр илеу, нан пісіру.

Ойын әрекеттерін ұйымдастыру

Мақсаты: Балалардың зеректік дағдысын қалыптастыру.

Бала үні, саралау, нәтиже, қызығушылық, топпен жұмыс.

Сюжетті-рөлдік ойындар арқылы балалардың шығармашылық дағдыларын дамыту

Мақсаты: Балаларды дүкендегі, диірмендегі ересектердің еңбегімен таныстыру. Бидайды өсіру, қол диірменмен үгітіп, ұнның пайда болуы, содан соң қамыр илеу, нан пісіру үдерісімен таныстыру. Ойынға деген қызығушылығын дамыту. Балалар арасында өзара жағымды қарым қатынасын қалыптастыру. Балаларды дүкеншілердің еңбегін құрметтеуге тәрбиелеу.

Наубайхана. Балалардың барлығын "Ас үйге" шақырамын, мұнда бәріміз тапсырмалар орындаймыз. Үстел жанына жақындап тұрайық, не көріп тұрсындар?

-Бидай дәні, қол диірмен, ұн, су, тұз, ашытқы т.б. керекті құрал жабдықтар.

Педагог, балалармен бірге бидайды қол диірменде үгітіп, одан ұн қалай жасалатынын көрсетеді. Содан соң, қамырды илеп, оның көтерілгенін күтеміз. Дайын болған қамырды балалардың барлығына теңдей бөліп беремін. Қамырды жайып, нанды пешке салып пісіреміз. Дайын, піскен нанды дүкенге жібереміз.

Дүкен

Сатушылар жаңа піскен нанды сөрелерге қойып, сатып алушыларға сатады. «Нан-байлық, нан-береке» деп халқымыз бекер айтпаған. Міне, көрдіңдер ме? Қаншама адам еңбек етеді екен. Сондықтан дастарханға зор еңбекпен келген нан тағамдарын қастерлеуіміз керек. Сергітүсәті:

Сергіту сәті:

Жайқалады ақ бидай,

Басын иіп аққудай.

Трактормен комбайн,

Жүргізуге мен дайын.

Шығармашылық дағдыларын дамыту

"Бидайдың масағы"

Мақсаты:

Сурет салу арқылы баланың шығармашылық қабілетін, қызығушылығын арттыру. Түстерді дұрыс таңдай білу дағдысын, ой – өрісін, саусақ қимылын дамыту.

Педагог бала үнін ескеріп, балаларды екі топқа бөледі: бірі балауыз шаммен салынған бидай масағын бояса, екінші топ ермексазды пайдаланып бидай сабағына дән қауыздарын бидай мен асқабақ дәндерін жапсырып шығады. Балалардың жұмыстарын мақтап, мадақтау.

Қорытынды

Дастарқаныңыздың үстінде күнде нан тұрмаса, көңіліңіз де, дастарқаныңыз да – орта, берекеңіз кетіп, басқа тамақ көзіңізге көрінбейді. Нанның қасиеттілігінің өзі осыдан-ақ көрінеді. Үйімізге қонақ келсе, ең алғаш дастарқанға нан қоямыз. Асығып тұрған кісі болса, «Ең болмаса нан ауыз тиіңіз» дейді үлкендер. Нан дастархан байлығы, дастарханымыздан нан үзілмесін.

Алматы облысы, Іле ауданы, Ақсай ауылдық округ
"Мирас" бөбекжай балабақшасы
Тәрбиеші
Адилбекова Лаура Адилбекқызы

МЕКТЕПKE ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ БІЛІМ АЛУЫНА ДЕГЕН ЫНТАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖӘНЕ ДАМУЫ

Мектеп жасына дейінгі балаларды оқытуға ынталандыру қазіргі білім беру жүйесі үшін өзекті мәселе болып қала береді. Қоғам бала кезінен бастап оқытуға белсенді қатысуды талап етеді. Сондықтан мотивация балабақшада мүмкіндігінше тиімді болуы керек. Мектеп жасына дейінгі балалардың мотивациясын баланың мектепке психологиялық дайындығы деп санауға болады. Позитивті мотивация-бұл болашақ оқу іс-әрекетіне оң нәтижеге қол жеткізуді шарттайтын ынталандыру. Мотивация-бұл адамды іс-әрекетке итермелейтін, осы мақсатқа бағытталған бағыт беретін ішкі және сыртқы қозғаушы күштердің жиынтығы.

Мектеп жасына дейінгі балаларды ынталандыру мәселесімен айналысқан көптеген авторлардың зерттеулеріне сүйене отырып мотивацияның алты механизмін анықтауға болады. Бұл баланың топ пен қоғам жағдайында мақсатқа жетуге деген ынтасын арттырудың тәсілдері. Бұл алты механизм:

- қоршаған ортаны зерттеуді ынталандыру
- бастапқы зерттеу қабілеттерін үйрету, мысалы: заттарды анықтау, ретке келтіру, сұрыптау, салыстыру
- баланы жетістіктері үшін мадақтау
- дағдыларды дамытуға және жаттықтыруға көмектесу
- мүмкіндігінше қателіктер мен нашар нәтижелер үшін жазадан және сыннан аулақ болу
- тілдік және символдық ынталандыру.

Барлық алты механизмді орындау балаларға ерте жастан бастап жетістікке жетуге мотивация алуға көмектеседі. Білім беру қызметін ұйымдастырған кезде балабақшадағы мектеп жасына дейінгі балаларды ынталандыру түрлерін қарастырыңыз. Педагогикалық іс-әрекет осы жасқа тән балалар іс-әрекеті арқылы балалардың дамуына ықпал етуі керек: ойын; еңбек; сурет салу; білім беру; өнімді іс-әрекет. Сондықтан балалар олардан талап етілетін барлық нәрсені ғана емес, сонымен бірге оны өздерінің тәуелсіз іс-әрекеттеріне ауыстыруы қажет. Бұл біз балаларға беруге тырысатын жаңа білім, дағдылар оларға қажет және қызықты болған жағдайда ғана болады. Сонымен қатар, балалардың басым көпшілігінде қажетті мотивацияның пайда болуын қамтамасыз ететін осындай әдістер қажет.

Педагогикалық әдебиеттерде мотивацияның төрт түрі бар: бірінші түрі — ойын мотивациясы — "Ойыншыққа көмектес", бала ойыншықтардың мәселелерін шеше отырып, оқу мақсатына жетеді. Бұл мотивацияны құру схемаға негізделген: сіз ойыншыққа көмек қажет екенін айтасыз және оларға тек балалар көмектесе алады. Жұмыс кезінде әр баланың өз кейіпкері болуы керек және ойын соңында тәлімгер баланың жұмысын бағалайды, баланы міндетті түрде мақтайды. Бұл мотивациямен бала көмекші және қорғаушы ретінде әрекет етеді және оны әртүрлі практикалық дағдыларды үйрету үшін қолдану орынды.

Мотивацияның екінші түрі-ересек адамға көмектесу - "Маған көмектес". Мұнда балалардың маңызы-ересектермен қарым-қатынас жасау, мақұлдау алу мүмкіндігі, сондай-ақ бірге жасалуы мүмкін бірлескен істерге қызығушылық болып табылады. Мотивация құру схема бойынша құрылады: сіз балаларға бірдеңе жасайтындығыңызды білдіресіз және балалардан сізге көмектесуін сұрайсыз. Олар

сізге қалай көмектесе алады деп ойлайсыз ба? Әр балаға мүмкін болатын тапсырма беріледі. Соңында сіз нәтижеге бірлескен күш-жігер арқылы қол жеткізілгенін, оған барлығы бірге келгенін атап өтесіз.

"Маған үйрет" мотивациясының үшінші түрі. Баланың өзін білімді және шебер сезінуге деген ұмтылысына негізделген. Бұл мотивацияны құру схема бойынша жүзеге асырылады: сіз балаларға қандай да бір іс-әрекетке баратындығыңызды білдіресіз және балалардан сізге мұны үйретуін сұрайсыз. Әр балаға сізге қандай да бір нәрсені үйретуге мүмкіндік беріледі. Ойын аяқталғаннан кейін әр балаға оның іс-әрекетіне баға беріледі және оны мадақтау керек. Мысалы: - балалар, біздің қуыршақ Айжан серуендеуге жиналды, мен оны серуендеуге киіндіруім керек. Мен мұны қалай жасау керектігін білмеймін. Сіз маған үйрете аласыз ба?

"Өзіңіз үшін өз қолыңызбен заттар жасау" мотивациясының төртінші түрі баланың ішкі қызығушылығына негізделген. Мұндай мотивация балаларды өздері және жақындары үшін заттар мен қолөнер бұйымдарын жасауға итермелейді. Балалар өз қолөнерімен шын жүректен мақтанады және оларды ықыласпен пайдаланады. Бұл мотивацияны құру схема бойынша жүзеге асырылады: сіз балаларға қолөнердің қандай да бір түрін көрсетесіз, оның артықшылықтарын ашасыз. Әрі қарай, осы затты қалай жасау керектігін барлығына көрсетіңіз. Өз қолдарымен жасаған бұйымға мақтаныш-еңбекке деген шығармашылық көзқарастың маңызды негізі.

Ойын технологияларын, ауызша әдісті, рөлдік ойындарды, рефлексияны қолдана отырып, мотивацияның барлық түрлерін қолдану біздің оқушыларымыздың коммуникативті құзыреттілігін қалыптастыруға ықпал етеді. Сондай – ақ, балаларды ынталандырудың келесі принциптерін сақтау керек:

- балаға мәселені шешуде тәрбиеші тек өз көзқарасын ғана көрсетуіне болмайды (мүмкін баланың мәселені шешудің өзіндік жолы болады);

- баладан онымен ортақ іс жүргізуге рұқсат сұрауды ұмытпаңыз;

- алынған нәтиже үшін баланың іс-әрекетін мадақтауды ұмытпаңыз;

- баламен бірге әрекет ете отырып, сіз оны өз жоспарларыңызбен, оларға жету жолдарымен таныстырасыз.

Осы ережелерді сақтай отырып, сіз балаларға жаңа білім бересіз, оларға белгілі бір дағдыларды үйретесіз, қажетті дағдыларды қалыптастырасыз. Ойын және ертегі кейіпкерлері "Қонаққа келуі", "Танысу", "Тапсырмалар беру", "Қызықты әңгімелер айту", балалардың еңбек нәтижелерін бағалай алады. Бұл ойыншықтар мен кейіпкерлерге бірқатар талаптар қойылады. Ойыншықтар немесе ойын кейіпкерлері:

- балалардың жасына сәйкес келуі керек;

- эстетикалық болуы керек;

- баланың денсаулығы үшін қауіпсіз болуы керек;

- оқу құндылығы болуы керек;

- шынайы болуы керек;

- баланы агрессияға итермелемеуі керек, қатыгездік көріністерін тудырмауы керек;

- ойнатылатын кейіпкерлер көп болмауы керек. Әр кейіпкер қызықты және есте қаларлық, "өзіндік сипатқа ие" болуы керек.

Біздің жұмысымызға біз ақпараттық-компьютерлік технологияларды енгіземіз бұл бізге оқыту сапасын арттыруға және балалардың ақпараттық құзыреттілігін қалыптастыруға мүмкіндік береді: ақпарат көздерін шарлау және қорытынды жасау, қызығушылық тудыратын тақырыпқа сұрақтар қою мүмкіндігі. АКТ-ны білім беру қызметіне деген ынтаны арттыру құралы ретінде пайдалану. Компьютерді пайдалану бізге еріксіз зейінді белсендіруге, оқуға деген қызығушылықты арттыруға, көрнекі материалмен жұмыс істеу мүмкіндіктерін кеңейтуге мүмкіндік береді, бұл мақсаттарға қол жеткізуге ықпал етеді. Таңертең балаларды топқа қабылдау кезінде біз балаларды кіру минуттарын пайдаланып ынталандырамыз. Кіру минуттары таңертең баланы бірден мейірімділікке, тыныштыққа, сүйіспеншілікке баулу үшін өткізіледі. Біз келтірген кіру минуттары:

- басқа адамдардың күйлерін, тілектері мен мүдделерін қабылдау мен есепке алудың эмоционалды қабілетін қалыптастыруға;

- баланың балабақшаға бейімделу кезеңінде алаңдаушылықты жеңілдетуге;

- режимдік сәттерге саналы, жауапкершілікпен қарауды дамытуға;

- тәуелсіздік пен ынтымақтастықты дамытуға;

- өзін – өзі реттеу мен өзін-өзі бақылауды арттыруға;

- жалпы эмоционалды қатынасты арттыруға бағытталған.

Позитивті мотивация үшін бала өзінің әлеуетін іске асыруды сезінуі керек, өз жұмысының нақты нәтижелерін алуы керек. Ата-аналар мен тәрбиешілер балаға қорқынышты жеңуге көмектесіп, үйретуі керек, жетістікке жетудің алғышарттарын айтуы қажет, баланың әр әрекетіне жоғары баға беруі керек. Балабақшада оқуға оң мотивация, оның кешенді дамуы-әрі қарай табысты оқудың шарты. Бала белсенді болуы керек, ата-анасымен, құрдастарымен қарым-қатынас жасауы керек. Бұл бүгінгі білімнің қажеттілігі ғана емес, әр баланың жеке тұлға ретіндегі қажеттілігі.

**Жетісу обылысы білім басқармасының Алақөл ауданы бойынша білім бөлімі ММ
«Мектепке дейінгі шағын орталығы бар Дінмұхамед Қонаев атындағы орта мектеп» КММ
Мектепалды даярлық сынып тәрбиешісі
Утегулова Шолпан Рашитовна**

«ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯСЫ – БАЛАНЫ ЖАН-ЖАҚТЫ ДАМУДЫҢ НЕГІЗГІ ҚҰРАЛЫ»

Жүні Мектеп Мұғалімнің аты -жөні Өтілетін орны Қатысушылар	«Дінмұхамед Қонаев атындағы ОМ» КММ Ш.Р. Утегулова Шағын орталық Тәрбиешілер	
Тақырыбы	«Ойын технологиясы – баланы жан-жақты дамытудың негізгі құралы»	
Мақсаты	Ұйымдастырылған іс-әрекетте ойын технологиясының тиімді қолданудың әдіс – тәсілдерін меңгереді	
Жұмыс барысы		
Жоспарланған кезеңдері	Жоспарланған ойын түрлері	Ресурстар
Сабақтың басы 10мин	Психологиялық ахуал орнату Топқа бөлу «Саусақ» әдісі арқылы өтеді Коучингтің мақсатымен таныстыру	«Сәлемдесу түрі» Қызыл, жасыл, сары түсті оң қолдың суреті
Сабақтың ортасы 20мин	Тақырыпқа байланысты баяндама оқимын «Ойын технологиясы – баланың жан-жақты дамуының негізгі құралы» 1-тапсырма 3-топқа сұрақтар беру беру 1-топ: Ойын арқылы бала бойына не қалыптасады? 2-топ:Ойынның ұйымдастырылған іс-әрекетке тиімділігі 3-топ: Ойын түрлері және оларды ұйымдастырылған іс-әрекетте қолданылуы 2-тапсырма Жас ерекшеліктеріне байланысты ойын түрлері 1- кіші топ қол моторикасын дамытуға арналған және сәйкестендіру ойындары	Слайд Сұрақтар Постер арқылы қорғап шығады Ойын түрінде көсетеді

	2- топ Есте сақтау қабілетін дамытуға арналған ойын түрлері 3- топ Кеңістікті бағдарлауға арналған ойын түрлері 3-тапсырма Құндылыққа байланысты бағыттап көр	
Сабақтың соңы 5мин	Кері байланыс «БББ кестесі» арқылы жүргізу	Білемін Білдім Білгім келеді

Ақмола облысы, Көкшетау қаласы
"Әсел" бөбекжайы
Тәрбиеші, педагог-сарапшы
Темралина Алтын Алибековна

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАРДА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ТЕХНОЛОГИЯСЫН ПАЙДАЛАНУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Мектепке дейінгі балалардың іс-әрекетінде процесінде ойын үлкен рөл атқарады. Жасанды интеллект негізінде жасалған ойындар мен қосымшалар балалардың ойлау қабілетін, тілдік дағдыларын және логикалық ойлау қабілеттерін дамытады. Мысалы, интерактивті ойындар арқылы балаларға әріптерді үйрету, түстерді тану және қарапайым есептерді шешу қызықты әрі жеңіл болады. Жасанды интеллект балалардың қабілеттерін, қызығушылықтарын, зейінін және даму деңгейін ескере отырып, әр балаға жеке оқыту жоспарын құруға көмектеседі. Бұл балалардың өз мүмкіндіктерін толық ашуға мүмкіндік береді. Мысалы, кейбір бағдарламалар әр баланың оқу барысын қадағалап, олардың күшті және әлсіз жақтарын анықтап, қажетті дағдыларды дамытуға бағытталған ұсыныстар бере алады.

Жасанды интеллект технологиялары баланың дамуын автоматты түрде бақылап, тәрбиешілерге нақты ақпараттар береді. Бұл тәрбиешілер мен ата-аналарға әр баланың даму динамикасын түсініп, қажетті түзетулер енгізуге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, ЖИ балалардың әлеуметтік дағдыларын және эмоционалдық дамуын бақылауға көмектеседі, осылайша ерте жастан олардың қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Жылдам бейімделу және тиімділік: бұл жүйе балалардың жауап беру уақытына, әрекетіне қарай тез бейімделеді және оқыту процесінің тиімділігін арттырады. Мысалы, қиындық деңгейін автоматты түрде өзгертіп, баланың қызығушылығын сақтап, оның білім алуын жеңілдетеді.

Мектепке дейінгі ұйымдарда жасанды интеллектті қолданудың негізгі бағыттары:

- Тіл және сөйлеу қабілеттерін дамыту: Жасанды интеллектке негізделген бағдарламалар балаларға сөздік қорын байыту, дұрыс дыбыстау және сөйлеу қабілеттерін дамыту үшін қолданылады. Мысалы, балаларға арналған арнайы виртуалды ассистенттер балалармен диалог жүргізіп, сөйлеу дағдыларын жетілдіреді.

- Математика және логикалық ойлау: ЖИ технологиялары қарапайым есептерді шешуге, түстер мен пішіндерді ажыратуға, салыстыруға, логикалық тапсырмаларды орындауға көмектесетін ойындар мен жаттығулар ұсынады. Бұл балалардың математикалық ойлау қабілетін дамытуға ықпал етеді.

- Әлеуметтік және эмоционалдық дағдыларды дамыту: Жасанды интеллект арқылы балалардың эмоционалдық жағдайын түсініп, оны басқаруға көмектесетін бағдарламалар жасалған. Мысалы,

балаларға көңіл-күйді танып, оны басқару бойынша жаттығулар жасайды. Бұл әлеуметтік ортада балалардың өзін дұрыс ұстауын және басқа адамдармен қарым-қатынасын қалыптастыруға көмектеседі.

- Қауіпсіздікті қамтамасыз ету: ЖИ технологиялары балалардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін де қолданылады. Құрылғылар арқылы балалардың орналасқан жерін бақылап, қажетсіз қауіптерді болдырмау мақсатында хабар беру қызметін ұсынады. Бұл тәрбиешілерге және ата-аналарға балалардың қауіпсіздігін қамтамасыз етуге көмектеседі.

Мектепке дейінгі ұйымдарда жасанды интеллектті пайдалану балалардың жан-жақты дамуына мүмкіндік береді. Бұл технологияның көмегімен әр балаға жеке көзқараспен қарау, олардың қабілеттерін дамыту және қауіпсіздігін қамтамасыз ету оңай жүзеге асады. Дегенмен, ЖИ технологиясын тиімді қолдану үшін қаржыландыру, мамандарды даярлау сияқты міндеттерді шешу қажет. Қазақстанда ЖИ технологияларын мектепке дейінгі білім беру ұйымдарына енгізу арқылы заманауи, сапалы білім беруді дамытудың жаңа кезеңі басталады деп айтуға болады.

Қорыта айтарым, балабақшада жасанды интеллект қолдану арқылы балаларға ұлттық құндылықтарды үйрету тәсілдері олардың қызығушылығын арттырып, тиімді оқыту әдістерін қолдануға мүмкіндік береді. ЖИ негізіндегі ойындар, тапсырмалар, мультимедиялық мазмұндар мен виртуалды экскурсиялар балалардың ұлттық мәдениетке деген сүйіспеншілігін арттырып, олардың ұлттық тіл мен дәстүрлер туралы білімін тереңдетеді. Осылайша, жасанды интеллект тек білім беру процесін жеңілдетіп қана қоймай, балаларды өз елінің мәдениетін құрметтеуге, оның дәстүрлерін сақтауға ынталандырады. Мектепке дейінгі ұйымдарда жасанды интеллектті қолдану балалардың танымдық, шығармашылық, әлеуметтік және эмоциялық дамуына үлкен ықпал етеді. Бұл технологиялар арқылы балалар өздерінің жеке ерекшеліктеріне қарай білім алады, түрлі дағдыларын дамытады, сондай-ақ болашақ цифрлық қоғамға дайын бола алады. Тәрбиешілердің жұмысын оңтайландыру арқылы оқу процесі тиімді және қызықты болып, балалардың білім алу мотивациясы арттырады. Бұл технологиялар білім беру процесін жеңілдетіп, оның тиімділігін арттырады. Жасанды интеллект балалардың қоршаған әлемді түсінуіне, өз бетімен шешім қабылдауға және болашаққа бағытталған дағдыларды меңгеруге көмектеседі. Жасанды интеллект балабақшадағы оқу процесін қызықты әрі тиімді ұйымдастыруға үлкен мүмкіндік береді. Ол балалардың шығармашылық қабілеттерін, танымдық дағдыларын және әлеуметтік икемділіктерін дамытуға көмектеседі. ЖИ технологиялары арқылы балалар жеке даму бағдарламаларын алады, логикалық ойлау мен шығармашылық қабілеттерін жетілдіреді. Сонымен қатар, бұл технологиялар балаларды цифрлық әлемге бейімдеп, болашақта жаңа мүмкіндіктерге дайын етеді.

Мектепке дейінгі ұйымдарда жасанды интеллект әдісін пайдаланудың маңызы білім беру процесін тиімдірек әрі заманауи деңгейге көтеруге бағытталған маңызды қадам болып табылады. Жасанды интеллект (ЖИ) технологияларын мектепке дейінгі білім беру саласында қолдану бірнеше жағынан тиімді: Жеке тұлғалық даму мен оқытудың жекелеңдірілуі: Жасанды интеллект баланың даму деңгейін, қызығушылығын және қажеттіліктерін анализдеп, оның жеке оқу траекториясын құруға мүмкіндік береді. Бұл әдіс әр баланың ерекше мүмкіндіктеріне сәйкес жеке бағдарламаларды дайындауға жағдай жасайды, сол арқылы әрбір бала өз қабілеттеріне сәйкес оңтайлы даму жолын таба алады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Ахметова, Л.С. “Қазақстандағы білім беру саласында жасанды интеллектті енгізу”. Білім және инновация, 2022.
2. Сейітқұлова, Ж.М. “Мектепке дейінгі ұйымдардағы интерактивті оқыту технологиялары”. Білім беру технологиялары, 2021.
3. Назарбаев, Н.Ә. “Қазақстан-2050 Стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты”. Астана: Егемен Қазақстан, 2012.
4. Томпсон, М. “Искусственный интеллект в образовании: новые возможности и вызовы”. Москва: Наука, 2020.
5. Құлтаева, Б.Б. “Қазақстанда білім берудегі жасанды интеллекттің болашағы”. Қазақстан педагогикасы журналы, 2023.

Ұлытау облысы, Сәтбаев қаласы
"№16 жалпы білім беретін мектебі" КММ
Тәрбиеші, педагог-модератор
Жолдыбаева Ақтоты

РЕСПУБЛИКАМ - МАҚТАНЫШЫМ!

Міндеті: Бүлдіршіндерге еліміздің тарихы туралы түсінік беру. Рәміздерімізді қастерлеуге үйрету. Өз Отанын сүйуге, халқымыздың әдет – ғұрпы, салт – дәстүрін сақтап, әрі қарай жалғастыруға. Ұлтжандылыққа, достыққа, саналылыққа тәрбиелеу.

Тәрбиеші: Қазақстан Республикасы 1991 жылы 16 желтоқсанда өзінің тәуелсіздігін жариялап, дербес мемлекет болды. Ол бүгінде дүние жүзінің көптеген елдермен достық байланыс орнатқан, бүкіл әлем таныған елге айналды. Біз өзіміздің Әнұранымызбен, Туымызбен, Елтаңбамызбен басқа елдерге мақтаныш етеміз.

Қазақстан Республикасының Әнұраны орындалады.

Балалар, осы біз «Отан» деген сөзді күн сайын естіп жүрміз. Осы Отан дегеніміз не? Балалардың жауабы.

- Отан дегеніміз – адамның туып – өскен жері, туған – туыстарымен, жақындарымен бірге тұратын ата мекені.
- Еліміз қалай аталады?
- Президентіміз кім?
- Астанамыз қай қала?

Отан туралы тақпақтар:

Аяла: Көгінде күн нұрын төккен,

Жерінде гүл жұпар сепкен.

Неткен сұлу, неткен көркем!

Осы менің туған өлкем!

Мирас: Отан деген – атамекен

Отан деген – туған жер.

Отан – ана, Отан – үлкен.

Қазақстан – туған ел.

Ерке: Аялап ару ананы

Өсірген еркін баланы

Бесігін бөлеп тербеткен

Отаным Қазақстаным.

Зейнаб: Қуат алған өзінен,

Туған елдің қызымын.

Бақытты етіп өсірген

Отанымның гүлімін.

Бейбарыс: Өзімдікі туымда,
От пен ауа суымда.
Жаса Қазақстаным,
Белді бекем будында!

Айсұлтан: Елімнің атын айтсам Қазақстан,
Жерімнің атын айтсам Қазақстан.
Қайнауы қазынаға толған мекен,
Байлығымын атын айтсам Қазақстан.

Заңғар: Ана тілің біліп қой,
Еркіндігің, теңдігің.
Ана тілің біліп қой,
Мақтанышың, елдігің.

Дидиактикалық ойындар: Рәміздердің суреттерін құрастыру.
-Балалар, ҚР рәміздері туралы не білеміз?

Тәрбиеші:

Мемлекеттік туға сипаттама беру.

Мемлекеттік ту-мерейіміз. Мемлекеттік туымыздың сол жағында ұлттық өрнек салынған Ортасында алтын түстес күнмен шарықтаған бүркіттің бейнесі бар. Тудың түсі ашық көгілдір, бұл түс адамдық біртұтастықты, көгілдір аспанның бар екендігін көрсетеді. Әлем көптеген ұлттар мен діндерге бөлінеді, бірақ аспан олар үшін біреу-ақ.

Күн-өмір энергия көзі. Сол себепті күннің бейнесі-тіршіліктің бейнесі болып табылады.

Бүркіт-бостандықтың, биікке ұмтылудың, болашаққа қол созудың белгісі, жас тәуелсіз Қазақстанның өркениет биігіне ұмтылуын білдіреді.

Тудың ұзындығы-2 метр, ені-1 метр.

Тудың авторы: Шәкен Ниязбеков. ҚР-сының сыйлығының лауреаты, еңбек сіңірген суретшісі.

Елтаңба туралы сипаттама беру.

Елтаңба толық шеңбер кескінін береді. Ол тіршілік, мәңгілік белгісі.

Шаңырақ-отбасы амандығының бейбітшілік пен тыныштық айғағы, елімізде тұратын барлық ұлттардың ынтымағының белгісі.

Шаңырақты айнала күн сәулесіндей тарап уықтар шаншылған оны аңыз-әңгімелердегідей қанатты пырақтар көмкеріп тұр.

Пырақ- жылқы пір тұтар қазақ халқы үшін айрықша қасиетті жануар.

Елтаңбаның жоғарғы жағында орналасқан бес бұрышты жұлдыз біздің құшағымыз бен жүрегіміз бес құрлыққа ашық екенін көрсетеді.

Ал көк түс аспан барша әлемнің халықтарына ортақ деген сөз.

Бұл біздің жер бетіндегі барлық елдермен бейбітшілікте, достық пен бірлікте, өмір сүргіміз келетіндігін баяндайды.

Елтаңбаның авторлары: Шот-Аман Уәлиханов

ҚР еңбек сіңірген архитекторы, ҚР мемлекеттік сыйлығының лауреаты. Жандарбек Мәлібеков-сәулетші.

Мемлекеттік Әнұранға сипаттама беру.

Мемлекеттік Әнұран- халық жүрегінің лүпілін танытып, адамдарды патриоттық сезімге бөлейтін музыкалық бойтұмар іспеттес.

Оның әуенінен Отанға деген сүйіспеншілік, атамекенге шексіз берілгендік аңғарылса, сөзінен рухани жан дүниемізді танытар ұлттық қасиетіміз бен бейбіт пейілімізді, досқа ашық құшағымызды еркіндікке құштар, кең көңіліміз жақсы көрініс тапқан.

Мемлекеттік Әнұран-егеменді еліміздің туы мен елтаңбасының сазды баламасы.

2006 жылы ҚР-сының жаңа әнұраны қолданысқа енді.

Әнұранның сөзін жазған: Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев, Жүмекен Нәжімеденов.

Әнұранның әнін жазған: Шәмші Қалдаяқов.

Гүлім: Елтаңбасы елімнің ,
Ортасында шаңырақ.
Мемлекеттік туымнан,
Күн шығып тұр жарқырап.

Мадина: Алтын дәнді даласы бар,
Ақ күмістей қаласы бар.
Неткен сұлу, неткен көркем!
Осы менің туған өлкем!

Әдемі: Қуат алған өзіңнен,
Туған елдің қызымын.
Бақытты етіп өсірген,
Отанымның гүлімін.

Ерғали: Көк аспандай тулайтын,
Желтоқсанның күні бұл.
Елім деген ұлдардың,
Елжірейтін күні бұл.

Айзере: Тәуелсіздік-тірегім,
Тәуелсіздік –тілегім.
Ертеңі деп елімнің,
Дүрсілдейді жүрегім.

Хан: Көк аспандай көкпеңбек,
Қазақстан жалауы.
Көк емес ол тектен-тек,
Елдің ашық қабағы.

Іңкәр: Ақжайық , Алтай арасы
Қазақтың шалқар даласы
Республикама қарашы!
Жерімнің дәні маржандай
Қырманы асқар таулардай
Республикама қарашы!

Гүлайым: Кенге толы қойнауы
Төлге толы жайлауы
Ол - біздің Қазақстан!
Анамыздай тілеуі- ақ
Отан бізде біреу-ақ,
Ол біздің Қазақстан!

Мақал-мәтел:

- 1.Отан –оттан да ыстық
- 2.Туған жердей жер болмас,
Туған елдей ел болмас
- 3.Өз елің – алтын бесігің
- 5.Отан – елдің анасы,
Ел – ердің анасы.

Асылым:

Отан- сенің, ата-анаң,
Отан- досың, бауырың.

Отан- өлкең, астанаң,
Отан- аудан, ауылың.

Отан- тарих, Отан- тіл,
Жасаған елің, ер халқың.
Отан- өлең, Отан- жыр,
Көтерген көкке ел даңқын...

Отан осы, достарым,
Көңілге мұны түйе біл.
«Отан» деп өс, жас қауым,
Оны ардақтап, сүйе біл.

Димаш: Мен оның түнін сүйем, күнін сүйем,
Ағынды өзен, асқар тау, гүлін сүйем,
Мен оның қасиетті тілін сүйем,
Мен оның құдіретті үнін сүйем.
Бар жәндігін сүйемін қыбырлаған,
Бәрі маған: «Отан!» деп сыбырлаған
Жаным менің,
Кеудемді жарып шық та,
Бозторғайы бол оның шырылдаған!
Отан!
Отан!
Бәрінен биік екен.
Мен оны мәңгілікке сүйіп өтем.

Ойын:

1-Стакандағы Ту мен Елтаңбаларды жіптің көмегімен топтастыр

2-Өз қорқақ, қол батыр

3-Сегіту сәті өюлар

4-Өрім-өр

5-киіз үй

6-мақал-мәтел

Балалар Тудың бөлшектерін құрастырады.

Ән: «Қазақстаным Отаным» хор

Тәрбиеші: Балалар сендер тәуелсіз қазақ елінің ең жас ұландарысыңдар. Сондықтан өз жерімізді, өз елімізді, әкелер мен аталарымыз сияқты қадірлеуге, сүйуге, қорғауға міндеттісіңдер. Саналы, білімді азамат болу үшін не істеу керек?

Балалар. Еңбек етуіміз керек.

-Біздің қазіргі еңбегіміз не?

Балалар. Оқу!

Тәрбиеші Бүгін, міне, Егеменді тәуелсіз еліміздің ұлы мерекесін тойладық. Жүзіміз жарқын болып, аспанымыз ашық болсын деп тілейміз. Егеменді елдің болашағы – сендерсіңдер! Сендерге зор денсаулық, көңілдеріңе шаттық тілей отырып, атар әрбір таңдарың арайлы да шуақты болсын, күннің нұры сәулесін мол төксін деп тәрбие сағатымыз аяқталды. Сау болыңыздар !

Түркістан облысы, Түркістан қаласы
"Бөбек" бөбекжай -бақшасы
Тәрбиеші
Алиева Айнур Дарибаевна

ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР — ҰЛТ ҚОРҒАНЫ

Этномәдени білімді дамыту, жеке тұлғаның шығармашылық дамуы, өскелең ұрпақтың азаматтық дамуының мәселелері қоғамымыздың болашақ бағдарларын, еліміздің ұлттық қауіпсіздігін айқындайтындықтан ерекше назар аударуға тұрарлық. Қазақстан Республикасының білім беру жүйесінде этномәдени білім беруді дамыту соңғы жылдары Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігінің, білім беру органдарының, барлық оқу орындарының қызметінің басым бағыттарының біріне айналды.

Этномәдени білім – жеке тұлғаны ана тілі мен мәдениетімен таныстыру арқылы, сонымен бірге әлемдік мәдениет құндылықтарын меңгере отырып, этномәдени болмысын сақтауға бағытталған білім. Этномәдени білім беру идеясын қабылдау білім беруді техникалық және ақпараттық жабдықтаудың әлемдік деңгейін дәстүрлі мәдени құндылықтармен үйлестіре отырып, мәдени-тілдік плюрализм идеясына негізделген білім мен тәрбиенің ұлттық жүйесін құруды білдіреді.

Өскелең ұрпақтың этномәдени тәрбиесінің дамуы қоғамымызда болып жатқан қоғамдық-саяси және рухани өзгерістермен айқындалып, халықтық салт-дәстүрлерге, ойындар мен мәдениетке қызығушылық тудырады. Өз Отанын білетін және сүйетін азаматты, патриотты тәрбиелеу қазіргі қазақстандық қоғамның кезек күттірмес міндеті болып табылады және оны өз халқының рухани байлығын терең білмейінше, мәдениетін меңгермейінше ойдағыдай шешу мүмкін емес.

Біздің қоғам дамуының қазіргі кезеңінде өзінің және басқа халықтардың ұлттық мәдениетін білу және құрметтеу жеке тұлғаның заманауи көпмәдениетті қоғамда сәтті бейімделуінің шарттарының бірі ретінде әрекет етеді. Мектеп жасындағы балаларды ұлттық мәдениетпен таныстырудың тиімді, қызықты және қолжетімді құралдарының бірі – ұлттық ойындар.

Ұлттық ойындар – дәстүр байлығын ұрпақтан ұрпаққа жеткізудің ең маңызды жолы. Ол айналадағы шындықты түсінуге, өз халқының әдет-ғұрпын, салт-дәстүрін меңгеруге, сонымен қатар өмірге қажетті дағдылар мен қабілеттерді меңгеруге бағытталған. Балаларға арналған дәстүрлі ойындар тәрбиенің әмбебап құралы болып табылады, өйткені олар баланың ақыл-ойын тәрбиелеп қана қоймайды, сонымен қатар оны моральдық және физикалық тұрғыдан шыңдап, денсаулығын нығайтады. Оларда халық өнерінің барлық саласы көрініс тапқан.

Қазақ халқының мәдениетінің маңызды элементтерінің бірі – тарихи мұра ретінде, ғасырлар бойғы тәжірибесі мен көптеген адамдардың өмірімен бекітілген ұлттық ойындар. Ы.Алтынсарин өзінің ұстаздық іс-әрекетінде ертегілерді, мақал-мәтелдерді, нақыл сөздерді, жұмбақтарды, ойындарды жиі пайдаланған. Автордың пікірінше, оқу-тәрбие үрдісінде халық өнерін пайдалану балалардың ата-баба дәстүрі мен әдет-ғұрпын құрметтеуге көмектеседі.

Қазақтың көптеген халық ойындарын жүйелеп, олардың тәрбиелік-дамытушылық мәнін жоғары бағалап, педагогикалық құнды ойларын алғаш айтқан этнограф Ә.А.Диваев болды. Ол танымдық процестің басында балалардың сезімін қоршаған шындық туралы жарқын әсерлермен қамтамасыз ететін ойындардың ынталандырушы рөлі туралы жазды. Халық ойындарының тәрбиелік мүмкіндіктері қазақ жазушылары І.Жансүгіров, М.Әуезов, С.Мұқанов т.б шығармаларында да қамтылды. М.Әуезовтің айтуынша, қазақ халқының сан ғасырлық тарихында көңілді, танымдық ойындар көп болған.

Қазір республикамыз егемендікке қол жеткізіп, ежелгі мәдениет тұрақты түрде жаңғырып, өнер мен әдебиеттегі ұлттық дәстүрлер, оның ішінде қазақтың ұлттық ойындарын қамтитын аса бай мұралар дамып келеді.

Қазақтың ұлттық ойындарына тән қасиет – баланың тапқырлығын, ойлау ұшқырлығын, қиялын байытып, шығармашылықпен өзін-өзі танытуға мүмкіндіктердің болуы.

Ойын әрекеті балалардың табиғи бейімділігі мен қабілеттерін тікелей көрсетеді, баланың болашақта қандай болатыны туралы түсінік бере алады. Бұл әрқайсысының қабілетіне қатысты белгілі бір болжам жасап, соған сәйкес бала тәрбиесін дұрыс жолға бағыттауға, табиғи бейімділікпен қатар ашылмаған қабілеттерін дамытуға көмектесетін өзіндік нұсқау болды.

Қазақтың ұлттық ойынын мектеп жасындағы балалардың ақыл-ойын дамыту құралы ретінде қарастыруға болады. Қазақ халқының ұлттық ойындарының мазмұнында баланың дүние, ел, туған халқы туралы ой-өрісін айшықтайтын, ой-өрісін жеткілікті түрде кеңейтетін танымдық материал қамтылған.

Қазақтың ұлттық ойындарындағы негізгі тақырып - ұлы адамдар мен батырлар өмірінен кейбір эпизодтар, баланы қоршаған құбылыстар, табиғат ерекшеліктері, үй және жабайы жануарлардың мінез-құлықтары мен әрекеттері.

Мәселен, «Көкпар» ойынының атауы «көк бөрі» деген сөзден шыққан. Көшпелі малшылардың бірінші жауы қасқыр болғандықтан, ертеде қасқырға шыққан. Аңшылықтан сәтті оралған соң, өлген малды кім бірінші болып ауылға әкелетінін білу үшін бәйге жарыстары ұйымдастырылды. Кейіннен бұл жарыс ұлттық ойын «Көкпарға» айналды. Ойынның мақсаты – балалардың ат жарысында, атқа мінуде, шабудың басқа түрлерінде ептілігін, батылдығын, зейінділігін, күш-қуатын дамыту.

Қазақ халқының халық педагогикасында қазақтың кейбір ұлттық ойындарын қамтитын ауызша тапсырмалар мен қанатты сөздерде сандық ұғымдар қолданылған. Оларды қолдану тәжірибесі көрсеткендей, егер сандық ұғымдар нақты үлгілерде айтылса, балалар бұл ұғымдарды тезірек және мағыналы түрде есте сақтайды.

Балабақша тәрбиешілерінің жұмыс тәжірибесінде 4-6 жастағы балалардың жалпы сандық ұғымдарды санасына қазақтың ұлттық ойындары арқылы түсінікті түрде жеткізуге болады. Мысал ретінде сандарды зерттегенде сандар туралы бастапқы түсініктерді берік меңгеруге алғышарттар жасап, күрделі ұғымдарды түсінуге негіз қалайтын «Санамақ» ойынын келтіруге болады. Балалардың қызығушылығын оятады, олардың ойлауын, есте сақтауын, зейінін белсендіреді. Сондай-ақ мұндай ойындарға «Жануарлар», «Қуыр-қуыр, қуырмаш», «Санап ал» және тағы басқа ойындарды жатқызуға болады.

Ойын процесінде баланың психикалық дамуы тәрбиенің басқа жақтарымен байланысты жүзеге асады. Қазақтың ұлттық ойындары арқылы тәрбие беру процесінің өзі бірқатар заңдылықтардың әрекетімен (әлеуметтік, биологиялық, психологиялық және педагогикалық) байланысты.

Қазақтың әдемі, дұрыс, үнді сөйлеуінің нағыз мектебі – сөздік ойындар, ойын барысында қатысушы нақтылау сұрақтарын қойып, ойынға басқа қатысушының ойын аяқтап, өз ойын жеткізе алады. Бұл сөйлейтін ойыншыға өз ойын анық жеткізуге, ойынның мәніне, оны жүргізу талаптарына өз көзқарасын білдіруіне және барлық ойнаушы балаларға түсінікті болуын жеңілдетеді. Ойынға қатысушылар диалогты жүргізе отырып, бір-біріне ым-ишарамен, мимикамен, дауыс тембрімен, интонациясымен көмектесе отырып түсіндіреді. Айтылғандар жағынан ең көзге түсетіні қазақтың ұлттық ойындары: «Айгөлек», «Ақ терек», «Айтыс», «Қаламақ», «Тез айту», т.б.

Осылайша, кішкентай балаға пайдасы мол қазақтың ұлттық ойындарының халық педагогикасында өте көп екенін байқаймыз және мектеп жасындағы балалардың ақыл-ойын дамыту құралы ретінде олардың барлығы да айтарлықтай қызығушылық тудырады. Осы бағытта жүргізіліп жатқан жұмыстарды саралай келе, табысты жүзеге асыру үшін біртұтас адамгершілік-рухани тәрбие кеңістігін: отбасы мен мектеп ордаларын құру қажет деген қорытындыға келдім.

Қорытындылай келе, болашақ ұрпақты тәрбиелей отырып, қоғамға дені сау, күш-қуат пен жігерге толы мемлекетімізді құрушы тұлға қажет екенін және еліміздің болашағы көп жағдайда рухани-адамгершілік тәрбие мәселелерін қалай шешуге байланысты екенін есте ұстауымыз керек.

**Алматы қаласы білім басқармасының
"№79 бөбекжай-балабақшасы" коммуналдық мемлекеттік қазыналық кәсіпорны
Тәрбиеші
Мырзаханов Закира Нұрлыбаевна**

ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ДӘРІПТЕУ БАЛАБАҚШАДАН БАСТАЛАДЫ

Мектеп жасына дейінгі балаларды тұлғалық дамыту мәселесі мемлекеттік саясаттың бір бөлігі болып табылатынын ескере отырып, мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту басымдыққа ие болады. Еліміздің білім беру саласында елеулі оң өзгерістер орын алуда: мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту жүйесі жанданып, мемлекет басшысының бастамасымен қолға алынған бағдарламалардың арқасында білім берудің жаңа сапасына көшу жүзеге асырылуда.

Балабақша – балаларды қоғамда өмір сүруге үйрететін алғашқы әлеуметтік мекеме. Дәл осы жерде баланың басқа адамдармен алғашқы тәуелсіз байланыстары орын алады, ол қарым-қатынас жасауды және өзара әрекеттесуді үйренеді. Біздің бүгінгі тәрбиеленушілеріміз – жаңа заманның балалары, олардың мотивтері, құндылықтары, қызығушылықтары әртүрлі. Балаларға осы қанық ақпарат әлемінде өмір сүруге кім көмектесуі керек? Бәлкім, бұл мұғалім шығар.

Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламасында кішкене баланы мектепке дейінгі дайындықпен толық қамтуға ерекше көңіл бөлінген. Негізгі мақсат – балалардың жалпы, интеллектуалдық, физикалық дамуы, олардың білімді игеруге дайындығын қамтамасыз ету, білім беруді жаңарту жағдайында баланың оқу әрекетін меңгеру үшін тұлғалық қасиеттерін қалыптастыру. Бұл өз кезегінде әрбір мұғалімнен оқытудың жаңа технологиялары негізінде педагогикалық қызметке түбегейлі өзгерістер енгізуді, баланың жеке басына, оның мәселелеріне, қызығушылықтарына бет бұруды талап етеді.

Моральдық және рухани құндылықтар, олар балаларға қолжетімді ме? Осы бағыттағы жұмыс тәжірибесіне сүйене отырып, дұрыс жауап беруге болады: мектепке дейінгі жас кезеңінде отбасына, туған жерге, Отанға деген сүйіспеншілік сезімі пайда болады. Бұл - баланың танымында туып, мақсатты тәрбие беру барысында қалыптасатын рухани-адамгершілік мүмкіндіктерінің жан-жақты дамуының бастауы.

Қазіргі уақытта білім беру жүйесі Қазақстанның патриоттарын, құқықтық демократиялық, әлеуметтік мемлекеттің азаматтарын тәрбиелеуді қамтамасыз етуге арналған. Рухани-адамгершілік тәрбие кез келген халыққа, кез келген мемлекетке қажет. Дегенмен, бұл тәрбие өте сезімтал, әдептілікпен жүргізілуі керек және оны жастайынан ата-анамен өзара бірлестікте орындау керек. Шығармашылық тұлға мен мінездің қалыптасу кезеңі ретінде мектепке дейінгі жастың ерекше әлеуеті айқын.

Сүйіспеншілік, мейірімділік, жанашырлық, зорлық-зомбылық жасамау, төзімділік, әділ мінез-құлық, жан тыныштығы сияқты ең маңызды адами қасиеттерді қамтитын - адамгершілік, сондықтан біз, үлкендер, тәрбиешілер тәрбиеленушілерімізге, балаларымызға күнделікті, сағат сайын, минут сайын тәрбиелеуге міндеттіміз.

Біздің заманымызда әлем балаға агрессивті болып, балалық шақ өнеркәсібі ойыншықтардан бастап жаһандық коммерциялық телебағдарламаларға дейін балалардың психикасына, олардың адамгершілік және рухани әлеміне жойқын әсер етуде. Бірден көп ұрпақ өскен ескі жақсы ойыншықтарымыз, кітаптарымыз, мультфильмдеріміз бір түнде жоғалып кетті. Олардың орнын шетелдік телехикаялардың кейіпкерлері басты: супермендер, өрмекші адамдар, монстрлар және т.б. басты.

Бала өмірінің алғашқы жылдары оның тәрбиесіндегі маңызды кезең болып табылады. Осы кезеңде оны өз халқымен, елімен көзге көрінбейтін түрде байланыстыратын және кейінгі өмір жолын айқындайтын сезімдер мен мінез-құлық қасиеттері дами бастайды. Әрине, мектеп жасына дейінгі бала құқықтық, саяси немесе әлеуметтік-экономикалық аспектілерді әлі түсінбейді, бірақ оның қарапайым құқық тәртібі ережелерін сақтауы, ғылым мен өнер саласындағы жетістіктер туралы түсінік, мемлекеттік рәміздер, Отанымыздың даңқын асқақтатқан тұлғалардың есімдерін білу, өзін-өзі бағалау, еліміздің тарихи өткенін құрметтеу, өз отандастарына мақтаныш, адамзат пен әлемнің дамуына сыртқы үлес қосу сияқты тұлғалық қасиеттерді дамытуға негіз болады.

Бұл әсердің тамыры – тереңде: бала үйренетін өз халқының тілінде; оның әндерінде, музыкасында; өзі көңіл көтеретін ұлттық ойындар мен ойыншықтарда; туған жерінің табиғаты, өзі өмір сүріп жатқан халықтың жұмысы, тұрмысы, әдет-ғұрпы туралы алған әсерлерінде жатыр. Сонымен бірге танымдық деңгей елдің атрибуттары мен рәміздерін білуден, мемлекеттің құрылымы туралы қарапайым түсініктерде, отбасы мүшесі ретінде, одан кейін балабақша тобындағы балалар ұжымының мүшесі ретінде, сондай-ақ ауылдың, ауданның, облыстың тұрғыны, Қазақстан азаматы ретінде өзінің «құқықтары мен міндеттерін» білуінде көрінеді.

Заман, дәуір, адамдар өзгереді, бірақ адамның жақсылыққа, махаббатқа, нұрға, сұлулыққа, шындыққа деген ұмтылысы мәңгілік болып қалады. Балалардың бойында елімізді мекендейтін барлық халықтарға деген жанашырлық пен оң көзқарасты қалыптастыру – маңызды міндеттердің бірі. Оны жүзеге асыруға өлке мұражайлары көмектеседі.

Халық мерекелері Тәуелсіздік күні, Наурыз, Конституция күні – халық мәдениетін жаңғыртудың және ұлттық құндылықтарды дамытудың құралы, себебі мерекенің өзі қоғам өмірінен ажырамас барлық идеялар мен өнегелік нұсқауларды сіңіреді.

Әр халықтың өз ұрпағын тәрбиелеуде ұлттық ерекшеліктері болады. Мен өз жұмысымда халқымыздың тамаша салт-дәстүрлерін бойына сіңіріп, кеңінен қолданамын. Үгіт-насихаттың негізгі құралдары – тіл, халық өнері, рәміздер, өнер, салт-дәстүр, әдет-ғұрып, ырым-тыйымдар, халық ойындары, мақал-мәтелдер, нақыл сөздер, жұмбақтар.

Мерекелік материалды таңдауда мен келесі талаптарды ескеремін:

- Мектеп жасына дейінгі кіші топ балалары үшін «шағын фольклорлық формалар» бар;
- Үлкен топтарда мұнымен қатар халық ертегілері, халықтық өрнектер, әдет-ғұрыптар да қолданылады.

Мемлекеттік мерекелерде театрландыру элементтері, қазақ халық ертегілерін сахналау енгізіледі. Олай болса, ұлттық әдет-ғұрып, салт-дәстүр, мерекелер балаларды өзі тұратын елін мақтан етуге тәрбиелеуге зор мүмкіндік береді. Қазақ тілінде тапқақтар мен әндерді жаттап, орындау арқылы бүлдіршіндердің сөздік қорлары байиды, дыбысты айту дағдылары қалыптасады.

Ауызша халық шығармашылығын білу, сүю де азаматтық-патриоттық тәрбиенің бір қыры болып табылады. Өйткені халық дәстүрі, тұрмыс-тіршілігі, мінезі, ерлігі, Отанға деген сүйіспеншілігі ертегілерде көрініс табады. Ертегілердің арқасында бала жақсылық пен жамандықты ажырата алады, өзінің жеке қасиеттерін бағалай отырып, өзіне ұнайтын кейіпкерді таңдайды. Балаларды адамгершілік позициясынан жауапты шешім қабылдауға ынталандырады, моральдық-адекватты істер жасауға ұмтылуға тәрбиелейді.

Халық ойындары мен ертегілері – біздің ғаламшарымыздағы кез келген халықтың шынайы байлығы мен мұрасы. Бала басқа рөлге ие бола отырып, оны сезінеді, әртүрлі өмірлік жағдайларда өзін сынап көреді. Ойынның тәрбие құралы ретіндегі ерекшелігі - оның халық дәстүрлеріне отбасылық, еңбектік, мерекелік және ойын-сауықтық дәстүрлердің жетекші құрамдас бөлігі ретінде енуінде. Халық ойындарында әзіл-қалжың, бәсекелестік ынта көп, қимыл-қозғалыс дәл және бейнелі, көбінесе күтпеген рифмалармен сүйемелденеді, бұл ойыншыларды жылдам ұйымдастыруға, оларды көшбасшыны объективті таңдауға және ойынды ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Осы бағытта жүргізіліп жатқан жұмыстарды саралай келе, табысты жүзеге асыру үшін біртұтас адамгершілік-рухани тәрбие кеңістігін: отбасы мен мектепке дейінгі ұйымды құру қажет деген қорытындыға келдім. Сондықтан мектеп жасына дейінгі балаларды рухани-адамгершілікке тәрбиелеу мәселелерін шешуде тәрбиешілердің ата-аналармен тығыз қарым-қатынасы бірінші орында.

Қорытындылай келе, болашақ ұрпақты тәрбиелей отырып, қоғамға дені сау, күш-қуат пен жігерге толы мемлекетімізді құрушы тұлға қажет екенін және еліміздің болашағы көп жағдайда рухани-адамгершілік тәрбие мәселелерін қалай шешуге байланысты екенін есте ұстауымыз керек.

Алматы қаласы
МКҚК «№198 бөбекжай-балабақшасы»
Тәрбиеші
Жалғасова Гүлжанат Нұрадинқызы

БАЛАБАҚША – БАҚЫТ МЕКЕНІ

Балабақша - баланың өмірге аттаған, алғашқы қадамы. Басқан алғашқы қадамынан, баланың болашағы қаланады. Балабақшада берілген тәрбие – барлық тәрбиенің бастамасы әрі жан – жақты тәрбиемен дамыту негізін қалайтын орын.

Балабақша – білім мен ортаға биімделудің тірегі, бастамасы десек, ал тәрбиеші – сол балабақшаның жүрегі, яғни олардың қолында баланың тағдыры тұрады. Біздің мамандығымыздың қыры да, сыры да сол – күнсайын көзалдымызда өсіп, дамып келе жатқан жас ұрпақпен жұмыс істеу. Өмірге келген әрбір нәресте отбасында ата-анасынан бастап, барлық туған-туыстардың махаббаты, мен жылулық шапағатына бөленіп өседі. Әр отбасында тәлім – тәрбие алып 3 жасқа толғанда ата-аналар жүректерінің бір-бөлшегін сеніп, толықтай бір күнге балабақшаға әкеліп тапсырады. Сол орайда ананың орнына ана бола білетін ол-балабақша тәрбиешісі.

Әрбір кішкентай ғана бүлдіршінді өмірге енді аяқ басқан сәттен көңілінің кілтін тауып, олардың жеке тұлға болып қалыптасуына үлес қосатын алтын ұя-балабақша. Аса сабырлықты, шыдамдылықты, жылулықты қажет етін үлкен кәсіп иелері жұмыс атқарады. Өйткені, бұл мамандық иелерінің мойнына, ешнәрседен хабары жоқ, мыңдаған тарыдай ғана бүлдіршіндердің бойына білім нәрін сеуіп, тәрбие беріп, таудай азамат етіп шығару міндеті жүктеледі. Баланың да жеке тұлғасы қаланып, тұлғаның «Мені» қаланатын кезеңі де – балабақшада. Ары қарай өмірдің өсу сатысында білім мен тәрбие ұйымдарында қалыптасқан бірізділік жүйе арқылы өз көзқарастарын қалыптастырып, «Мені»-танылып, жеке тұлғаретінде қоршаған ортада өз орындарын тауып, азамат болып қалыптасады.

Отбасында еркелеп, өз дегенін, қалауын орындатып қоятын ерке балалар да жоқ емес. Бір үйдің кенжесі, біреуі тұла бойы тұңғыштары. Бірақ, балаларға бірдей тәрбие беріп, бірыңғай тәртіпке баулитын орта-тағы да ол- балабақша.

Балабақшадағы оқу қызметтері бес дағды бойынша іске асырылып, барлығы ойын түрінде, балалар бойына білім нәрін сусындатады. Тілдері дамып ортаға биімделіп, қарым-қатынасқа негізі қалыптасады., Қарапайым математикалық ұғымдарын қалыптастыру арқылы оң мен солын, ұзын қысқа үлкен кішісін ажыратуға, жапсыру, мүсіндеу, суретсалу арқылы шығармашылықтары дамытылып, түрлі ойындар арқылы әлеуметтік ортаға бейімделулері, қоршаған ортада табиғат құбылыстарымен жақын танысып, ортаға жылдамырақ үйренеді. . Өздері әр түрлі рөлдерді сомдай отырып, салмақтауды үйренеді, сонымен бірге шынығып, салауатты өмір салтын ұстап баланың өсуі жолында да берілетін осы балабақша жұмысының еңбегі ұшан теңіз. Тәрбиеші балаларға білім беру үшін баланың іс-әрекеті, ойын арқылы ойлау дағдыларын, таным белсенділігін арттырып, көздеген мақсатқа жеткізу арқылы білім нәрімен сусындатады. Қиыны мен жеңілі, қызығы мен қуанышы мол болған еңбек жолындағы педагогикалық ұстанымым -үнемі жаңалыққа ұмтылып, алдыңғы қатардан көріну және әр баланың бойынан жақсылық тауып, бұлақтың көзін ашу арқылы биік мақсаттарға жетелеу.

Балабақшаны-бала бағбандарының мекені деп тани отырып, балабақшаны-болашақтың қақпасы деп білуіміз керек.

Болашақтың қақпасы-әрбір бақша табалдырығын аттаған бүлдіршіндердің қадамдарында ертеңге деген нық сенім, жүректерінде патриоттық сезімдері жалындаған ұлт- ұрпағын тәрбиелейтін білім мен

тәрбие беретін алтын қақпа болуы тиіс. Қазіргі заман талабына сай өнерлі, шығармашылыққа бай, жан-жақты дамыған, өздерінің жағымды жақтарын көрсете білетін, өз ойларын ашық айтатын ұрпақ тәрбиелей отырып, мәңгілік ел болып қалыптасудың алғашқы қадамдары деп білемін. Салыстырмалы түрде айтатын болсақ, кімнің пікірімен бөліссек те балабақшаға барған баламен, балабақшаға бармаған баланың арасындағы айырмашылық жер мен көктей. Қай жағынан болмасын –адамдармен қарым-қатынас жасағанда да, сөйлеу мәнерлерінде де, өз ойларын жеткізе білуде де және басқада жағдайларда да айырмашылық көп.

Ата-ана балаларын балабақшаға берместен бұрын «ол жерде балам не үйреніп шығады, тәрбиеші қандай болады екен?»- деген сұрақтар мазалайтыны түсінікті. Сондықтан да балабақша-тек балаға бас көз болып қарайтын, осы еңбектері үшін мемлекеттен жалақы алатын адамдардың жұмыс орны деп қарамау керек. Керісінше, балабақша менің балама білмегенді үйретіп, жақсыны беріп, жаманнан жирендіретін, білімді де білікті мамандардың ордасы деп білуі керек. Сонымен қатар балаларын өздерінен де асқан жауапкершілікпен бала тәрбиесіне мән беретін –сенімді тұлғалардың мекені деп те баға беретіндей дәрежеге жеткізуіміз керек. Балабақшада дұрыс тәлім – тәрбие бере алсақ, ол ертең мектепке барып саналы түрде сапалы білім алуға тырысады. Соның нәтижесінде елін сүйген азамат болып шығады. Біз, тәрбиешілер, әр түрлі болашақ мамандық иелерін тәрбиелеп жатырмыз десем артық болмас. Болашақ заңгерлерді – әділдікке үйрету, дәрігерлерді – жауапкершілікке баулу, мейірімділікке үйрету, құрылысшыларды – нақтылыққа тәрбиелеу – барлығы тәрбиешінің қолында. Сондықтан да өз бойымызда әділдік те, мейірімділік те, жауапкершілік те болу қажет. Балабақша – баланың жүйелі түрде білім – тәрбие алатын ең алғашқы қоғамдық ошағы. Балабақшаның балаға беретін тәлім – тәрбиесінің қаншалықты мықты болуы, сол балабақшада қызмет ететін педагогикалық ұжымға, ұстазға байланысты. Баланың болашаққа қадам алып, жан-жақты, қоршаған ортасымен танысып, ең бірінші білім мен тәрбие алатын орны – балабақша. Сондықтан тәрбиешілер бүгінгі күннің жаңалығынан сырт қалмай, үнемі ізденіс үстінде жүру керек.

«Ұстаздық ету – уақыт ұту емес, өзгенің бақытын аялау, өзіңнің уақытыңды аямау. Бірақ бұған өкінбеу керек. Жер үстінде адам тәрбиелеуден асқан абыройлы іс, ардақты жұмыс жоқ. Ұстаздық – ұлы нәрсе»**Зейнолла Қабдолов**, міне, біздің міндетіміз айқын. Олай болса заман талабынан қалмай, болашақ жастарымызды тәрбиелейік. Балабақша баланы ең алдымен тәртіпке, жауапкершілікке үйретеді. Бала тәрбиесі бесіктен басталады. Отбасындағы тәрбие мен балабақшадағы тәрбиені ұштастыра отырып, әрі қарай жақсы жолға түсуіне себепкер болады. Қазіргі заманда әр отбасында дүниеге келген сәбиді, өсіп жатқан буынды өзінің ана тілімен сөйлету-ұлттық қасиетіміздің дамуының бірден бір жолы. Мектепке дейінгі тәрбие саласында ұлттық тәрбиенің негізгі міндеттерінің бірі-халқымыздың ежелден келе жатқан салт-дәстүрлерін ана тілінде түрлендіріп, сол арқылы баланың тілін дамыту. Әрбір баланың өз ана тілінде тілі шығып, сол тілде ойлау, сөйлеу қабілетінің дамуы, ұлттық мінез-құлықтың қалыптасуы, патриоттық сезімдерін ояту жолдары болып табылады. Ана тілінің қадір-қасиетін жастайынан түсініп өскен баланың жақсылыққа жаны құмар, таза, пәк, инабатты, биязы болып өсетініне өмір тәжірибесі куә.

Токсан ауыз сөздің тобықтай түйіні «Ағаш түзу өсу үшін, оған көшет кезінде көмектесуге болады, ал үлкен ағаш болғанда, оны түзете алмайсың» деп бекер айтылмаған. Сондықтан, алдымызға келген әр бір бүлдіршінге балабақшадан бастап тәлім-тәрбие беріп ұлтжандылыққа, патриоттыққа тәрбиелейік. Балабақша бақыттың ең бірінші баспалдағы, баланың болашағы.

Алматы қаласы
МКҚК «№198 бөбекжай-балабақшасы»
Тәрбиеші
Шадибекова Эльмира Махамбетовна

«БАЛАБАҚША - ЕЛ ЕРТЕҢІ»

Балабақша – балаға алғашқы қоршаған ортамен қарым қатынас мекені, алғашқы білім беру ортасы. Баланың дамуымен оның адамгершілік және жағымды мінез-құлық қасиеттерінің қалыптасуына себепші ортасы. Мектеп жасына дейінгі балалар үлкендермен және құрдастарымен қарым-қатынас жасауда әрқашан бастамашылық таныта бермейді, сондықтан тәрбиешінің міндеті – балаларда бір-бірімен, үлкендермен тіл табыса білуі, құрдастарын ренжітпеуге, досына көмек көрсете білуге эмпатия, толеранттылық, танытуда тәрбиешінің көмегі өте зор. Балалардың қоршаған әлемді тануға деген қызығушылығын дамыту.

Сондықтан біз, тәрбиешілер балабақшаға деген сүйіспеншілік пен құрмет сезімін қалыптастыру мақсатын қоямыз.

Біздің жұмысымызда біз келесі мәселелерді шешеміз:

Балалар үшін:

1. Балалардың өз балабақшасына, оның ұжымына деген сүйіспеншілікті, балабақшаға деген мақтаныш сезімін, рухани құндылықтарына деген қамқорлықпен қарауды тәрбиелеу.
2. Жақын қоршаған орта объектілерімен: балабақша және оның аумағымен таныстыру негізінде өз елі мен Отаны туралы түсініктерін қалыптастыру.
3. Балалардың балабақшадағы сәттеріне психологиялық қолайлы жағдай жасау. Балабақшада адамдар (ересектер мен балалар) арасындағы қарым-қатынас ізгі ниет пен өзара сыйластыққа негізделген, бала өзін жақсы күтіп, қорғалғандай сезінетін жағымды атмосфераны құру.
4. Балалардың балабақшадағы қызметкерлердің, олардың атқаратын қызметі туралы түсініктерін кеңейту, балаларға балабақшадағы қызметкерлерге деген құрметпен еңбегін құрметтеуге тәрбиелеу.
5. Балалардың бойында бір-бірімен, үлкендермен тіл табыса білу, өзгені ренжітпеу, жанашырлық, төзімділік, басқаларға көмектесуге деген құлшынысын дамыту. Балаларды әлеуметтік маңызы бар міндеттерді орындауға, отбасына, үйіне, балабақшасына жақсылық жасауға баулу. Балаларды өз отбасына және жақындарына, достары мен құрбыларына, оларға қамқорлық жасайтын адамдарға жанашырлық, қамқорлық, ілтипат көрсетуге тәрбиелеу.
6. Балалардың алған білімдері мен әсерлерін өнімді іс-әрекетте жеткізе білу қабілеттерін нығайту.
7. Балалардың қарым-қатынас дағдыларын дамыту.
8. Балалардың ой-өрісін кеңейтіп, сөздік қорын байыту.

Ата-аналар үшін:

1. Ата-аналарды мектеп жасына дейінгі балалардың әлеуметтік, тұлғалық, танымдық даму ерекшеліктерімен және олардың мектепке дейінгі мекеме жағдайына бейімделуімен таныстыру.
2. Балалардың ата-аналарын балабақшаның салт-дәстүрлерімен таныстыру. Ата-аналардың отбасы мен балабақша жағдайында баласымен бірлескен іс-әрекетке белсенді араласуына ықпал ету.

Тәрбиеші үшін:

Балабақшада сәтті бейімделу үшін қажетті баланың әлеуметтік тұлғалық қасиеттерін қалыптастыру. Балалардың бойында туған өлкенің мәдени құндылықтарына деген сүйіспеншілік пен сүйіспеншілік

сезімін ояту, өйткені дәл осы негізде патриотизм тәрбиеленеді. Бұл әдіс балалардың өз балабақшасы, туған жері, елі, мәдени дәстүрлері туралы білімді тиімді және жүйелі меңгеруіне ықпал етеді.

Жыл соңына дейін балалар балабақшаның, балабақша тобының, үй-жайлардың атын және олардың мақсатын біліп, атаулары керек және жұмыс тапсырмаларын орындай алуы керек. Балабақша ұжымының еңбегіне құрметпен қарау.

Біз өз жұмысымызда дамудың 5 бағытын қолданамыз:

1. Әлеуметтік және тұлғалық даму.

Мұнда біз балалармен «Не жақсы, не жаман?», «Менің жақсы істерім», «Біз балабақшада қалай тұрамыз», «Туған күн», «Мен сыйлық беремін», «Менің атым», «Менің үйім». Рөлдік ойындар ойнаймыз: Балабақша, Үй, Отбасы, Балабақшада кім жұмыс істейді?, Туған күн. Балабақша туралы кітаптардан иллюстрацияларды қараймыз.

Біз балаларға жағдаяттық ойындарды ұсынамыз: «Жанжал», «Қалай татуласу керек?» және дидактикалық ойындар: «Тату жігіттер», «Серуенде», «Орнына қой».

2. Танымдық және зияткерлік даму

Мұнда біз балаларға білім беру ойындарын ұсынамыз: «Кімнің балалары?», «Гүлді тап», «Мен кімін», құрылыс материалдарымен ойындар. «Үй салып жатырмыз». Балабақша туралы суреттер мен презентацияларды қараймыз. Балалар қиылған суреттермен ойнайды: «Букет жина», «Балабақша» тақырыбына жұмбақтарды тап. Қарым-қатынас ойындарын өткіземіз: «Мен өсіп жатырмын», «Мені еркелетіп шақыр», «Аты желге кетсін», «Менің басым бар», «Туған күніңмен».

3. Денсаулық және физикалық даму

Мұнда белсенді ойындарға назар аударылады: «Үйінді тап», «Ұядағы құстар», «Мысық пен мысық», «Балапандар мен балапандар», «Нысанаға тигіз», «Қаздар – аққулар», «Карусель», саусақ ойындары. және «Отбасы» тақырыбындағы логотип ырғақтары

4. Коммуникативтік дамыту

Шығармаларын оқуға мән береміз: Б.Ыскак «Кім болам?», М Әлімбаев «Біздің Отанымыз-Қазақстан», М Әлімбаев «Біздің балабақшада», «Балық аулауыма кедергі болма». », С Жиенбаев «Ойыншықтар», ана туралы өлеңдерін үйренеміз. «Менің достарым», «Менің отбасым», «Балабақша» тақырыптарында әңгіме жазуды үйренеміз. Біз балаларға білім беру ойындарын ұсынамыз: «Жақсы сөз айт», «Мені үйде қалай еркелетеді»,

5. Көркемдік және эстетикалық даму

Біз сурет салу бойынша оқу іс-әрекетін жүргіземіз. «Менің достарым», «Досыма арналған шарлар», «Менің отбасым», «Балаларға арналған балабақша». Музыка сабағында қазақтың күйлерін және басқа композиторлардың шығармаларын тыңдаймыз, «Біз татуластық», «Сен және мен...» билерін үйренеміз, музыка бойынша «Сары жапырақ», «Ән айттық» әндерін айтамыз.

Әр бір бүлдіршінге балабақшадан бастап тәлім-тәрбие беріп ұлтжандылыққа, патриоттыққа елім дейтін ертеңгі ұрпақты тәрбиелейік. Балабақша бақыттың ең бірінші баспалдағы, баланың болашағы.

Алматы қаласы
МКҚК «№198 бөбекжай-балабақшасы»
Тәрбиеші
Ыскакова Динара Кулымжановна

«ТӘРБИЕШІ: АРМАНДАҒАН МАМАНДЫҚ ПА, ӘЛДЕ ӨМІРДЕГІ КӘСІП ПЕ?»

*«Жұмысына талдау жасай алатын педагог, өз ісінің
нағыз шебері, тәжірибелі маман болып шығады»*

В.А. Сухомлинский

Менің мамандығым – мектепке дейінгі мекеме тәрбиешісі. Бала кезімнен тәрбиеші болуды армандаған едім. Бұл тәрбиеші мамандығын таңдаудағы себебім, ол өте қызықты мамандық: сені балалар жақсы көреді және сенен әрдайым қандай да бір жаңа нәрселер күтеді ал мен болсам олардың өмірімен бірге өмір сүремін, табыстарына қоса қуанамын. Мен жаһандану теңізіне желкенін жайған мемлекетіміздің ертеңгі алға бастайтын мықты ескегі болатын балабақша бүлдіршіндерін тәрбиелеумен оқу-білім қайнарымен сусындататын осынау абыройлы мамандығымды мақтан тұтамын. Біз мектепке дейінгі мекеме тәрбиешілері, тәуелсіз татулығы жарасқан байтақ мекеннің болашағы үшін құстың қанатындай су болса да көмегімізді тигізіп жатырмыз деген мақтаныш кеудемді кернейді. Бала тәрбиесімен айналысатын әрбір педагогтің алға қойған мақсат-міндеті мен педагогикалық ұстанымы болуы керек. Менің өмірдегі ұстанымым-жүрек қалауымен таңдаған жұмысыма жауапкершілікпен қарау.

Тәрбиеші болу жай ғана мамандық емес. Ол-адам бағдарын жасаушы, келешек ұрпақтың сәулетшісі. Қазағымның болашағы, келешек келбеті мен тәрбиелеген бүлдіршіндердің тәрбиесінде, қосар үлесімде. Рухани адамдығымның өнегесі шексіз, тұлға асқақ, өн бойын тазалыққа тұнып тұрса, өмірден алар орның ерекше деп түсінемін. Бүлдіршінді күлімдеп қарсы алып, бар өнерінді үйретіп бақытты етсең өз ұлтыңды, адамзат баласын бақытты ету жолында тер төккенің. Тәрбиенің тал бесігі балабақшадағы тәрбиеленушімен өткізген әрбір сәттің қызықты. Бала-көз қуанышың. Бала-ел байлығы, қоғам бақыты. Баланың балабақшадан жақсы тәлім-тәрбие алғанын қалаймын, аянбай сол үшін де еңбек етемін. Еркіндікке жол беремін. Баланың еркін сезінуі оның бәрін білуге деген талпынысы мен құлшынысы. Баламен ойнасаң дүние сырының кілті іздемей-ақ табылады, өз атын еркін айтады, бала жүрегінен орын аласың. Бала тәрбиесінде заманауи технологияларды қолдануда белсенділік пен шығармашылық ізденіс дамиды. Баланың білімге деген құлшынысын арттырасың. Дамыта оқыту, жеке бағдарлы оқыту, проблемалап оқыту, денсаулық сақтау технологиясымен жүргізер жұмысың баланы оқыту мен тәрбиелеудегі жүйелі атқарылатын жұмыс кешені болып табылады.

Тәрбиеленуші бүлдіршінді күннің шұғыласына, судың тұнықтығына, жаңбырдың мөлдір тамшысына, айдың нұрына, желдің самал лебіне, жайқалған әсем гүлдерге және кемпірқосақтың алуан-алуан түстеріне теңеймін, шын ниетім, себебі жетер жетістігімде баланың арқасы. Баламен арамыздағы сыйластық сезімді қалыпты ұстанамын да жаһандану дәуірінде, жасампаз ғасырда балабақшадағы бүлдіршіннің ұстазы-тәрбиеші болғанымға мақтанамын. Бұл сөздің астарында тәрбиеші мамандығының үлкен жауапкершілік иесі екендігі айқындап тұр. Бала тәрбиесі, оның ішіндегі балабақшадағы сәбилерді тәрбиелеу үлкен мәртебе.

Ақын М.Жұмабаев айтқандай «Тәрбие - адам баласын кәміл жасқа толып, өзіне-өзі қожа болғанша азық беріп өсіру» -деген екен. Сондықтан біз балаларымыздың болашағына, тәрбиесіне жауапты

жандармыз. Мен балабақшада 15 жыл еңбек етудемін, бұл еңбектен ешбір жалыққан емеспін. Өйткені менің жас бүлдіршіндерге арнаған осы уақытымды өмірімдегі ең бір бағалы уақытым, бақытты кездерім деп айта аламын. Күнде ертеңгісін балабақшада жас бүлдіршіндерді қарсы алып, олардың жағымды үндерін, сыңғырлаған тәтті күлкілерін, «Сәлеметсіз бе?», «Қайырлы таң!» деген сөздерін естігенде, бойым бір серпіліп қалғандай болады. Балалармен болған әрбір уақытым мені жаңа бір әлемге жетелегендей. Әрдайым балалардың маған деген ықыласын, маған ұмтылған үмітке толы көздерін, не нәрсені білуге құштар шабытты, сұраулы жанарларын байқаймын. Олардың менен күтетіндері өте көп екенін сеземін. Балабақшаға бара жатқанда басыма сол күннің жұмысы туралы неше түрлі ойлар келеді. Ойларым сан түрлі болады: менің кішкентай достарым қандай көңіл күймен келер екен? Күніміз қызықты өту үшін оқу іс - әрекетін, ойын түрлерін қалай өткізсем екен? Әрине әрбір оқу іс - әрекетіме жауапкершілікпен қарап, дайындалуды еш жадымнан шығарған емеспін.

Мектепке дейінгі ұйымдардағы жұмыстардың басты бағыты оқу тәрбие процесін жүйелі жоспарлау, жаңа инновациялық технологияларды ендіре отырып балаларды дамытудың тиімді жолдарын қарастыру. Міне осындай жұмыс жүйесі менің балабақшамда қалыптасқан. Сөзімді қорытындылай келе, тәрбиеші мамандығымды шексіз мақтан тұтатынымды және осы таңдаған жауапкершілігі мол қызмет жолында бар білімім мен тәжірибемді аямайтынымды, қалтқысыз еңбек ететінімді айтқым келеді. Мен үшін күнделікті балабақша балалардың алаңсыз күміс күлкісін, шаттыққа толы көңіл күйлерін көріп, балалармен бірге ойнап күлгеннің өзі бір бақыт деп білемін.

Шығыс Қазақстан облысы, Өскемен қаласы
"Murager" бөбекжай-балабақшасы ЖШС
Тәрбиеші
Абылгазина Сарқыт Габдрашитовна

СУРЕТ САЛУ МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ЖӘНЕ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМУҒА ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ

Мектепке дейінгі білім берудің маңызды бағыттарының бірі-балаларды көркемдік-эстетикалық, әлеуметтік-адамгершілік және патриоттық тәрбиелеуге бағытталған шығармашылық қабілеттердің әртүрлі түрлерін пайдалану. Шығармашылықтың әртүрлі түрлері бар-мүсін, графика, кескіндеме, сәулет және басқалар. Олар көркем шығармашылықты дамытудың үлкен педагогикалық әлеуетіне ие. Процесстен тыс мектеп жасына дейінгі балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытуды қарастыру мүмкін емес. Педагогикалық заманауи тәжірибе көрсеткендей, қабілеттердің қалыптасуының психологиялық және көркемдік жағдайларына қатысты көптеген көзқарастардың тез өзгеруі, балалар ұрпақтарының өзгеруі мұғалімдердің балалармен жұмыс істеу технологиясында үлкен өзгерістерді қажет етеді. Мектеп жасына дейінгі баланың шығармашылық білдіру еркіндігі тек бейнелі идеялармен ғана емес, оларды суретте жеткізуге деген ұмтылыспен де, сонымен қатар оның бейнелеу құралдарына ие болуымен де анықталады.

Мектепке дейінгі балалардың сурет салу қабілеттері мен шығармашылығын қалыптастыру қазіргі таңда ең өзекті мәселелердің бірі болып отыр. Ғалым-педагогтар мектеп жасына дейінгі балалардың сурет

салу қабілетінің дамуын жан-жақты әлі де қарастыруды қажет етеді деген пікірлер айтуда. Бала мектепке келгенде қабылдау, ойлау және есте сақтау қабілеті жоғары дәрежеде болуы тиіс. Сондықтан балаға мектепке дейін сурет салу қабілетін дамыту маңызды. Ол үшін арнаулы дәлелденген, тәжірибе жүзінде іске асырылған нәтижелі іс-әрекеттер жасалынуда. Сурет салу өнері мектеп жасына дейінгі баланың көркем қызметін түсіндіреді, ол арқылы баланың тұлғасын жан – жақты дамуына әсер береді, онымен қатар айналадағы өмірді активті түрде танып білуі, өздерінің көзқарастарын графикалық және пластика түрде шығармашылықпен жеткізе алатындарын тәрбиелейді.

Мектеп жасына дейінгі балалардың шығармашылығын дамыту және дәстүрлі емес әдістер мен әдістермен сурет салудағы білімдерін жүйелеу үшін тәрбиеші міндеттер қоюы керек:

1. Балаларды сурет салуда әртүрлі материалдар мен әдістерді, бейнені жасаудың әртүрлі тәсілдерін қолдануға үйрету, экспрессивті бейнені алу үшін әр түрлі материалдарды бір суретте біріктіру.

2. Пішіннің, түстің, композицияның, шығармашылық белсенділіктің, сурет салуға деген ұмтылыстың эстетикалық сезімдерін дамыту.

3. Көп түсті әлемнің сұлулығын көруге және түсінуге үйрету.

4. Дәстүрлі емес сурет салу әдістерін қолдану арқылы балалардың шығармашылық қабілеттерін қалыптастыру.

5. Басталған істі соңына дейін жеткізе білуге, ұжымда, жеке жұмыс істеуге тәрбиелеу.

Сурет салу-бұл әлемді танудың және эстетикалық тәрбие білімін дамытудың маңызды құралдарының бірі, өйткені ол баланың тәуелсіз практикалық және шығармашылық қызметімен байланысты. Сурет салу арқылы бала белгілі бір қабілеттерді қалыптастырады және дамытады: пішінді визуалды бағалау, кеңістікте бағдарлау, түс сезімі. Арнайы дағдылар да дамиды: көзді үйлестіру, қолды меңгеру. Сурет салу-балалардың даму әдістерінің бірі. Әр ата-ана кем дегенде бір рет сыйлық ретінде баланың суретін алды, және бұл көптеген адамдар үшін мақтаныш. Бір қызығы, бұл жағдайда нәтиже емес, процестің өзі маңызды. Бұл есте сақтау мен зейінді, ұсақ моториканы және сөйлеу аппаратын дамытатын процесс. Музыкалық есту қабілетінсіз бала музыкалық мектепте ештеңе істей алмайды, шамадан тыс ұялшақ балаға театр сахнасында өнер көрсету қиын болады, бірақ сурет кез – келген балаға жағымды әсер қалдырады-онда сіз өзіңіздің эмоцияларыңызды бейнелей аласыз, бұл үшін үлкен дағдылар қажет емес. Сондықтан балаларға арналған бейнелеу өнері осындай маңызды рөл атқарады.

Сурет салу-мектеп жасына дейінгі балалардың шығармашылық белсенділігінің ең қызықты түрлерінің бірі. "Балалардың қабілеттері мен дарындылығының бастауы – саусақтарының ұшында. Саусақтардан, бейнелі түрде, шығармашылық ойдың қайнар көзін тамақтандыратын ең жақсы жіптер бар. Басқаша айтқанда, баланың қолында шеберлік неғұрлым көп болса, бала соғұрлым ақылды болады", — деп жазады В.А. Сухомлинский. Сурет салу арқылы бала өзін физикалық және психикалық жағынан дамытады, өйткені ұсақ моториканың жұмысы мидың жұмысына тікелей әсер етеді. Сурет салу үшін күш салу, еңбек әрекеттерін жүзеге асыру, белгілі бір дағдыларды игеру қажет. Мектеп жасына дейінгі балалардың бейнелеу қызметі оларды қиындықтарды жеңуге, еңбек күштерін көрсетуге, еңбек дағдыларын игеруге үйретеді. Біріншіден, балалар қарындаштың немесе қылқаламның қозғалысына, олардың қағазда қалдырған іздеріне қызығушылық танытады; біртіндеп шығармашылықтың жаңа мотивтері пайда болады-нәтиже алуға, белгілі бір кескін жасауға деген ұмтылыс. Сурет салумен айналыса отырып, балалар әртүрлі материалдарды (қағаз, бояулар, қарындаштар және т.б.) үйренеді, олардың қасиеттерімен, мәнерлі мүмкіндіктерімен танысады, олармен жұмыс істеу дағдыларын игереді. Сабақтың соңында жұмыстарды талдау барысында балалар өздерінің суреттері туралы әңгімелейді және басқа балалардың жұмыстары туралы пікірлер айтады.

Жақсы сурет салатын балалар ойын қисынды пайымдайды, айналаны көбірек байқайды, мұқият тыңдайды. Бейнелеу өнері сабақтары баланың қолы мен саусақтарын жаттықтырады, бұл жазу дағдыларын қалыптастыруға қолайлы жағдай жасайды. Бейнелер мен қиялдарды құру логикалық және кеңістіктік ойлауды дамытуға, математиканы игеруде қажетті ассоциативті ойлауды дамытуға ықпал етеді. Сурет салу-эстетикалық тәрбиенің маңызды құралы. Ежелгі Грецияның суретшілері сурет салуды үйрену көптеген практикалық қолөнер үшін ғана емес, жалпы білім мен тәрбие үшін де маңызды деп санады. Бұл орайда «Неліктен сурет салу керек?»-деген сұрай туындайды.

- Балаларға сурет салудың пайдасы ғылыми негізделген, өйткені көркемдік ізденістер әрдайым балаға қуаныш сыйлайды. Сурет салу балаға үлкен рахат әкелетін хоббиге айналады, өйткені ол өз ойын білдіруге еркіндік береді. Ақ паракқа қала немесе орман суретін салған кезде -бала шынайы жайлылық сезінеді, табандылық пен дәлдікті дамытады.

- Қарындашты қолыңда ұстау — бұл бала үшін оңай шаруа емес, ал белгілі бір тақырыпты бейнелеу – бұл 5 минуттық мәселе емес, оған табандылық, шыдамдылық және істі аяқтауға деген ұмтылыс қажет. Бұл жеке қасиеттер кейінгі өмірде өте маңызды.

- Ұсақ моториканы дамытады. Сурет салу "ұсақ моторика" деп аталатын нәрсеге әсер етеді, яғни бала қолдар мен саусақтарды дамытады. Бұл бір жағынан ми нейрондары мен қолдардағы нервтер арасындағы байланысты нығайтатын нәзік координациялар. Екінші жағынан, тентек саусақтардың кері сигналдары миды жаңа ақпарат массивтерін өңдеуге мәжбүр етеді, сондықтан дамиды. Ол бұл кезеңді неғұрлым жақсы меңгерсе, сөйлеу соғұрлым тез дамиды.

- Ойын сонымен қатар, есте сақтауды, зейінді жаттықтырады, кеңістіктік қиялды жақсартады. Ассоциативті ойлауды, кеңістіктегі бағдарлау дағдыларын, жазықтықта проекциялау дағдыларын дамыта отырып, сурет салу оқушылар үшін математикалық, физикалық модельдерді түсінудің және басқа пәндерді игерудің кілті ретінде маңызды. Олар эмоциялармен күресуге көмектеседі, баланы бақытты және еркін етеді.

- Сурет арқылы нәресте өзінің сезімдерін қағазда "суреттейді", бұл жерде бала жасына байланысты өз ойын сөйлеу арқылы білдіре алмайды; сурет арқылы бала өзін-өзі көрсетеді, өзінің психологиялық жағдайын қағазға түсіреді.

- Нәтижеге бағыттайды. Жұмыс барысында бала нақты нәтиже алады-сурет. Бұл оған мақсат қоюды үйретеді және тиімді қызметке бағдарлауды қалыптастырады, шығармашылықты дамытады.

- Сурет немесе сурет салу баладан эксперимент жасауды, объектілерді жеке көруді талап етеді, шығармашылық процеске көзқарастың креативтілігін болжайды, дәл сурет салу процесінде бала өз қателіктерін қабылдауға үйренеді - және жаңа және ерекше нәрсе жасау мүмкіндігі ретінде. Бұл тәсіл суретшіні босатуға, тәуелсіз және табысты болуға көмектеседі;

- Түстердің пропорциясы мен тереңдігін көруге үйретеді. Қағаздағы кез-келген нәрсені бейнелеуге тырысқан бала оны қоршаған әлемде мүлдем басқаша қарай бастайды. Барлығына қарап, ол суреттерді емес, пропорцияларды, бояуларды көреді. Әлем тереңдік пен қанықтылыққа ие болады.

- Психиканы тыныштандырыңыз. Сурет салу жанды тыныштандыратын әрекет болып саналады. Әсіресе қыңырлыққа, депрессияға бейім балаларға сурет салу пайдалы. Көбісі сурет салуды медитациямен салыстырады. Көркем шығармашылық сізге демалуға, сыртқы әлемнен "ажыратуға" мүмкіндік береді, сіздің басыңызда күнделікті ойларға орын жоқ жеке тұлғаны ашуға көмектеседі.

- Сурет салу кезінде бала өзін тұлға ретінде сезінеді, бұл оны өзіне сенімді етеді және өзін-өзі бағалауға пайдалы әсер етеді. Кескіндеме арқылы балалар қоршаған әлемді шығармашылықпен түсінуге үйренеді және әр адамның шындықты өзіндік қабылдауы бар екенін, заттар мен құбылыстарды өз жолымен көретінін түсінеді.

- Мейірімділік пен әділдікке тәрбиелейді. Сурет салу балалардың сурет салу процесінде, бейнелерді көруде пайда болатын мейірімділік, әділеттілік және асыл сезімдерді тәрбиелеуге ықпал етеді.

Осылайша, "Сурет әлемге басқа, жаңа көздермен қарауға көмектеседі, бала табиғатты, адамдар мен жануарларды одан да жақсы көріп, бағалай бастайды. Сурет салу процесінің өзі керемет, жағымды эмоциялар тудырады, адам рухани байып, өзінен жоғары өседі, дамиды және өзінің жасырын қабілеттерін ашады.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Минаева, Н. А. дәстүрлі емес сурет салу техникасы арқылы мектеп жасына дейінгі балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту / н. а. Минаева. - Мәтін: тікелей // Инновациялық педагогикалық технологиялар: I халықаралық материалдар. ғылыми. конф. (Қазан, 2014). - Қазан: Бук, 2014. — 105-107 ББ. - URL: <https://moluch.ru/conf/ped/archive/143/6319/> (өтініш берген күні: 04.02.2023).
2. Михалёва О.Ю. Развитие креативности детей в условиях досуга (на примере изобразительной деятельности). Дисс. на звание канд. пед. наук. М., 2015.
3. Степанов С.С. Диагностика интеллекта методом рисуночного теста. — М.: Академия, 20

Алматы қаласы
МКҚК «№198 бөбекжай-балабақшасы»
Тәрбиеші
Тәттібаева Анар Бирликовна

ОЙЫН - БАЛАЛАРДЫҢ ОЙЛАУ ҚАБІЛЕТІН АРТТЫРАТЫН ІС-ӘРЕКЕТ

Ойын – мектеп жасына дейінгі балалардың негізгі іс-әрекеті. Сұлтанмахмұт Торайғыров «Балалықтың қанына ойын азық» деп бекер айтпаған. Өйткені, ойын үстінде баланың бір затқа бейімділігі, мүмкіндігі және қызығуы анық байқалады. Ойын мазмұны мен түріне қарай: мазмұнды-бейнелі, қимыл-қозғалыс, дидактикалық, құрылыс, кейіптендіру ойындары болып бөлінеді. Мазмұнды-бейнелі ойында балалар ойын мазмұнын түсінікті етіп жеткізуге тырысады, оған қажетті құрал-жабдықтарды табуға талпынады, оларды дайындау үшін еңбектенеді, ал еңбек ұжымдық іс-әрекетке біріктіреді және шығармашылық іс-әрекетке бағдарлайды, балалардың өзара қарым-қатынасын реттеп, олардың бойында адамгершілік сапаларды қалыптастырады. Бала алған рөлдеріне сай кейіпкердің киімін киіп, қимылын, дауыс ырғағын мәнерлі жеткізуге тырысады, көркемдік сабақтардан (ән-саз, бейнелеу өнері сабақтары) алған білімдерін пайдаланады, қуыршақты ұйықтату үшін бесік жырын айтып әлдилейді, бейнелеу өнері сабақтарында жасаған ыдыс, үй жиһаздарын, қағаздан құрастырған заттарды ойын құралы ретінде пайдаланады. Мазмұнды-бейнелі ойынның ерекшелігі: оны балалардың өздері жасауында, ал ойын қызметі айқын өнерпаздық және шығармашылық сипатта болады. Бұл ойындар қысқа да, ұзақ та болуы мүмкін.

Құрылыс ойынында бала сызық бойына әдемі үй құрылысын жасап, оның бояуларының бір-бірімен келісімді болуын қадағалайды. Құрылыс материалдарын пішіні, түсі бойынша симметриялы орналастырып, оларды көлемі (кең, тар), биіктігі (биік, аласа) бойынша салыстырады. Ойын барысында шығармашылық танытып, жаңа мазмұн ойластырып, белсенділік көрсетеді. Өзінің және жолдастарының тұрғызған құрылыстарының сапасына баға береді. Дидактикалық ойын барысында есту, көру, сезіну, қабылдау сияқты үрдістері дамып, балалар музыкалық ойыншықтар мен әр түрлі саздық аспаптардың дыбыс шығару ерекшелігін ажыратуға, заттарды пішініне, түсіне, көлеміне қарай іріктеуге, әр түрлі қимылдарды орындауға үйренеді. Ауызша ойналатын дидактикалық ойындарда сұрақ, өтініш, келісімді білдіретін дауыс ырғақтарына еліктеу қабілеттері жетіледі. Ертегі немесе әңгіменің мазмұны бойынша бөлек-бөлек суреттерді пайдаланғанда оларды белгілі бір тәртіппен жинау үшін байқағыштық пен тапқырлық көрсетеді. Қимыл-қозғалыс ойынында балалар санамақтар, өлеңдер, тақпақтар қолданады. Бұндай ойындарда балалардың ептілігі, қимылдың әдемілігі дамып қалыптасады, кеңістікті, уақытты бағдарлауға үйренеді, батылдық, тапқырлық, қайраттылық, достық, жолдастық көмек, тәртіптілік, ойын ережесіне бағына білу сияқты адамгершілік сапалар тәрбиеленеді. Бала өмір құбылыстарына, адамдарға, жануарларға деген ынтасын, қоғамдық мәні бар іс-әрекетке деген құштарлығын ойын арқылы қанағаттандыратындықтан, ойынның қай түрі болсын балалардың адамгершілік тәрбиесінің дамуында маңызды.

Баланың өмірге қадам басардағы алғашқы қимыл-әрекеті – ойын, сондықтан да оның мәні ерекше. Қазақ халқының ұлы ойшылы Абай Құнанбаев: «Ойын ойнап, ән салмай, өсер бала бола ма?» деп айтқандай баланың өмірінде ойын ерекше орын алады. Жас баланың өмірді тануы, еңбекке қатынасы, психологиялық ерекшеліктері осы ойын үстінде қалыптасады. Ойынды зерттеу мәселесімен тек психологтар мен педагогтар ғана емес, философтар, тарихшылар, этнографтар және өнер қайраткерлері

мен бала тәрбиесін зерттейтін ғалымдар да шұғылданды. Көптеген балалар жазушылары бала ойынының психологиялық мәнін және ойынға тән ерекшеліктерді көркем бейнелер арқылы суреттегені де мәлім.

Адам іс-әрекетінің ерекше бір түрі – ойынның пайда болуын зерттеушілердің біразы өз еңбектерінде өнер және ойын көркемдік іс-әрекеттің алғашқы қадамы деп түсіндіреді. Ойында шындықтың көрінісі, оның бейнелі сәулесі қылаң береді. Жалпы ойынға тән нәрсе өмірдің әртүрлі құбылыстары мен үлкендердің түрлі іс-әрекеттеріне еліктеу екені белгілі. Ойынның шартты түрдегі мақсаттары бар, ал сол мақсатқа жету жолындағы іс-әрекеттер бала үшін қызықты. Балаларға ақыл-ой, адамгершілік, дене шынықтыру және эстетикалық тәрбие берудің маңызды тетігі ойында жатыр. Ойын барысында балалар өзін еркін сезінеді, ізденімпаздық, тапқырлық әрекет байқатады. Сезіну, қабылдау, ойлау, қиялдау, зейін қою, ерік арқылы түрлі психикалық түйсік пен сезім әлеміне сүңгиді.

Сондықтан да педагогикада бала ойынына ерекше мән беріледі, өйткені ойын үстінде қалыптасатын балалық шақтың түйсігі мен әсері адамның көңіліне өмірбақи өшпестей із қалдырады. Бала ойын арқылы өзін толқытқан қуанышын немесе ренішін, асқақ арманын, мұрат-мүддесін бейнелесе, күні ертең сол арман қиялын өмірде жүзеге асыруға мүмкіндік алады. Сөйтіп бүгінгі ойын, бейнелі әрекет ертеңгі шындық ақиқатқа айналатын кезі аз емес.

Ойын мектеп жасына дейінгі баланың жеке басының дамуына игі ықпал ететін жетекші, басты құбылыстың бірі деуге болады. Бала ойын арқылы өзінің күш-жігерін жаттықтырады, қоршаған орта мен құбылыстарды ақиқат сырын ұғынып, еңбек дағдысына үйрене бастайды. Былайша айтқанда болашақ қайраткердің тәрбие жолы, тәлімдік өнегесі ойыннан бастап өрбиді.

Ойын мен еңбектің бір-біріне ұқсас сипаттары көп, сондықтан кейбір педагог-ғалымдар «жақсы ойын - жақсы жұмыс сияқты да, жаман ойын- жаман жұмыс сияқты» деп қарап, бұлардың арасында айырма шамалы деген түйін жасайды. Өйткені, әрбір жас кезінде ойын тиісті дәрежеде ақыл мен қажыр-қайрат жұмсауды керек етеді. Белсенді іс-әрекет пен күш-жігер жұмсалмаған ойын, жақсы ойын болып табылмайды. Жақсы ойын да жақсы жұмыс та көңілді қуанышқа толтырып, рахатқа бөлейді. Демек, осы жағынан ойын мен жұмыстың ұқсастығы байқалады. Баланың ойынында да белгілі дәрежеде тиісті жұмыстағыдай жауапкершілік болуға тиіс. Олардың негізгі айырмашылығы тек мынада: баланың ойыны нақты материалдық рухани байлықты көздемейді, ал жұмыс ондай игілікті өндірудің негізгі жолы екені айқын.

Баланың қуанышы мен реніші ойында айқын көрінеді. Ойын кезіндегі баланың психологиялық ерекшелігі мынада: олар ойланады, эмоциялық әсері ұшқындайды, белсенділігі артады, ерлік қасиеті, қиял елестері дамиды, мұның бәрі баланың шығарымпаздық қабілеті мен дарынын ұштайды.

Ойын үстінде бала бейне өмірдің өзіндегідей қуаныш, реніш сезіміне бөленеді. Бірақ бала одан ойын екенін білмейді деген түсінік тұмайды. Сондықтан шындықтағыдай «сөйтеік, бүйтіп көрейік» деуі, олардың «ойынды ойын» деп түсінуінде жатыр. Осыдан келіп ойын туралы мынандай тұжырым жасалады:

а) ойын - тәрбие құралы, ақыл-ойды, тілді ұстартады, сөздік қорды байытады, өмірді танытып, сезімді кеңейтеді тәрбиелейді.

ә) ерік және мінез қасиеттерін бекітеді, адамгершілік сапаны жетілдіреді.

б) ұжымдық сезім әрекеттері өсе түседі.

в) эстетикалық тәрбие беру құралы- өнерді, көркемдікті түсіндіру құралына айналады.

г) еңбек тәрбиесін беру мақсаттарын шешуге мүмкіндік береді. д) дене күшінің жетілуіне мүмкіндік береді - ойын баланы жан-жақты жарасымды тәрбиелеудің психологиялық және физиологиялық негіздері болып табылады.

Жалпы ойынның қандай түрі болмасын, атадан балаға, ұрпақтан- ұрпаққа ауысып отырады. Халық ойындары өмірлік қажеттіліктен туады да, психологиялық жағынан денсаулық сақтауға негізделеді. Тапқыр да алғыр, шымыр да епті, қайратты да қажырлы бала өсіруді армандамайтын отбасы жоқ. Демек ойынның өзі бала үшін біліктің, тәлімнің қайнар көзі болып табылады. Балаларға ұлттық ойындарды үйретіп, оған өзгеше әр беріп, жаңартып өткізіп отыруды ата-аналар, тәрбиешілер бір сәт те естен шығармағандары абзал. Өйткені жас өндіріс бұлдіршіндер ойнай да, күле де, ойлай да білсін!

**Қостанай облысы білім басқармасының
“ Озат” мамандандырылған мектеп-лицей-интернаты” КММ
Интернат тәрбиешісі
Бектасова Сайран Жарылқапбергеновна**

ЖАСӨСПІРІМДЕРДІ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ТӘРБИЕЛЕУ: ҰРПАҚТЫҢ ҚҰНДЫЛЫҚТАР АЙНАСЫ

Жасөспірімдер – болашақтың сәулетшілері, олар өмірдің ең маңызды кезеңдерін басынан кешіруде. Бұл уақытта олардың дүниетанымы қалыптасып, ішкі құндылықтары айқындала бастайды. Сондықтан жасөспірімдерді рухани-адамгершілік тәрбиелеу – қоғамның болашағы үшін ерекше маңызды.

Рухани-адамгершілік тәрбие – адам жүрегінің тереңдігін ашуға, оның ішкі әлемін байытуға бағытталған ұлы процесс. Әдептілік, шыншылдық, әділеттілік, құрмет сияқты құндылықтар жасөспірімдерге дұрыс өмір сүру жолын көрсетіп, оларды елеулі шешімдер қабылдауға жетелейді. Бұл тәрбие әр жас тұлғаның жүрегінде нұр сәулесін жағып, болашақта қоғамға қызмет етуге мүмкіндік береді.

Жасөспірімдерге рухани байлық сыйлау үшін ең алдымен, үлгі көрсету қажет. Олар көбінесе үлкендердің сөздерінен гөрі іс-әрекеттеріне қарап бой түзейді. Сонымен қатар, адамгершілік сабақтар, әдебиеттер мен өнер шығармалары арқылы жасөспірімдерге өмірдің сұлулығын, шындықтың құнын ұғындыруға болады. Қоғамдық жұмыстарға қатысу да олардың ішкі әлемін байытады, өзгелерге көмек көрсету арқылы олар өздерінің адамгершілік парыздарын сезіне бастайды.

Рухани-адамгершілік тәрбиені тек мектептер мен қоғамдық орындарда ғана емес, отбасы ішінде де іске асыру қажет. Өйткені, отбасы – жасөспірімнің алғашқы тәрбие ошағы. Ата-аналар өз ісімен және сөздерімен балаларына адамгершілік құндылықтарды көрсетуі тиіс. Қоғамдағы барлық құндылықтар мен моральдер жас ұрпаққа әсер етіп, олардың болашағына нұрын шашады.

Жасөспірімдерді рухани-адамгершілік тәрбиелеу – күрделі әрі жауапты міндет. Бұл процесс ұрпақтың адамгершілік негіздерін қалыптастырып, оларды өмірге жауапкершілікпен, сүйіспеншілікпен қарайтын азаматтар етіп тәрбиелейді. Тек осындай ұрпақ қоғамның жұлдызына айналып, елін өркендетуге күш береді.